

מראי מקומות מקואות

פרק ד'

משנה א'

(א) המניח כלים תחת הצנור וכו'. והא דאין הצנור מחשיב למים שעוברים עליו כשאובין, פ"י הראשונים משום דקבעו ולבסוף חקקו. והנה לענין קבלת טומאה אף אם אין בו בית קיבול אם הוא כלי מתכת מקבל טומאה [ולענין כלי עץ איכא פלוגתא אם פשוטי כלי עץ מקבלים טומאה או לא] אולם לענין פסול שאובין מבואר להלן משנה ב' ג' דאם אין לו בית קיבול לא חשיב שאובין. ולפ"ז הא דצנור שקבעו קודם שחקקו לא חשיב כלי לענין שאובין, בפשוטו הוא אף אם חקק הצנור קודם מ"מ כל שלא חקק בו בית קיבול ולא נקבע לפסול שאובין, אם קבעו בקרקע ושוב חקק בו בית קיבול לא מהני לפסול כיון שחקיקתו במחובר. וכ"כ הרא"ש הל' מקואות סי' ו' וכ"כ הרמב"ם פ"ו ה"ו. וכ"כ השו"ע סעי' ל"ו דחקק גומא קטנה קודם שקבעו.

אך בפיה"מ לרמב"ם במהדורות הנדפסות משמע דאף אם לא חקק בו בית קיבול חשיב חקקו ולבסוף קבעו ופוסל משום שאובין בכלי. ועי' ב"י סעי' ל"ו שהביא דבריו ונתקשה בזה, ועי' חזו"א קמא סי' ה' ד', [ובתשובת הראב"ד סי' כ"ב (הובא בבעה"נ סי' ג' בהערה כ"ט) מבואר דבהו"א סבר דא"צ בית קיבול, ואולי גם הרמב"ם סבר כן מתחילה, ולכך חזר בו בהלכותיו. ודוחק]. וצ"ל דס"ל דכיון שלענין קבלת טומאה חשיב כלי לא פקע שם כלי כשחברו לקרקע, ואף דאיכא תנאי שיהא בו בית קיבול, דלזה סגי במה שעשה כן אחר שקבעו. ועי' אר"ש פ"ו ה"ו, וחי' רא"ל סי' ע"ד ועי' שפ"א שבת ט"ז ב'.

אמנם בפיה"מ הנדמ"ח מבואר כמש"כ הרמב"ם בהלכותיו, דחקק בית קיבול דוקא קודם שקבעו פוסל.

(ב) אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים, ופי' הרא"ש אף שאין מקבלים טומאה דהו' יותר ממ"ס, וכלים קטנים היינו שאין בהם כדי סיכת קטן. וכ"כ התוס' בשבת שם. ובחזו"א תנינא סי' ז' ו' הקשה דהא יותר מג' כלים לא מצטרפין ולפי' הראב"ד בעינן שבכל כלי יהא לכה"פ לוג. ותי' דנפ"מ דאין המים משלימים למקוה אף שאין פוסלים.

(ג) שם, אפי' כלי גללים וכו' והיינו דלא מקבלי טומאה, ועי' בפ"י הרא"ש דקמ"ל דאף שאין במינם מקבלים טומאה חשיב כלי לפסול שאובין.

ובר"ש כתב דהחידוש דאף דאין מקבלים טומאה ואין לפסול משום הויתו ע"י טומאה מ"מ פסול משום שאובין. [ולשיטתו בפ"ב מ"ג דבכלי המק"ט פסול מדאוריתא משום הויתו ע"י טומאה] אך לדבריו יל"ע דחידוש זה נלמד כבר מרישא דמתני' ול"ש חילוק הרא"ש לענין הויתו ע"י טומאה.

ובעיקר דברי הר"ש עיי' הגהות חשק שלמה שלמד בר"ש דהויתו ע"י טומאה פוסל משום שאובין, וכתב כמה נפ"מ. [ומש"כ שם דהויתו ע"י טומאה פוסל המקוה בג"ל וכ"מ בסי' הרא"ש משנה ב', אמנם עיי' חזו"א תנינא סי' ג' י"ז דחולק ע"ז ובכ"ד שם מבואר דלא משום שאובין הוא].

(ד) שם. אחד המניח ואחד השוכח כדברי ב"ש ובי"ה מטהרין בשוכח, אמר ר"מ נמנו ורבו ב"ש על בי"ה. וכו'. עיי' הסוגיא בשבת ט"ז ב', ולשיטת רוב הראשונים הסוגיא קיימא על מחלוקת ב"ש ובי"ה, ולפ"ז מיירי בהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו דלב"ש לא בטלה מחשבתו וחשיב כמניח ולבי"ה בטלה מחשבתו. ולר"מ הלכה כב"ש ור' יוסי בסוף המשנה חולק דעדיין היא מחלוקת ולדידיה הלכה כבי"ה.

והרא"ש הל' מקואות פסק כר"י דנמוקו עמו וא"כ הלכה כבי"ה, וכ"כ הטושו"ע סעי' מ"א וכ"כ הראב"ד סי' ג' ח'. ובתו"ה שעה"מ ש"ה משמע דפסק כבי"ש וע"ש בקצר, וצ"ע.

ה) ובהא דמניח בשעת קישור, בשו"ע סעי' מ"א כתב דהניח לקבל מימיו, ומשמע דלא סגי בסתמא, וכן משמע ברש"י בשבת שם, ולפי"ז מבואר דאף בכה"ג אם אח"כ נתפזרו העבים בטלה מחשבתו לבי"ה. ועי' ביהגר"א שם ס"ק ע"ה דבשו"ע משמע דנתפזרו אף בלא שכח ממש חשיב כשוכח, אולם כתב דמרש"י בשבת ט"ז מבואר דמירי בשכח ממש. ועי' חזו"א קמא סי' ה' א' ותנינא סי' ח' י' דמפקפק בזה.

ועי' ש"ך ס"ק צ"ב דדוקא בימי גשמים בעינן לדעת, כיון שיתכן שלא ירדו גשמים [וכוונתו אף בשעת קישור עבים, כצ"ל] אבל במניח תחת המעין, אף בסתמא חשיב לדעת.

ובמניח בשעת פיזור עבים אמרו בגמ' שם דלדברי הכל טהור. ומהשו"ע משמע דהיינו אפי' אם הניח לדעת שיקבל גשמים שיבואו אח"כ לא חשיב מחשבה, ולכאורה גם רש"י ס"ל הכי, דדומיא דמניח בשעת קישור עבים דאיכא דעת אמרו דבשעת פיזור כשר. אמנם ע"ש ברש"י דכתב דליכא גילוי מילתא ומשמע שאם חשב להדיא מהני. והכי משמע בביהגר"א לדעת רש"י, ויש שפי' דמתחילה חשב לקבל ואח"כ שכח והא דפירש"י דליכא גילוי מילתא היינו דלא מוכחא מחשבתו ולכך כששכח בטלה מחשבתו עש"ה. ועי' גלות עליות שעמד בזה.

בשוכח בחצר - היינו שהניח בשעת קישור ואח"כ נתפזרו אבל קודם שנתפזרו אף בחצר חשיב כלדעת, כ"מ בר"ש ורא"ש במתני', וכ"כ רש"י בשבת, ועיי"ש ברש"י שגם בזה דוקא בשכחן ממש בטלה מחשבתו, אבל נתפזרו לחוד לא, וכמו שציין הגר"א הנ"ל.

ו) שיטת הרמב"ם עי' בפיה"מ ובהלכות פ"ד ה"ד, ומבואר בדבריו דבמניח תחת הצינור פסול בכל עת ובכל זמן והיינו אף בשעת פיזור עבים. ובוזה אף בשוכח פסול משום דגזרו שוכח אטו מניח. [וזה דלא כשא"ר דבשוכח הטעם משום דלא בטלה מחשבתו].

ובחצר בהניח בשעת קישור עבים אף בשוכח גזרו אטו מניח. ובשעת פיזור עבים אף במניח לא נפסל וכן בהניח בשעת קישור ונתפזרו וחזרו ונתקשרו לא נפסל. ועי' כס"מ שם מה שפירש מעצמו ומה שהביא מר"א בן הרמב"ם.

והנה בדין מניח תחת הצינור מבואר שפסק כב"ש דאף בשוכח פסול ואף בשעת פיזור עבים. והטעם לפי' הכס"מ דר"י ס"ל דבי"ה פליגי ע"ז, מ"מ הרמב"ם פסק כר"מ וכ"כ הש"ך ס"ק צ"ג והגר"א בא"ר, אבל לפי' הר"א בן הרמב"ם ר"י לא פליגי ע"ז כלל וכו"ע ס"ל כר"מ דנמנו ורבו כב"ש. ור"י פליגי רק על שוכח בחצר.

עוד מבואר ברמב"ם דאף בשעת פיזור עבים במניח תחת הצינור פסול. והסוגיא דשבת דמפרשין דבשעת פיזור לכו"ע לא נפסל, פי' הכס"מ והר"א בן הרמב"ם דהרמב"ם ס"ל דקאי רק על חצר ולא בצנור. והיינו דבצנור לעולם חשיב שעת קישור עבים וכמשי"כ חזו"א קמא סי' ה' א' דמייירי בצנור שמקלח מהמעין וכדו' ולא מהגשמים שיורדים עכשיו.

ובמניח בחצר בשעת קישור עבים פסק דפסול, לכס"מ דפסק כב"ש הוא פשוט, ואף לר"א בן הרמב"ם דפסק כר"י אליבא דבי"ה, בזה הרי מודו ב"ה ודוקא בשוכח היינו בהניח בשעת פיזור עבים ס"ל דטהור. ובשעת פיזור עבים דכשר, מבואר בכס"מ דלא רק בשוכח כשר אלא אף במניח חשיב כשוכח וזה כדעת הטור בביאור דברי הגמ' בשבת.

ובהניח בשעת קישור ונתפזרו וחזרו ונתקשרו דפסק הרמב"ם דכשר, לכס"מ דפסק כר"מ, הטעם משום דבזה מודו ב"ש, ולר"א בן הרמב"ם שפסק כר"י שגם בזה פליגי ב"ש הכא כשר משום שפסק כב"ה. ורק במניח תחת הצינור נקטינן דנמנו ורבו כב"ש דגזרו שוכח אטו מניח אבל בשוכח בחצר כלומר שנתפזרו לא פסקינן כב"ש אלא כב"ה. דדוקא היכי דבמניח פסול נקטינן דגזרו שוכח אטו מניח, אבל בחצר במניח בשעת קישור ונתפזרו פלוגתתם אינה אם גזרו שוכח אטו מניח אלא גם במניח אי בטלה מחשבתו כשתפזרו עבים. ובוזה נקטינן כב"ה.

אכן בפיה"מ במהדו"ק מבואר שפסק כב"ש אליבא דר' יוסי גם בדין זה, וצ"ל שגם בזה נמנו ורבו כב"ש. אבל בהלכותיו לא פסק כן וכ"ה בפיה"מ הנדמ"ח מהדו"ב. ועי' חזו"א ת' סי' ח' י'.

ז) עי' לעיל פ"ב מ"ז במעלה כלים על הגג לנגבן דנחלקו הרמב"ם והרשב"א, לרמב"ם אפי' בעונת גשמים לא חשיב שאובין וכ"כ בשו"ע סעי' מ"ב והרשב"א בשעה"מ ש"ה כתב דכיון שימות הגשמים הם חשיב שאובין כדמבואר במשנתנו שבזמן קישור עבים חשיב לדעת. ובפשוטו תלוי בהא דלעיל דמניח בשעת קישור עבים אי בעינן כוונה. דלשו"ע שכתב שהניח לקבל מימיו משמע שצריך דעת. ולשיטתו פסק הכא כהרמב"ם דמעלה כלים לנגבן לא חשיב שאובין, אבל הרשב"א ס"ל דאף בלא כוונה להדיא חשיב שאובין דסתמא נמי חשיב כלדעת. [ואולי משום דס"ל דא"צ רצון אלא ידיעה, ועי'].

אך הקשו האחרונים לדעת הרמב"ם דגזרו שוכח אטו מניח א"כ לדינא הרי א"צ דעת, וה"ל מעלה לנגבן יפסלו. ומהש"ך ס"ק צ"ד נראה דלנגבן גרע דלא ניחא ליה בהכי. אך החזו"א תנינא ח' י"א פליגי ע"ז ומפרש דמש"כ הרמב"ם דלא חשיב שאובין מיירי רק כ"ז שלא נתקשרו העבים, אבל בנתקשרו העבים חשיב שאובין ולפי"ז לא פליגי הרמב"ם והרשב"א, ועי' ברמב"ם פ"ד ה"ד דמשה מניח בשעת פיזור למעלה כלים לנגבן. ויש לדון בכוונתו, ועי' גלות עליות.

משנה ב'

א) המניח טבלה תחת הצנור - עי' ר"ש ורא"ש דהניח כדי להמשיך מים למקוה, וכ"ה בשו"ע סעי' ל"ה [ומהרא"ש בסוף המשנה מבואר דמיירי באופן שגם בלי השקה היו המים מגיעים למקוה וצ"ל דמ"מ יש לו תועלת במה שעוברים דרך הכלי] וכוונתם דאי לאו כוונה לא חשיב שאובין וכדין מעלה קנקנים לנגבן. וכ"כ הרשב"א ש"ה והוסיף דה"ה אם רצה לקבל המים לצורכו, וכ"כ הש"ך ס"ק ע"ה דכוונה לשאוב המים לצורכו נמי חשיב כוונה. [ואפשר דכוונת הראשונים לרבותא דאפי' שאין רצונו שיהא תלושים אלא שיגיעו למקוה, חשיב שאובין]. ויל"ע לדברי הרשב"א שבזמן קישור עבים אף במעלה לנגבן חשיב ככוונה, א"כ ה"נ במניח תחת הצנור, ודוחק לומר דמיירי בזמן פיזור עבים. [וגם דלפ"ז יהא מוכח דבמכוון להדיא מהני אף בזמן פיזור עבים. עי' לעיל]. וכמו"כ לשיטת הרמב"ם דבמניח תחת הצנור גזרו שוכח אטו מניח, לפ"ז ה"נ בטבלה א"צ כוונה. ועי'.

ב) שם, אם יש לה ליזבז פוסלת את המקוה. ופי' הר"ש והרא"ש דמיירי ביש לה ליזבז מדי' רוחות. והב"י [סוף דף ק"ו א' וס"ק ל"ט] הביא מהרוקח דסגי בגי' רוחות. וע"כ דמיירי שמניחה באופן שיתקבלו המים, דא"כ ודאי דלא חשיב כלי קיבול, [וכ"כ הרא"ש בהא דאין לה ליזבז ע' הל' מקואות] ואפי"ה הראשונים פליגי דלא חשיב בית קיבול. ובמשנה אחרונה והוכיח מהרוקח מפ"ד דכלים מ"ג, היתה מוטה כמין קתדרה והיינו שמונח באלכסון באופן שמקבל מים חשיב כלי קיבול. ובדעת הראשונים צ"ל דהתם זהו צורת השימוש בכלי אבל הכא עיקר שימושו כשמונח ישר ואינו כלי קיבול, והיינו דלא סגי שמקבל מים אלא בעינן כלי שעשוי לקבלה, עי' סוף משנה ג'. ועי' ח"י רא"ל מלין סי' ע"א דמחלוקת בסתמא אם עומד לשימוש באופן זה, אבל בעיקר תשמישו באופן שמונח ישר מודה הרוקח. ובעיקר תשמישו באופן שיש לו קבלה מודים שא"ר לרוקח.

ג) ובעיקר הדבר דבעינן עשוי לקבלה עי' השגות הראב"ד פ"ח ה"ז דמבואר שא"צ שיהא עשוי לקבלה, והכס"מ שם הוכיח ממשנה ג' דבעינן עשוי לקבלה, ותמה על הראב"ד ויתבאר במשנה ג'.

הרשב"א בשער ה' הוסיף דאפי' אם עשוי לקבל פירות לא חשיב כלי קיבול לדין שאובין, ואף שלענין קבלת טומאה סגי בעשוי לקבל פירות, לענין שאיבה בעינן עשוי לקבל מים, ועפ"ז כתב דטבלה שיש לה ליזבז ג"כ הרי אינה עשויה לקבלה והכריח מזה דמיירי במכוון לקבל מים. וצ"ב מה יועיל כוונה לקבל עכשיו המים הרי עיקר עשייתו אינה לקבל מים. ועי' דמדמה לה לשק וי"ל דהתם מודה דלא מהני מחשבה ורק בטבלה דלפעמים משמשת לקבל מים מהני מחשבתו. וצ"ע. ועי' במאירי שכתב כהרשב"א. ובעיקר דברי הרשב"א דלא סגי בעשוי לקבל פירות, מבואר דלא דמי לקבלת טומאה דאף דלענין טומאה חשיב בית קיבול מ"מ לענין שאובין לא סגי בזה, ויל"ע מדברי הר"ש שכתב בדין ליזבז מדי' רוחות דיש לדמות ד"ז לדין קבלת טומאה ואם לענין קב"ט סגי בגי' רוחות ה"נ לענין שאובין, ולכאורה זה דלא כהרשב"א, ואפשר דבא להוכיח רק דחשיב בית קיבול.

ד) זקפה להדוח וכו' אינה פוסלת את המקוה. מצינו ג' פירושים. א. דלא נתקבל בכלי אלא עבר שם - כ"כ הב"ח סעי' ל"ז. ב. בר"ש ורא"ש נראה דהכלי גופיה אינו פוסל דלא קיימא כדרך קבלתה וחשיב כאילו עכשיו אין לו בית קיבול, והא דלא הכשירו מטעמא דהב"ח צ"ל דמיירי באופן שע"י הליזבזין איכא קבלה אלא שאינה כדרך. [ומבואר דקבלה דרך צדו של כלי לא חשיב כלי קיבול, ועי' חזו"א קמא סי' י' א' שהקשה לפ"ז על הר"ש פ"י מ"א ע"ש]. ג. דכוונה להדחה לא חשיב רצון לקבלה. ולפ"ז אפי' לא זקפה לא פסל, וכ"כ המאירי בשם י"מ לפרש התוספתא שהובא בר"ש דאיתא התם שלמו מ"ס הוכשרו. ולפירושים הנ"ל משמע איפכא דאע"ג דמכוון רק להדחה חשיב כוונה לקבל ורק בזקפה לא פסל מטעם הנ"ל [ולפ"ז כ' החזו"א קמא סי' ה' ב' דצ"ל דהתוספתא מיירי שנתנה בזקיפה]. והא דקתני להדוח צ"ל דאשמעינן דאע"ג דאיכא נידחות לא פסל, ועי' פרישה ס"ק ל"ח.

ה) בפ"י הרא"ש נתקשה דאף דלא פסל משום שאובין בזקפה להדוח, מ"מ תיפול דפסול משום הוויא ע"י דבר המקבל טומאה. והכריח דמיירי באופן שגם בלא הטבלה היה מגיע למקוה וכ"פ בטושו"ע סעי' ל"ה. ובטור כתב כן גם על הרישא באין לה ליזבז. וקצת משמע הכי ברא"ש הל' מקואות סי' ח'. והב"י הקשה דבאין לה ליזבז הוי פשוטי כלי עץ דאין מקב"ט. ותי' דמיירי דיש לה ליזבז אלא שהפכה, או דהיה לה ונפל ונשאר תורת כלי לקבל טומאה, ובבד"ה שם תי' דפשוטי ר"ע מק"ט מדרבנן.

ובעיקר יסוד הרא"ש והשו"ע דאין פוסל משום הויה ע"י טומאה אלא כשבלא זה לא היה מגיע למקוה. ע"י חזו"א תנינא סי' ח' ב' שהאריך לתמוה ע"ז והוכיח גם מהרא"ש גופיה בשו"ת (כלל ל"א ז') דסילון פוסל אף אם המים היו באים בלא הסילון. ע"ש. וע"כ כתב להחמיר בזה. ובסו"ד מסיק דהרא"ש לא היקל אלא בזקפה דלא נחו המים בטבלה אלא עברו עליה אבל בנחו פוסל בכל גווני. אולם בטור שכתב כן גם על הרישא בטבלה שאין לה שפה דאין פוסל משום הויה ע"י טומאה משום דבלא"ה היה מגיע למקוה. ע"כ דלא כחזו"א. ולחזו"א צ"ל דברי שאין לה שפה אין מק"ט (וכקושית הבי"ט). וכ"ז נפ"מ גדולה להלכה בצינור המק"ט שהניחוהו על הקרקע שעוברים בה המים דלחזו"א פוסל, וע"ש שצ"ל לש"ך ס"ק ל"ו וחת"ס סי' קצ"ט שלא כ"כ. וכפשטות הרא"ש והשו"ע.

ו) עוד דנו האחרונים בקושית הרא"ש, דמשמע דאף ג"ל פוסל בהויה ע"י טומאה דאל"כ הו"ל לתרץ דהכא הנדון רק בג"ל ולא ברוב המקוה. וע"י חזו"א שם ובתנינא סי' ה' ז' ח' דנקט בפשיטות דאין פוסל בג"ל, ובקמא סי' ה' ב' כתב דגם הרא"ש מודה לזה אלא דסבר דמייירי אף ברוב מקוה [והוכיח כן מלשון התוספתא דשלמו מ"ס וכו'. וצ"ע דאדרבה לשון זה משמע דרק להשלים כשר] אמנם ברשב"א שער ח' הובא בב"י מפורש דמסתברא דאף בג"ל פוסל משום הויה ע"י טומאה. [ובשער ט' כתב גם דצריך להוציא מלואו ועוד. וזה דלא כמשנ"א שחילק בזה].

ובאבני"ז סי' רע"ב האריך בזה, ובדעת הרא"ש פי' דאמנם אין פוסל בג"ל ע"ש שדייק כן מלשון הרא"ש דלא כתב "פוסל" אלא דמ"מ אין משלים לשיעור מ"ס, והרא"ש הכריח דבתנ"י מהני גם להשלים מדמניח הטבלה שיכנסו המים למקוה ש"מ דצריך להם להשלים. ויל"ד. ובדעת הרשב"א הביא דבריו הנ"ל ולאידך גיסא בתשובה ח"ג סי' רכ"ח מבואר להיפך ומ"מ גם לרשב"א בתשובה פי' שם דלהשלים לא מהני. ע"ש. וע"ע לחו"ש ס"ק פ"ג שהאריך בזה. ושורש הנדון בכ"ז לכאורה אי הוי פסול במקוה. או פסול במים וא"כ פוסל גם בג"ל. וע"י.

ובמשנה פי' מ"ה איתא השק והקופה וכו' היו נתונים תחת הצנור אין פוסלין את המקוה, אבל מטבילין אותם ומעלים אותן כדרך. ובחזו"א קמא סי' ה' ב' הקשה דיפסלו משום הויה ע"י טומאה והוכיח מזה דאין פוסל בג"ל. ובסי' ח' ה' דחה דהמים חשיבי מחוברים למקוה ע"י ניצוק ולא חשיב הויה ע"י טומאה. [וברשב"א ש"ה שהוכיח מהמשנה שם דכלי שאין עשוי לקבל מים לא חשיב בית קיבול, מוכח דס"ל דלא חשיבי המים מחוברים דא"כ מאי ראי' הא התם ליכא שאיבה כלל. והוא עצמו כתב דפוסל בג"ל וכנ"ל, וצ"ל כדלהלן] ובתנינא סי' ז' י"ג תי' דמייירי באויר מפסיק בין הכלי למקוה.

ובאבני"ז שם עמד בזה, וכתב דלהרא"ש הנ"ל דכל שבלא הכלי היה ג"כ מגיע למקוה לא פוסל משום הויה ע"י טומאה, ה"נ י"ל כן. אלא דנתקשה מ"ט לא כתב זאת הרא"ש שם. וע"כ הכריח בדעת הרא"ש דאין פוסל בג"ל וכנ"ל, ומ"מ לרשב"א יש לתרץ כן, [והחזו"א דלא ניחא ליה לתרץ כן, אזיל לשיטתו שכל דברי הרא"ש שם רק בזקפן אבל במונח פוסל בכל גווני].

משנה ג'

א) החוטט בצנור לקבל צרורות. לעיל משנה א' הובא דברמב"ם פי' וכן בשו"ע סעי' ל"ו כתבו דחקק קודם שקבעו, אבל בפיה"מ (במהדו"ק) כתב דחקק לאחר שיקבעו והב"י תמה ע"ז, אמנם בפיה"מ הנדמ"ח הגירסא שחקק לפני שיקבעו וכמש"כ בהלכותיו. וע"י לעיל מה שצוין בזה.

ובהא דמהני בית קיבול לצרורות. יל"ע למש"כ הרשב"א דכלי העשוי לקבל פירות ולא לקבל מים לא חשיב שאובין. וא"כ אמאי במקבל צרורות חשיב בית קיבול. וע"י אבני"ז סי' רע"ו שעמד בזה ותי' דחשיב כמכוון לקבל מים דפסיק רישא דמקבל מים, ודו"ק. עוד יל"ע אמאי חשיב קבלה הכי לא מכוון לקבל לתוך הגומא אלא רק הצרורות, אבל המים א"צ רק שיעברו בצינור. ולהנ"ל דלהדיח חשיב כוונה לקבלה. יש ליישב.

ב) ע' בפ"י הרא"ש דצינור שחקק בו בית קיבול כל המים העוברים בצינור חשיבי שאובין, ומשעמ אף מה שלא נכנס בתוך הבית קיבול, וכ"כ בשו"ע סעי' ל"ו. אמנם הש"ך שם ס"ק נקט דרק הבית קיבול עצמו חשיב כלי קיבול ושאר הצינור אינו כלי קיבול, ולפי"ז שו"ט להכשיר מטעם המשכה בכל הצינור, ע"ש אמנם בנקוה"כ שם חזר בו דכל הצינור חשיב כלי קיבול ולכך כל המים חשיבי שאובין. וצ"ב בסברא דאף שהכל נחשב כלי קיבול, מ"מ מה שלא נכנס לתוך הבית קיבול לא נתקבל, וצ"ע.

ג) שם עפר ונכבש כשר, ע"י רמב"ן ב"ב דף ס"ו א' (והובא בב"י) דע"י שנכבש אינו יוצא משם (משא"כ בצרורות) וע"י בפ"י הרא"ש והרמב"ם ויל"פ כוונתם כהרמב"ן. ובשם היראים הביא הרמב"ן דנכבש ברגל לבטלו שם והיראים הקשה מ"ט לא בטל אף בסתמא כדאמרין בעירובין ע"ח לגבי חריץ שאם נתמלא עפר בטל תורת מחיצה, (ומערבין אחד). ותי' דהכא מבטל ליה תורת כלי, ולכאורה ר"ל דבחרץ א"צ אלא לסתום החלל וממילא אין המחיצה מועלת דליכא רשות ד', משא"כ הכא דבעינן שיהא חלק מהכלי, אמנם גם הכא

אם אין הלל בכלי לא חשיב בית קיבול. ובחתי"ס או"ח סי' פ"ט הובא בחידושי אנשי שם פי' דבכלי כ"ז שלא נכבש הרי הכלי עשוי לקבל את העפר ולכך ולא מפקיע שם בית קיבול עוד עיי"ש דלשא"ר דלא פי' דנכבש ברגל ל"ק מחריץ דהכא בלא שנכבש המים שוטפים את העפר ויוצא מהגומא ולא חשיב סתומה משא"כ בחריץ, ודלא כהתוי"ט שלא כ"כ.

ד) סלון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה, עי' פיה"מ שהאריך דמיירי שהמים מתקבצים באותו חלל אלא דאין פוסל משום שלא נעשה לקבל אלא כדי שיעברו המים בחוזק, ומכאן נלמד היסוד דאף כלי שיש בו בית קיבול כל שלא נעשה לקבלה אין פוסל, ונפ"מ בצינור כפוף שיש בו בית קיבול בכיפוף דלא פוסל מה"ט, וזה דלא כהראב"ד בהשגות פ"ח ה"ז שכתב דאף שאין מקבל טומאה מ"מ פוסל משום שאובין ע"ש דמייתי מהתוספתא, והכס"מ דחה דבירו ממשנתנו. וצ"ע דעת הראב"ד ועי' חי' ר"ח הלוי פ"ו ה"ד. וחזו"א תנינא סי' ג' סוס"ק י"ג. ובקה"י סי' נ"ד.

ועי"ע בב"י (סעי' ל"ו) שהביא מהגהות מרדכי בקידושין (סי' תס"ח) דיש שהחמיר בצינור שנעשה בו גומא ע"י ריקבון דפוסל, והמהרי"ק (שורש נ"ו) חשש לשיטתו לחומרא, והב"י תמה ע"ז דהא לא נעשה לקבלה, ותי' לשיטתו דכוונת המשנה דאין דרך הצורות להתעכב שם ולכך לא חשיב בית קיבול [ועי' בר"ש דלא חשיב קבלה כשלא חקק לצלורות. ובתוי"ט הגיה דלא חשיב נעשה לקבלה. אך לפי הנ"ל יל"פ דלא חשיב קבלה משום דמיירי בלא חקק גומא אך בשו"ע סעי' ל"ו וברמ"א מבואר כהתוי"ט, ועי"ש סעי' ל"ז. ועי"ע באליה רבה על משנתנו, דכתב להדיא דלא חקק גומא אלא מן הצד, אבל בחקק גומא אף שלא נעשה לקבל (אלא כדי שיעברו המים בחוזק) פוסל, ומ"מ בנעשה מאליו אין פוסל ודלא כהגמ" הנ"ל. ועי' בחי' רא"ל מלין סי' ע"א שהאריך בביאור דברי הגר"א. ובעיקר דברי הרמב"ם דלא חשיב שנעשה לקבלה, עי' חזו"א קמא סי' ה' ד' שנתקשה מ"ט לא חשיב שנעשה לקבלה כיון שצריך שיתקבצו המים בשביל שיצאו בחוזק. וצ"ע.

בס"ד

משנה ד'

א) מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר וכו' אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיע למקוה, היו מקלחים בתוך המים וכו'. ומבואר בסיפא דג' לוגין שנפלו למקוה שאין בו מ"ס פוסלין, ונחלקו הראשונים אי מיירי בהמשכה או בלא המשכה, עי' בר"ש וברא"ש דאיירי אף בהמשכה, ובר"ש כת"י חזר בו דמיירי בלא המשכה, אבל בהמשכה כשר. וכ"כ בבעה"נ סי' א' ה'. ומחלוקתם היא אי מתני' כראב"י דס"ל בתמורה י"ב ב' דמהני המשכה באיכא רביה או לא, עי' בר"ש וברא"ש, והרמב"ם בפיה"מ נראה דמהני המשכה לתנא דמתני', וכ"מ בהלכות פ"ד ה"ח - י' דהביא למתני' וגם לראב"י. ולדבריו סיפא מיירי בלא המשכה וכהר"ש בכת"י, וכ"כ הב"י ובביהגר"א ס"ק ע"ו.

ב) ולדעת הרמב"ם והר"ש בכת"י דמתני' כראב"י, הא דנקט ברישא דמהני המשכה בנתערבו, י"ל דרבותא קמ"ל דאף שנתערבו והמי גשמים שנתערבו בהם נפסלו (כנ"ל פ"ג מ"א) מ"מ מהני המשכה ומצטרפים המי גשמים שבתערובת להכשר רוב מקוה, [וכמש"כ בלחוי"ש ס"ק מ"ט דלא נעשו שאובין ממש], אך קשה דבסיפא קתני אימתי בזמן שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה, והב"י כתב דאתא לאפוקי היכא דלא היה במקוה כ"א סאה והיינו דבכה"ג לא מהני המשכה לשאובין אלא כשנתערבו במי גשמים דכיון שאין ניכרים השאובין בפ"ע מהני המשכה. והנה מש"כ שם דליכא רוב מ"ס במקוה, אע"ג דאחר שנפלו המים שבתערובת איכא רוב מ"ס ממי גשמים, היינו כמו שכתב שם לדייק מהרמב"ם דל"מ רביה אלא קודם המשכה, והכא דליכא רביה קודם בעינן לתערובת, אך בדעת הר"ש א"א לומר כן דכתב להלן עפ"י התוספתא וכן לעיל פ"ב מ"ז דמהני רביה אף לאחר המשכה ולדבריו הרי סו"ס איכא רוב מי גשמים, ואמאי צריך לומר שנתערבו קודם לכן. וגם בדעת הרמב"ם עי' להלן דהאחרונים נחלקו על הב"י והדק"ל. ועי' בתוס' תמורה דף י"ב בסוה"ד שעמדו בזה וכתבו דלאו דוקא הוא, ואף בלא תערובת כשר. ועי"ע חזו"א תנינא סי' ד' י"ג. וכדבריו משמע בשטמ"ק בתמורה בהשמטות. ע"ש.

ולפי' הר"ש (בפי' א') והרא"ש דהמשכה ל"מ לתנא דמתני' אפי' ברוב מ"ג, ע"כ דהכא דוקא משום דנתערבו, וצ"ב מה מהני מה שנתערבו, וכבר תמה בזה בשטמ"ק לתמורה דף י"ב בהשמטות, דאיך בטלו ברוב חוץ למקוה יותר מבתוך המקוה, והב"י כתב דאינם ניכרים בפ"ע, וצ"ב. ויש שפי' דהכא שנתערבו חוץ למקוה א"צ כלל להמשכה, אלא הטעם משום ביטול ברוב דרך במקוה עצמו אין ביטול ברוב אבל חוץ למקוה לא, עי' ר"ש פ"ו מ"ג וט"ז ס"ק ס"ט, וכ"מ קצת בשטמ"ק שם. אמנם בר"ש משמע דבעינן להמשכה ואולי כתב כן רק לפי א', וצ"ע.

ויש שביארו דהמשכה מהני ליחשב כמי גשמים, אבל בכל שאובין מלבד דאינם מי גשמים גם חל בהם פסלות, והמשכה לא מפקיעה הפסול. [ואף דסיבת הפסול פקעה דנעשו כמי גשמים מ"מ יש בהם פסול, דומיא דמי גשמים ממש דכשנעטר בהם שאובין נפסלו, כנלענ"ד] ולזה בעינן תערובת דע"י ביטול ברוב פקע הפסול, ובה לחוד לא סגי דבעינן המשכה לאשוויי מי גשמים כשרים, וכ"ז כשבטלו ברוב חוץ למקוה, אבל בתוך המקוה ליכא ביטול ברוב כמש"כ הר"ן בחולין דפוסלין את כל המים ולכך אין בטלים, משא"כ חוץ למקוה דאין פוסלים, [ע"י במשנת טהרות כע"ז]. מיהו ברמב"ם פ"ד ה"ח מבואר שגם חוץ למקוה נפסלו כולם. וע"י.

ג) בעיקר דברי הכס"מ והב"י בדעת הרמב"ם דאף לראב"י לא מהני המשכה אלא לאחר רביה וביאר בזה דמשו"ה בעינן לתערובת, ע"י רמ"א סעי' מ"ה שפסק כן. וע"י גידולי טהרה נחל ל"ז וחזו"א תנינא סי' ד' י"ג ותורת זרעים תרומות פ"ה שכתבו דאין רא"י מהרמב"ם לזה. ושפיר י"ל כהר"ש דאף קודם רביה מהני המשכה והא דקתני מתני' שנתערבו י"ל כהתוס' בתמורה דלאו דוקא, וקמ"ל דאף שנפסלו כל המים מהני המשכה. והא דקתני אימתי וכו' אתי לאפוקי שנפלו השאובים בלא המשכה. וע"י ביהגרי"א ס"ק ע"ו שביאר כהב"י.

ד) והנה בטעמא דראב"י דמהני המשכה רק ברוב מי גשמים, צ"ב מהו צירוף ב' הטעמים ובתורת זרעים תרומות פ"ה (וכע"ז בכתבי הגרי"ז תמורה י"ב) עפ"י מש"כ הרמב"ם דהמשכה מהני משום דלא חשיב נפילה מהכלי ואין פוסל בג"ל אלא כשנפלו מהכלי, אבל עצם פסול המים לא פקע, ולכך בעינן רוב מ"ג דמהני ביטול ברוב להכשיר השאובין. ועפ"ז כתב דגם כשקדמו השאובין אין פוסלין בג"ל כיון דלא נפלו מן הכלי ואיכא נמי רוב מי גשמים. וכנ"ל דלא כהכס"מ.

אך ביאור זה צ"ע מסברא דאי שייך ביטול ברוב אמאי לא סגי בביטול ברוב לחוד ואף בלא המשכה, וגם חזינן דב' לוגין בלא המשכה אין מצטרפין אע"ג דאין פוסלים המקוה. וע"כ דבשאובין לא אמרינן ביטול ברוב, או כמש"כ בשו"ת הרי"ד דביטול לא מהני להכשיר השאובין וליכא שיעור מ"ס עכ"פ מדרבנן, וע"כ דהמשכה מהני גם להכשיר השאובין. וצ"ע.

ובזכר יצחק ביאר דבשאובין איכא פסול בעשית המקוה דאינה ביד"ש ולזה מהני רובו ככולו, ומלבד זה איכא פסול במים מדרבנן. ולפסול זה מהני המשכה להפקיע הפסול, אבל מ"מ עדיין לאו בידי שמים ניהו ולכך בעינן רביה, אמנם גם לביאור זה לכאורה אף רביה אחר המשכה יועיל. וגם ברמב"ם משמע דהמשכה מהני משום דלא נפלו מן הכלי ולא משום דהוכשר הפסול. וע"י היטב בבעה"נ סי' א' א' דמבואר להדיא דגם אחר המשכה עדיין חשיב בידי אדם וזה כהזכ"י, מיהו בהא דמהני רוב ביאר שם דלא גזרו שיפסול אלא כשנתנו בידים, וזה קרוב לתורת זרעים, ולפ"ז משמע דגם לא ירד הפסול ע"י המשכה. ודוק.

וע"ע בכתבי הגרי"ז תמורה י"ב שחקר בזה אם המשכה מהני משום שמפקיע הפסול או משום דלא נפלו מן הכלי ואין פוסל בג"ל, ותלה זאת במחלוקת הראשונים אי בעינן המשכה דוקא ע"ג קרקע או אף ע"ג דבר שאין פוסל המקוה, ולכמה ראשונים בעינן קרקע הראויה לבלוע. ועוד פליגי אי בעינן המשכה בג"ט או סגי במשהו. דאי משום שפקע הפסול י"ל דבעינן דוקא קרקע הראויה לבלוע דנעשה כזריעה לקרקע, ולזה א"צ ג"ט, אבל אי משום שלא נפלו מן הכלי בעינן ג"ט דאל"כ נחשב נפילה מהכלי, ולאידך גיסא לצד זה א"צ דוקא קרקע. והרמב"ם שכתב דמהני משום דלא נפלו מן הכלי לשיטתו ס"ל דאף המשכה ע"ג סילון שאין פוסל המקוה מהני. והראב"ד בבעה"נ סי' ג' דס"ל דבעינן דוקא קרקע צ"ל דס"ל דהמשכה מפקיע הפסול שאובין. אמנם לעיל הבאנו דמדבריו בסי' א' נראה שגם הפסול לא ירד, וע"י.

ה) שם במתני' אם רוב מן הכשר כשר, ע"י גידולי טהרה (נחל ס"ק ל"ו) והובא בלחז"ש לחם ס"ק קע"ג שנסתפק אי בעינן דוקא רוב מקוה כשר כלומר כ"א סאה או דסגי ברוב כשרים כנגד השאובין, אמנם כתב שם (בגבא נ"ו) דודאי דרוב מקוה לחוד לא סגי אם יש רוב שאובין כגון שיש חמשים סאה ומתוכם כ"א סאה מי גשמים.

ו) שם מחצה על מחצה פסול, ומשמע אף שבמקוה יש מי גשמים ובצירוף התערובת שנמשכו איכא רוב מי גשמים לא מהני. וזה א"ש רק לב"י בדעת הרמב"ם דבעינן רביה קודם המשכה, אבל לר"ש והראב"ד דסגי אף בהמשכה קודם רביה א"כ ה"נ יועיל. וצ"ל דכיון שנתערבו קודם המשכה ונפסלו כל המים לא מהני המשכה. (וכ"כ בשמלה ס"ק ע"ט) ומ"מ כשיש רוב מי גשמים בתערובת אע"ג דגם ככה"ג נפסלו כולם בזה מהני המשכה, והסברא צ"ע רב.

ז) כתב הש"ך ס"ק צ"ט דבאופן שהמים שאובין נפלו קודם המים גשמים דלא מהני המשכה לב"י ורמ"א הנ"ל. גם אם יעשה המשכה בכל התערובת כמתני' לא מהני. והאחרונים נחלקו עליו. ע"י שמלה ס"ק פ' וחזו"א תנינא סי' ד' י"ג.

ובחידושי רעק"א לשו"ע כתב דהא דלא מהני המשכה לדעת הש"ך היינו להשלים לשעור מקוה אבל אם יוסיף אח"כ מי גשמים אין השאובין פוסלים, דלזה מהני ההמשכה בשאובין שלא יפסלו בג"ל, וכמש"כ התוס' בתמורה בשם הר"ש מלוניל והשאלות דאף

דבעינן רביה והמשכה, מ"מ המשכה בכולה מהני שלא יפסול, וסיים שם הרעק"א דאף לראשונים דלא פ"י כן י"ל שלא נחלקו בדין זה, ובפשוטו משמע דבדין מודו לשאלות ולא נחלקו אלא בפ"י הגמ'. ובמשנת ר"א שו"ת סי' כ"ט הוכיח דפליגי על השאלות לדינא, ודלא כרעק"א. ועי' בתוס' בתמורה שם. אמנם יל"ע כוונת רעק"א דרק בכה"ג מודו לו דאף דברוב שאובין שנפלו למקוה פליגי הראשונים על השאלות והתוס' בתמורה, בגוונא דידן דהשאובין מיעוט כו"ע מודו.

ח) בגמ' תמורה י"ב ב' אמר רבין שאובין שהמשיכו כולה טהורה, ומצינו ג' פירושים, א. לפירש"י שם הוא כפשוטו דמהני המשכה אף למקוה שכולו שאובין, וכן הביא הרמב"ם בפ"ד ה"ט בשם חכמי המערב להלכה דמהני המשכה בכולה. ובפיה"מ למתני' תמה ע"ז ממתני' דל"מ אלא בנתערבו. ועי' עוד בתוס' תמורה י"ב שהוכיחו מכמה מקומות דל"מ המשכה בכולה. וע"ש דתי' דכל המשניות קיימי כראב"י.

ב. הרמב"ם פ"ד ה"ח מפרש דמיירי בנתערבו שאובין במי גשמים והמשיכו לכל התערובת ומהני כשרוב מן הכשר. וכמתני' דידן. וע"ש דפסק גם כראב"י דמהני המשכה למקוה שיש בו כ"א סאה, ומבואר דס"ל גם כראב"י וגם כרבין וס"ל דלא פליגי, וצ"ע מהסוגיא בתמורה שם ועי' בכס"מ וב"י ובביהגר"א כתב דהיה לו גירסא אחרת, ע"ש.

ג. השאלות לפי מה שפ"י בר"ש ובתוס' תמורה שם, מפרש דהיינו דאין פוסל המקוה, אבל לא מהני להכשר מקוה אלא בעינן מ"ס מי גשמים, ומהני אף בנפלו אחר השאובין, [ויל"ע אי אמרינן דהקוואת המקוה נקבעת לפי מ"ס הראשונים ולכך א"א להשלים אח"כ במי גשמים. א"כ גם המשכה לא יועיל]. ולדברי השאלות מבואר ג"כ להדיא שם דראב"י ורבין לא פליגי וצ"ע מהסוגיא בתמורה וכדהקשה הר"ש. ועי' בתוס' שם. ועי' באשכול דלמסקנת הגמ' לא פליגי רבין וראב"י, וכוונת דבריו עי' בנחל אשכול דלהו"א דהמשנה בתמורה קיימא כראב"י, א"כ מבואר דלפי חשבון "פוסלים" ולא רק דאין מעלין, אבל למסקנא י"ל דס"ל כרבין. ודו"ק.

ולדברי השאלות מבואר כהזכר יצחק דהמשכה מפקיע הפסול אבל אין מועיל להכשיר המים. מיהו כ"ז בהמשכה בכולו, אבל במיעוטו הרי מהני להשלים וש"מ דמהני להכשיר השאובין, ועי'.

וע"ע בעה"נ סי' א' ו' שהאר"ך בזה, וצידד דשאובין שלא בכוונה מהני המשכה בכולה, וזהו פ"י דברי רבין. (ועי' ש"ך ס"ק צו) אמנם הראב"ד במסקנא (במהדו"ב) חזר מזה. וע"ע שם בס"י א' אות ה' ו' כמה חידושי דינים, ועי' חזו"א תנינא סי' ד' י"ד. ויר"ד סי' קל"ט סק"ו.

בס"ד

המשך משנה ד'

פרטי דינים בהמשכה

ט) מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים והשלים י"ט סאה ע"י שאובין שהמשיכם, מבואר ברמב"ם ובשו"ע סעי' מ"ד דיכול להרבות מים שאובין אף אלף סאין. והיינו דנעשה מקוה גמור דאין נפסל בשאיבה. וכמו כשיש מ"ס מי גשמים דלא נפסל, וכדתנן במתני'. אמנם בגידו"ט (נחל ל"ה) כתב בשם הראב"ד בבעה"נ דבאופן שהשלימו ע"י המשכה, לעולם בעינן שיהא רוב מי גשמים בידי שמים, ובשמלה ס"א ע"א כתב שלא מצא כן בבעה"נ, וכ"מ בתשב"ץ ח"ג סי' י"ב. ואולי כוונת הגידו"ט למש"כ בבעה"נ סי' א' ו' ולעולם אין מטבילין בשאובה הנמשכת עד שיהא רוב מן הכשר וכו', וע"ע שם בה"ה ה' ובלנפש תדרשנו הערה י"א, וצ"ע [לעיל הבאנו לדון כן בתערובת קודם המשכה ואי"ז שייך לנידו"ד].

י) אמנם באופן שנטל מן המקוה ולא נשאר מן הכ"א סאה מי גשמים ונתן שאובים, יש לדון אף לרמב"ם ושו"ע הנ"ל, לשיטת הרמב"ם והראב"ד דנתן סאה ונטל סאה בעינן שישאר כ"א סאה מ"ג, אי אמרינן דהכא אחר שהומשכו נעשו גם השאובין כמי גשמים וסגי במה שנשאר כ"א סאה מכל התערובת או דלא נעשו מי גשמים אלא דהמקוה כשר משום דרובו כשר, וההמשכה מועילה רק שלא יפסלו בג"ל. ובגידו"ט שם נקט דפסל, וכן נקט בחי' הגרי"ז תמורה י"ב ב' מסברא אלא דמסיק דע"כ שהכל כשר דאחר שהוכשר המקוה הכל הוכשר מדין השקה, ע"ש. אמנם עי' חזו"א יו"ד סי' קל"ט י' דפשיטא ליה דהכל נעשו כמים כשרים. [עיי"ש באו"א קצת בגוונא דנטל סאה והמשיך סאה כשר עד עולם, והיינו דהמשכה לתוך מקוה נחשב כמי גשמים ממש, וא"כ ה"ה בנתן בלא המשכה מ"מ הראשונים שהמשיכם מצטרפים לשעור כ"א סאה].

יא) הראב"ד בבעה"נ סי' א' ו' החזיק בשיטת הר"ש מלונל דשאובין שהמשיכה כולה אף דאין טובלין בהן מ"מ אין פוסלים ואם אח"כ יפלו מ"ס מי גשמים למקוה, המקוה כשר. ולאידך גיסא בהא דתנן במתני' במים שנתערבו בחצר אם רוב מן הפסול פסול כתב דאף שיש בתערובת מ"ס מים כשרים פסול, עיי' בשינוי מהדורות ציון 18, [ובסי' א' ה' נראה שנסתפק בזה, אבל מטעם דמ"ס מי גשמים אין נפסלים בשום מימות שבעולם, עש"ה] וצ"ב הרי להנ"ל שאובין שהמשיכם אף דאין מצטרפין מ"מ אין פוסלים. וצ"ל דבנתערבו קודם המשכה כבר נפסלו ולא ירד הפסול ע"י המשכה, אע"ג דברוב כשרים אף שנפסלו ירד הפסול. ע"י לעיל אות ו'.

יב) עוד עיין בבעה"נ ציון 16 בנפלו י' סאה מי גשמים ואח"כ ל' סאה שאובין בהמשכה, ואח"כ נתן ל' סאה מי גשמים כשר, דמצרפים המ"ג הראשונים אף שרבו עליהם שאובין שהמשיכם. והיינו דשאובין שהמשיכם אף דליכא רבי' מ"מ אין פוסלים. ולשיטתו שפסק כהשאלות מוכח כן, ויל"ע אם בזה כו"ע מודו.

ועי' פרישה ס"ק מ"ח ע"ד הטור דבלא רביה לא מהני המשכה כגון כ"ס מי גשמים וכ"ס שאובין בהמשכה, וכתב הפרישה דמ"מ אם יוסיף מי גשמים מהני. והט"ז ס"ק נ"ה חולק דנפסלו ע"י השאובין כמו בלא המשכה ובעינן שיוציא את הראשונים, ומדבריו מבואר דלא רק שפוסל את הראשונים אלא גם אם באחרונים יש שיעור מקוה ל"מ כיון דאיכא שאובין בתחילה. והיינו דכיון דלא רבו מי גשמים לא מהני המשכה בשאובין, אבל לפרישה אע"ג דליכא רביה מ"מ מהני המשכה שלא יפסלו השאובין בג"ל, וע"ש שנחלקו בדברי הר"ש פ"ו מ"ג, ועי' ברעק"א שהובא לעיל אות ז', ולכאורה דבריו כדעת הפרישה, ועי' חזו"א יו"ד סי' קל"ט ט'. ולדעת הפרישה יל"ע אם גם הראשונים מצטרפים, ולא אמרו דבעינן רביה אלא לצרף השאובין, וכדברי הראב"ד הנ"ל, או דהראשונים נפסלו ע"י השאובין, ורק אם אח"כ הוסיף מ"ג בשיעור מ"ס מהני דלא חשיבי השאובין לפסול. ודו"ק. ועי' חזו"א יו"ד סי' קל"ט א' דנראה שנקט שגם הראשונים מצטרפים אף לדידן דנקטינן דלא כהשאלות, כיון דהמי גשמים רבו על השאובין. וצ"ע היטב בכ"ז.

יג) עי' חזו"א קמא סי' ב' ג' ותנינא סי' ד' ח' דאף למ"ד דהמשכה לא מהני אפי' ברבי' מ"מ כ"ז בגי' לוגין, אבל פחות מגי' לוגין בהמשכה מצטרף להשלים. וצ"ב הסברא.

יד) הרמב"ם הל' ח' הביא לתוספתא בנתן שאובין לתוך רוב מי גשמים קודם המשכה ואח"כ המשיך הכל כשר, ופי' כן בהא דשאובה שהמשיכה כולה, ואח"כ בהל' י' הביא למתני', וצ"ב מה הוסיף חידוש בזה, הרי זה ממש כהל' ח' דממשיכם לאחר שנתערבו. ועי' ביהגר"א שנראה שהרגיש בזה, וצ"ב. ועי' ערוה"ש ס"ק קנ"ז דבמתני' לא נתערבו במקוה אלא דרך הילוכם, בזה לא חל על הכשרים שם רוב מקוה כשר, והיינו דלעיל הוי שם מקוה אלא דחל פסלות והכא לא חל שם מקוה כשר ומ"מ כיון שהשאובין מעורבים מתחילתם אין פוסלים. ועי' כס"מ ואולי נתכוון לזה.

טו) נחלקו הראשונים באופן ההמשכה. אם בעינן המשכה דוקא ע"ג קרקע הראויה לבלוע או לא. דעת היראים סי' כ"ו דבעינן המשכה דוקא ע"ג קרקע הראויה לבלוע, ופי' שם הטעם משום דהמשכה מבטל השאיבה דע"ז חשיב כאילו באו מתמצית הקרקע. והו"ד במרדכי בשבועות וכן הביאו הפוסקים לדייק כן מרש"י. אמנם ברמב"ם פ"ד ה"ח מבואר דמהני המשכה ע"ג סילון שאין פוסל המקוה, ובבעה"נ ס"ל דל"מ המשכה ע"ג כלים שאין פוסלים, ומ"מ לא הזכיר דבעינן קרקע הראויה לבלוע. ועי' שו"ע סעי' מ"ו ורמ"א שם. ובשו"ת חת"ס סי' רי"ד כתב דהיראים לא קאמר דבריו אלא למ"ד דהמשכה בכולה מהני כמבואר שם, ולזה ס"ל דע"כ המשכה מבטלת השאיבה ובעינן קרקע הראויה לבלוע, אבל לדידן דלא מהני אלא ברבי' וע"כ דלא מבטלת השאיבה. א"צ קרקע הראויה לבלוע, [וע"ש דאף למ"ד דמהני המשכה בכולה באופן דאיכא רבי' א"צ קרקע הראויה לבלוע] ומה"ט לא הביא השו"ע דין זה וגם הרמ"א כתב כן רק לחומרא בעלמא. [ויסוד דברי החת"ס מבואר גם בחי' הגרי"ז תמורה] אמנם סתימת הפוסקים משמע דאף לדידן בעינן קרקע הראויה לבלוע.

בס"ד

משנה ה' [כעין משנה זו איתא בפרה פ"ה משנה ז']

א) השוקת שבסלע וכו' היתה כלי וחברה בסיד וכו'. הרמב"ם בפיה"מ פי' ברישא דשוקת שבסלע הוא מקום חצוב בהר, אמנם הר"ש והרא"ש בפרה פ"ה מ"ז וכן בפ"י הרא"ש במתני' פי' גם באופן שתלש הסלע אלא שקבעו ולבסוף חקקו דלא חשיב כלי בתלוש, והסיפא מיירי בחקקו ולבסוף חקקו. ובדין זה יש להאריך ויתבאר בסוף המשנה אחר ענין נקב בכלי.

ב) ניקבה מלמטה או מן הצד ואין יכולה לקבל מים כל שהם כשרה, וכמה יהא בנקב כשפופרת הנוד. מצינו ג' פירושים, א. פשטות המשנה דסיפא אתי לפרש שיעור הנקב דברישא דכשר באופן שניקבה כשפופרת הנוד. וכן כתב הרמב"ם פי"ו ה"ג. ב. אמנם הר"ש והרא"ש הוכיחו מהגמ' יבמות דמיירי בדין עירוב מקואות וילפינן דשיעורו כשפופ"ה ממעשה דשוקת יהוא. ומזה למדו דסיפא לא קאי ארישא (עי' ברא"ש הל' מקואות סי' ח' שכ"כ להדיא) ושיעור הנקב ברישא לבטל תורת כלי, מן הצד כשפופ"ה אבל למטה לראב"י בתוספתא דהלכה כוותיה שיעורו כמלא מחט. ג. והרשב"א בשעה"מ שער ה' פי' דסיפא מיירי בנקב שאינו סמוך לשולי הכלי אלא יש תחתיו כדי לקבל, ובזה שיעורו בשפופ"ה, אבל ברישא דהנקב סמוך לשולי הכלי, אף בצידו שיעורו כמלא מחט. (והיינו שאין בו לקבל כל שהוא) ומפרש כן גם בתוספתא. [ולדבריו ג"כ סיפא אינו פי' הרישא, רק דמיירי גם כן בדין נקב לבטל הכלי, משא"כ לר"ש והרא"ש לא מיירי כלל בדין זה אלא בדין עירוב מקואות] ומבואר מדבריו חידוש דאף כשיש בכלי כדי לקבל מתחת הנקב אם הנקב כשפופ"ה בטל תורת כלי, [וצ"ל דאין רגילים להשתמש בכלי כזה], ומ"מ לדינא כתב הרשב"א להחמיר כהר"ש. ולענין נט"י נחלקו בזה, המ"א סי' ק"ס מחמיר דפוסל אף אם יש קיבול מתחת הנקב, והגר"א מיקל, ועי' ח"י הגר"א פרה פ"ה מ"ז. וע"ע בעצי לבונה כאן.

ג) לדעת הרמב"ם צ"ע מהסוגיא ביבמות דמבואר דדין שפופ"ה הוא משום עירוב מקואות, ועי' כס"מ וכן בב"י סעי' ז' דס"ל דתרי שוקת הו, האחת שהיו המים עוברים דרכה למקוה, ומדין שאובין הוא דבעינן נקב כשפופ"ה לבטל תורת כלי, והיינו מתני'. והשניה היו טובלים בה והיתה מחוברת למקוה וכדביאר הר"ש. עוד תי' דבאמת גם לסוגיא ביבמות הנדון במתני' משום ביטול הכלי, אלא דמיייתי רא"י רק לשיעור שפופ"ה דעירוב מקואות. ע"ש. ועי' ח"י מרן רי"ז הלוי, שביאר דדין שפופ"ה בנקב אינו משום ביטול שם כלי אלא חיבור לקרקע שמחוץ לכלי, וזה תלוי בדין עירוב מקואות. עש"ה. וע"ע במאירי כאן דאף דשני נדונים הם דהכא הנדון משום ביטול כלי והתם הנדון משום עירוב מקואות מ"מ תלויים זה בזה. וצ"ב.

ד) עוד צ"ע לדעת הרמב"ם מהתוספתא דמבואר דשיעור הנקב למטה כמלא מחט. אכן הרמב"ם שם הל' ד' כתב דכלי גדול שנקבו נקב המטהר אותו וקבעו בארץ כשר וכו'. והיינו נקב שמוציאו מלקבל טומאה ובסתם כלי חרס היינו מוציא זית, [כן נקטו הכס"מ והגר"א וכן הבין הראב"ד בהשגות, אמנם עי' חסדי דוד וחזו"א תנינא סי' ו' ס"י שפי' דמש"כ נקב המטהר אותו היינו שמכשירו מלפסול המים מדין שאובין, וזהו נקב כשפופ"ה כדכתב בהל' ג' וקמ"ל דכשר גם לטבול בן] ופי' הכס"מ והגר"א דמפרש כן התוספתא דמה שאמר ראב"י הוכיחי לטהרה, היינו בנקב המוציא מידי טומאה, ודלא כתנאי קמאי, והא דתניא בד"א מן הצד אבל למטה אין פוסל, עי' כס"מ שזה מדברי ת"ק, ור"ל דלת"ק מן הצד פוסל כשפופ"ה אבל למטה לא, ויל"ע אם זה דעת רבנן דהכשירו במלא מחט והם דברו בנקב למטה, או דרבנן הכשירו אף מן הצד, אלא דת"ק דמצריך שפופ"ה מודה בנקב למטה וא"כ איכא ג' שיטות. ובביהגר"א ס"ק ל' פי' דזה מדברי ראב"י אלא דבזה לא פסק כמותו. וע"ש עוד באו"א.

ועיקר דברי הרמב"ם (לפי' הראב"ד והכס"מ) קשה דבהל' ג' פסק דשיעור הנקב כשפופ"ה ובה"ד פסק דשיעורו כדי טהרתו, ועי' ב"י שביאר ג' אופנים. א. דבה"ג מיירי שניקב אחר שקבעו בקרקע וה"ד מיירי בניקב קודם שקבעו. והסברא לכאורה משום דבניקב אחר שקבעו בקרקע דהשתא אין הנקב מוציא מכלל תשמישו לא מתבטל שם כלי. משא"כ בניקב קודם שחיברו. [וכע"ז עי' בחזו"א תנינא סי' ו' ט"ז דבחיברו לארץ שמחזיק מימיו ה"ה עשוי לקבלה, וא"כ י"ל דכ"ז אם חיברו קודם שניקב, אמנם החזו"א נקט שם דחשיב כלי ורק דלא ראוי לקבלה ובב"י משמע דאינו כלי]. ב. דבה"ג מיירי בכלי חרס שאין מק"ט ובה לא שייך שיעור דקב"ט, וצ"ע דמ"מ כיון דשיעור זה בכלי המק"ט מבטל שם כלי ממנו ה"נ נימא באינו מק"ט. ג. דמעיקר הדין סגי בנקב שאין מק"ט, אלא דבכה"ג דמיירי בחיברו לסלע איכא גזירה שלא יבואו להכשיר אפי' בלא נקב כיון שהוא חלק מהסלע. וצ"ע. ועי' ש"ך דהב"י נקט לעיקר ב' תירוצי בתראי. עוד עי' בהגר"א ס"ק ל' דמשמע דמפרש דבה"ג מיירי בלא קבעו בארץ ובכה"ג לא מהני ניקב בכדי טהרתו אלא בעינן כשפופ"ה, ועי' להלן. מיהו צ"ע דמתני' מיירי גם בחיברו בסיד ואפי"ה קתני דשיעורו כשפופ"ה. וצ"ע.

ה) ובמש"כ הרמב"ם דנקב המטהר מבטל שם כלי, עי' ב"י שזהו לקולא דא"צ שפופ"ה, וכגון בכלי חרס דשיעורו במוציא זית, אבל בכלי עץ דשיעורו במוציא רימון, סגי בשפופ"ה וכ"כ הרע"א בשו"ע. אלא שהקשה דאיך אפשר להטביל בו הא הויתו ע"י דבר המק"ט, וכ"ה בחדרי דיעה, [ברעק"א הקשה משום גזירת מרחצאות, וצ"ע מ"ט לא הקשה בפשוטו]. וגם בעיקר דברי הב"י יש אחרונים דפליגי ולעולם בעינן נקב המטהר מלקבל טומאה, עי' לחם ס"ק מ"ב ועוד. דהב"י הוכיח מהא דשידה שבים מטבילין בה כשניקבה כשפופ"ה,

עי' פ"ו מ"ג. אך האחרונים דחו דעתם דעומדת בתוך המים מהני מדין עירוב מקואות, והרעק"א גופיה בתשובה הקשה על הב"י דאין ראוי משדה שבים. ע"ש.

ו) ברמב"ם שם כתב ונקבו וכו' וקבעו בארץ, ולמדו מזה הב"י וכן בביהגר"א דלא סגי בנקב לבטלו מתורת כלי עד שיקבענו בבנין. וע"ש עוד דסתימת הנקב בסיד ובנין מהני ג"כ ליחשב כבנין. והנה הראב"ד הקשה על הרמב"ם מהא דשידה שבים בעינן כשפוח"נ ולא סגי בנקב המטהרו, ותי' הגר"א עפ"י הנ"ל דהתם לא קבעו בארץ. והב"י תי' דבשידה הנקב המטהרו גדול משפוח"נ [ובראב"ד דמשמע לא כן צ"ע].

וע"ע בחי' ר"ח הלוי שכתב ג"כ ששאני שידה שבים שלא קבעה בארץ, אמנם שם ביאר הטעם דבעינן שקבעו בארץ, משום דאלי"כ לא כשר לטבול בו אף שבטל מתורת כלי משום דבעינן טבילה בקרקע ע"ש. ולדבריו לא יועיל סתימה בסיד, [דבעינן שיהא בקרקע ולא משום הכלי]. וגם לענין שאובין אף בלא קבעו בארץ לא חשיב שאובין, והגר"א דפליג ע"ז משום דס"ל דכל שלא קבעו בארץ לא סגי בנקב לבטלו מתורת כלי. ויתבאר עוד להלן.

ז) שיטת הר"ש והרא"ש - נתבאר לעיל דמן הצד בעינן שפוח"נ ולמטה סגי בנקב כל שהוא, [ודלא כהרמב"ם שלא מחלק בזה], ומן הצד היינו סמוך לשוליו דלמעלה אף שפוח"נ לא מהני והחזו"א (ק' סי' ה' י"א) תמה מ"ש מן הצד הא גם מן הצד אין מקבל המים, וכבר הקשה כן הרשב"א בשעה"מ ש"ה.

ובעיקר הדין דסגי למטה דנקב כל שהוא, עי' בחזו"א שם ס"ק ט' דאין בטל מתורת כלי אלא דמ"מ לא חשיב קבלה לפסול, וכן משמע בבב"ב סי' ג' י"ב. וכע"ז מבואר בשו"ת רעק"א סי' מ' בשם התפא"ל דדמי לזקפה להדוח דליכא קבלה ולא פוסל. ובטעמא דמ"ד דבעינן שפוח"נ כ' החזו"א דסגי בקבלה לשעה. וע"ע ח"י מרן רי"ז הלוי דנקב מהני משום דהמים מונחים ע"ג הקרקע. אף דלא בטל תורת כלי, עש"ה.

ח) נתבאר לעיל לשיטת הר"ש והרא"ש - בנקב מצדו בעינן כשפוח"נ ולמטה פליגי תנאי בתוספתא והלכה כראב"י דסגי במשהו, ודלא כפשטות המשנה, ולרמב"ם גם מן הצד בעינן כשפוח"נ, אלא שיש אופנים דסגי בנקב המטהרו (ותלוי בתי' הב"י).

והטור סתר משנתו, דבסעי' ז' כתב דבעינן כשפוח"נ ובסעי' מ' כתב דבשוליו סגי בנקב משהו כהר"ש והרא"ש. אלא שהביא בשם הרא"ש בתשובה להחמיר לכתחילה, וכמו"כ בשו"ע סעי' ז' פסק דבעינן נקב המטהרו ומשמע אף למטה, והרמ"א הביא די"א דבעינן שפוח"נ ובסעי' מ' כתב השו"ע כהרא"ש דסגי במשהו. וכתבו הש"ך ס"ק כ"ג והגר"א ס"ק ל"א דבסעי' ז' אזיל לפי מש"כ בסעי' מ' דלכתחילה יש להחמיר. והנה הגר"א כתב כן על דברי הטור והרמ"א שצריך שפוח"נ, וביאר דחששו להחמיר דהל' כת"ק דאין חילוק בין מן הצד ללמטה, ובתרווייהו בעינן שפוח"נ. אמנם הש"ך כתב כן ליישב דברי השו"ע ומפרש דלכתחילה צריך נקב המטהרו, וע"כ דטעמיה משום שחשש לרמב"ם, אך צ"ע דלרמב"ם יש גם קולא דאף מן הצד סגי בנקב המטהרו משא"כ לרא"ש בעינן שפוח"נ. וצ"ל דהשו"ע מיירי רק בשוליו וכ"מ בט"ז ס"ק י', ע"ש.

והרעק"א בשו"ת סי' מ' כתב דהשו"ע עשה פשרה ביניהם, דלענין טבילה בכלי דהוא דין דאורייתא החמיר דלא סגי בנקב משהו, וזהו דינא דסעי' ז'. אבל בסעי' מ' דמיירי לענין פסול שאובין היקל כהר"ש והרא"ש דסגי במשהו. ולפ"ז נמי צ"ל דמדברי השו"ע סעי' ז' קיימי רק בנקב למטה. [ועפ"ז יושב הרעק"א סתירת השו"ע לענין אם בעינן שיקבענו בארץ, עי' להלן].

בס"ד

מראי מקומות מקואות

ט) בתוספתא פ"ד ה"ד הובא בר"ש תניא פקקו בסיד ובבנין אין פוסל את המקוה, בסיד וגפסיס פוסל את המקוה וכו'. והר"ש פי' דהנדון אי חשיב סתימה לבטל את הנקב ולהחזירו להיות כלי. לפסול את המקוה, וע"ז אמרי דדוקא סיד. וגפסיס הוי סתימה מעולה לבטל הנקב ובעינן תרווייהו. [כ"כ הר"ש וכן הביא בביהגר"א ס"ק ל' ובנו"ב סי' קמ"ב כ' דלא הוכרע בר"ש אי בעינן תרווייהו עי' להלן] אבל סיד ובנין אי"ז סתימה ועדיין חשיב כלי מנוקב ואין פוסל.

אבל בדעת הרמב"ם עי' כס"מ ה"ד ובי"י, דס"ל איפכא דבנקב לחדו לא סגי לבטל שם כלי אלא בעינן לקבעו בארץ וכנ"ל. וע"זא מרו שגם אם פקק בסיד ובנין דמי לקבעו בארץ דנחשב כבנין. [בב"י משמע שבלא זה חשיב עדיין כלי, אמנם עי' נו"ב שם קמ"ב דאף דלא חשיב כלי אבל חשוב שברי כלים. וזה אי"ש לענין טבילה בצלים וכהגר"ח דלא סגי במה שאינו כלי אלא בעינן קרקע, וע"ע גידולי טהרה תשובה ד' שחילק כן ותמה על הב"י שלא כתב כן ודו"ק] ובפקק בסיד וגפסיס דפוסל, אין הטעם משום הסתימה דלרמב"ם לא חשיב

סתימה לבטל הנקב אלא בזפת. אלא להיפך דלא סגי בסתימה זו ליחשב כבנין לוכך חשיב עדיין כלי, וזה שכתב הרמב"ם עדיין פוסל את המקוה, משא"כ לר"ש.

והנפ"מ להלכה בין הר"ש לרמב"ם. א. בנקב בלא שקבעו בארץ, לר"ש כשר ולרמב"ם פוסל. ב. סתמו בסיד או בגפסיס לרמב"ם פוסל משום שלא נעשה כבנין אבל לר"ש כשר כיון דלא חשיב סתימה אלא בשניהם, בסיד וגפסיס. ג. קבעו בארץ וסתמו בסיד וגפסיס לרמב"ם כשר משום דקבעו, ולר"ש פסול דקבעו לא מהני ונקב אין כאן משום דהוי סתימה.

ו להלכה עיי' שו"ע סעי' ז' שהביא לשון הרמב"ם דבעינן קבעו בארץ, ובסעי' מ' כתב כהר"ש דנקב לוד חשיב לבטל הכלי. ועיי' נו"ב סי' קמ"ב ורעק"א דסעי' ז' דמייירי לענין טבילה בכלי דהוי דאורייתא חשש השו"ע לדעת הרמב"ם דבלא קבעו בארץ עדיין תורת כלי עליו, ובסעי' מ' מייירי לענין פסול שאובין דס"ל דהוי דרבנן, סמך על הר"ש דא"צ לקבעו בארץ.

יא) אך בהמשך השו"ע סעי' ז' כתב סתמו בסיד או בגפסית עדיין הוא פוסל את המקוה, עד שיקבעו בארץ, ומבואר דלפסול שאובין נמי חשש לרמב"ם דבלא קבעו בארץ לא מהני הנקב, אלא בסתמו בבנין, אבל לר"ש הרי הנקב לחוד מבטל שם כלי. והכא לא חשיב סתימה כיון דלא סתמו בשניהם. ובנו"ב שם תי' דלר"ש אין הכרע דבעינן שניהם ואפשר דסגי בחד מיניהו לסתום. וא"כ גם לר"ש פסול מטעם דנתבטל הנקב, [אף שלשון השו"ע דעדיין פוסל וכו' שייך רק לרמב"ם] ומשו"ה הכריע כהרמב"ם בזה. מיהו בר"ש שלפנינו מבואר דבחד מיניהו לא פוסל את המקוה, וצ"ע. וגם צ"ע דהרעק"א לא נחית לקושיא זו. ומדברי השו"ע מתבאר דסתמו בסיד לחוד אם קבעו בארץ כשר, ואף דלר"ש הא דקבעו בארץ לא הני מידי, כתבו הנו"ב והרעק"א דכשר מחמת הנקב משום דלר"ש לא חשיב סתימה, ודוקא בסתמו בחד מיניהו אבל בתרויהו לא הכישר השו"ע בקבעו בארץ כיון דלר"ש הוי ביטול לנקב ע"י הסתימה.

יב) עוד עיין ברעק"א דיל"פ החילוק בין פסול שאובין לטבילה בכלי, מעיקר הדין, דלפסול שאובין אף אין בטל הכלי מ"מ בנקב כל שהוא לא חשיב קבלה כיון דאין מחזיק המים, וא"כ אף בלא קבעו בארץ כשר. וכן הביא בשם התפאל"מ.

יג) ובנקב כשפוח"נ נחלקו רבותינו לדעת הרמב"ם, אי בעינן לקבעו בארץ. דהרעק"א שם כתב דבעינן שיקבעו בארץ [ושידה שבים שאני דהתם מדין עירוב מקואות הוא ולא משום ביטול הכלי]. וכ"מ בנו"ב שם דינים העולים אות י"א דהחמיר לענין טבילה בכלי דאף שפוח"נ ל"מ. אולם בביהגר"א ס"ק ל' כתב דא"צ לקבוע בארץ וכ"מ בבית מאיר (סי' ר"א סעי' ז' ד"ה לקבעו בארץ) וכ"כ החזו"א תנינא סי' ו' י"ד.

[והנה בחי' מרן רי"ז הלוי כתב בדעת הרמב"ם דנקב דשפוח"נ בכלי, אינו משום ביטול הכלי אלא משום דחשיב שהמים בקרקע ודמי לעירוב מקואות, ולדבריו א"ש חילוק הנ"ל. דא"צ לקבעו בארץ, מיהו ע"ש שכתב דכיון שקבעו בארץ והוא נקוב חשיב המים כנחין בקרקע, ולפי"ז צריך לקבעו בארץ מטעם אחר, אבל כ"ז הוא רק לענין טבילה בכלי ולא לפסול שאובין].

כע.1

כע.2~

.

בס"ד

מראי מקומות מקואות

המשך משנה ה'

טבילה בכלים

יד) לעיל הובא דאין טובלין בכלים מלבד הדין דפוסל המים משום שאובין, ובדין זה כתבו הנו"ב ורעק"א הנ"ל דהוא דאורייתא לכו"ע, וכדבריהם מבואר בתוס' ב"ב ס"ו ב' ופסחים י"ז ב', וכ"כ הר"ש פ"ב מ"ג והרא"ש הל' מקואות סי' א' דלמ"ד שאובין דרבנן גזרו דפוסל

שמה יטבול בכלים דפסול מה"ת. ומקור ד"ז מהתו"כ פר' שמיני דבעינן דומיא דמעין שהוא בקרקע. ועי' בגמ' פסחים י"ז ב' דמשמע דטבילה בכלים פסולה מה"ת ולכך גם במקדש דלא גזרו משום שאובין מ"מ טבילה בכלים פסולה. ועי' היטב בביהגר"א ס"ק ל"ד דהביא מהר"ש פ"ה דהוי דרבנן, ושכן משמע בירושלמי, עי' להלן.

בגדר הדין, מצינו ג' שיטות. א. משום דמקבלים טומאה, כ"כ מהר"ם מרוטנבורג פ"ה מ"א, וכן הביא המרדכי הל' מקואות (שבועות דף ג') בשם ר"י, ועי' שו"ת חת"ס סי' ר"ג דכיון שמקבלים טומאה א"א שיטהרו בשם הטמא [דהוי חוקה טפי מפרה אדומה דהטמא מטהר]. ומדבריו מבואר דהילפותא ממעין דמק"ט וממילא מסברא אמרינן דאין מטהר, עי' היטב בפסחים י"ז א'. ועי' דברי חיים פתיחה אות ב'.

ב. בתוס' ב"ב ס"ו וראשונים הנ"ל, מבואר דהדין הוא דבעינן קרקע, ועי' חי' ר"ח הלוי פ"ו ה"ד דכתב מה"ט דאף בשברי כלים אין טובלים דלא הוי טבילה בקרקע. [מיהו באופן שיש נקב, חשיב טבילה בקרקע אא"כ חשיב כלי, עש"ה]. וכע"ז כי בחזו"א קמא סי' ה' סוס"ק ט' ועי' בתנינא סי' ג' י"ב.

ג. במרדכי שם בשם רבינו יואל מבואר דפסול משום שאובין. [אמנם ע"ש דמייירי בכלי שאינו מק"ט, אבל במק"ט משמע דמודה דפסול מטעם אחר, ואפשר משום הווייתו ע"י דבר המק"ט] ועי' ביהגר"א ס"ק ל"ד שהוכיח מהירושלמי הובא בתוס' פסחים ק"ט ב' דמשום שאובין הוא. ועפ"ז דן שם דהוי רק מדרבנן. [ובדברי חיים פתיחה סי' ב' פי' דברי רבינו יואל מטעם דבעינן קרקע]. ועי' בשמלה אות כ"ג שהביא מרש"י חגיגה כ"א ע"ב דכתב דא"א להטביל בתוך כלי שאין בו פתח שפוח"נ משום דאין בו שיעור, ומשמע דאם יש בו שיעור אפשר להטביל בו, ועי' משום דהתם לא נעקרו המים ולא חשיבי שאובין. ובכה"ג שרי לטבול בכלי.

קבעו ולבסוף חקקו

טו) בתחילת המשנה השוקת שבסלע אין ממלאין ממנה וכו' היתה כלי וחברה בסיד ממלאין ממנה. הראשונים נחלקו בשוקת שהיתה תלושה מתחילה וקבעה ואח"כ חקק בה, אם חשיבא ככלי וממלאין ממנה או לא. הרא"ש בפירושו כאן ובפרה פ"ה מ"ז וכן הר"ש שם פי' דרישא דמתני' אף בקבעו ולבסוף חקקו דלא חשיב כלי כדאיתא בברייתא ב"ב דף ס"ה ב'. אולם הראב"ד (בתשובות ופסקים הובא בליקוטים למשניות בסו"ס בעה"נ) כתב דדוקא בסלע שהיתה מחוברת מעולם אבל בתלוש אף שקבעו ולבסוף חקקו לא חשיב כמחובר לדין מי חטאת וצ"פ דמדאורייתא נינהו וחשיב כתלוש. [וכ"כ התור"י שבת ט"ז ב']. ונמצא דלהרא"ש רישא בקבעו ולבסוף חקקו וסיפא בחקקו ולבסוף קבעו. ולראב"ד רישא במחובר מעיקרו וסיפא בתלוש מעיקרו. והראב"ד דייק כן מלשון המשנה השוקת שבסלע דמשמע דוקא במחובר מעיקרו, וכן פי' בפיה"מ לרמב"ם. ובש"ך ס"ק כ"א ובביהגר"א ס"ק ל"ד כתבו דמתני' מוכח דקבעו ולסוף חקקו חשיב כמחובר, וצ"ל דאין כוונתם לרישא דמתני' דל"פ במחובר מעיקרו, אלא לסיפא דקתני היתה כלי וחברה וכו' משמע שאם חברה לפני שהיתה כלי לא חשיבא ככלי. [ועי' צ"ל כן דע"ש בביהגר"א שפי' משום דמייירי לענין שאובין דרבנן, וקשה דהא מתני' מייירי גם לדיני דאורייתא, ועי' כוונתו ליישב הסיפא דקתני דוקא חקקו ולבסוף קבעו משום שאובין דרבנן דבזה אם קבעו ולבסוף חקקו כשר, אבל באמת לשאר דינים אף קול בס"ח חשיב כתלוש ורישא מייירי במחובר מעיקרו, וכ"מ בראב"ד עש"ה]. ועי' חזו"א קמא סי' ה' י"ב ותנינא סי' ב' י"ג. ועי' שו"ת חת"ס קצ"ח ב' שצידד עוד דסיפא שחיברה בסיד לא חשיב קבעו כלל, ואף לר"א חשיב כתלוש.

טז) ולדעת הר"ש והרא"ש צ"ע מסוגיא דב"ב דמפורש שרק בשאובין דרבנן הקילו דחשיב כמחובר ולא לדיני דאורייתא, ע"ש. ולענין מי חטאת איכל"מ דלחומרא החשיבוהו כמחובר דאין יכול למלאות ולקדש, אבל לענין צ"פ דהוי קולא צ"ע. כן הקשה בשו"ת חת"ס שם ובסי' כ"ה.

והטור סעי' ו' כתב כן לענין טבילה בכלים, וכ"מ בשו"ת הרשב"א סי' ת"ת והובא ברמ"א סעי' ז' ועי' ש"ך ס"ק כ"א. ובביהגר"א ס"ק ל"ד תמה ע"ז דהא טבילה בכלי הוי דאורייתא ע"ש שצידד דאפשר דס"ל דהוי דרבנן משום שאובין וכנ"ל, והניח בצ"ע. והנו"ב תנינא סי' קמ"ב נדחק דמייירי בטבילה דרבנן כגון בכתמים או לטבילת כלים, וגם הרעק"א החמיר להלכה מה"ט ודלא כהטור. ועי' שו"ת חת"ס סי' קצ"ח שהאריך בזה. והו"ד בפ"ת ע"ש עוד.

יז) ובחי' הגר"ח על הש"ס כתב דיש ב' נדונים, א. אי חשיב תלוש או מחובר. ב. אי חשיב כלי. והגמ' ב"ב מייירי לענין דין מחובר, ובזה אמרו דלרבנן אף קבעו ולבסוף חקקו דינו כתלוש, אך לענין שם כלי בקבעו לא חשיב כלי, כיון דבמציאות הוא מחובר ואין דרך כלים להיות במחובר. ובחקקו ולבסוף קבעו נמי מעיקר הדין אינו כלי כיון דבמציאות הוא מחובר אלא דחשיב כלי משום דכבר חל שם כלי ובעינן שינוי מעשה. וחילוק זה הוא מדאורייתא. [ועי' כע"ז בחזו"א תנינא סי' ב' י"ג] וכ"ז בכלי של בית קיבול אבל דף של נחתומין דמק"ט בלא בית קיבול אף כשבמציאות הוא מחובר חשיב כלי (צ"ע הסברא) וכל הנדון בגמ' שם לגבי קב"ט הוא משום דין מחובר דאין מק"ט אף אם הוא כלי. אך לפי"ז צ"ב לענין שאובין לכאורה תלוי בשם כלי ואמאי אמרו שם דשאני שאובין דרבנן. ע"ש מש"כ בזה וצ"ע. ועי' קה"י טהרות סי' נ"ג שצידד ליישב דלענין שאובין א"צ תורת כלי אלא סגי בבית קיבול, ולהכי גם מחובר במציאות

חשיב בית קיבול. עוד צ"ע להגר"ח דמיישב בזה דברי הטור לענין טבילה בכלי, דתלוי בשם כלי, והרי לדבריו בפ"ד אף אם אינו כלי פסול משום דבעינן קרקע. וי"ל דבריו עפ"י החזו"א דלהלן.

(יח) ועי' חזו"א כלים סי' י"ט ד' שר"ל דלענין טבילה בכלים עיקר הדין שלא יטבול במים תלושים, והכא חשיב מים מחוברים אף שלענין הכלי חשיב כתלוש וחשיב כלי. [ואפשר דכוונתו דהכלי לא חשיב תלוש ממש אלא דלטהרו בעינן שיהא כקרקע, והכא אינו כקרקע אבל כיון שמחובר לקרקע מהני להחשיב המים מחוברים. וכע"ז עי' בחת"ס שם בסוף התשובה לענין כלי המשמש עם הקרקע דיצא מכלל מחובר ולכלל תלוש לא בא]. וע"ש עוד אופנים. אמנם תי' הנ"ל מיישב רק דברי הטור לענין טבילה בכלים, אבל לפי הרא"ש במתני' דמבואר דאף לגבי צ"פ מהני קבעו ולב"ח להקל, לא נתיישב. ועי' בחזו"א תנינא סי' ב' י"ג שהכריח מזה דס"ל לרא"ש דלמסקנת הגמ' ב"ב דאמרינן שאני התם דאיכא תורת כלי עליה בתלוש, חזרה הגמ' מהנ"ל. ואף לדאורייתא אמרינן דרק בחולב"ק חשיב כלי. [ולפי"ז הא דרבנן מטמאין שם הוא רק בחולב"ק, ודלא כרשב"ם שפי' שם ע"א דמרבנן משמע דמטמאין בכל גווני, עש"ה].

(יט) ובעצי אלמוגים הו"ד בנו"ב שם כתב דכל דברי הגמ' ב"ב דבקולב"ח חשיב כתלוש לדיני דאורייתא הוא רק מדרבנן, והנו"ב דחה דבריו, אמנם כבר כתב כן ביד רמ"ה ב"ב סי'. .

(כ) נחלקו האחרונים בכלי שקבעו בקרקע ואח"כ ניקבו אם מהני לבטל שם כלי, הפרישה כתב דל"מ, והמרכבת המשנה כתב דודאי מהני, דממ"נ אם נחשב כתלוש הרי מהני נקב, ואי חשיב מחובר הרי אינו פוסל כלל. ולפי"ז הוסיף שגם אם סתם אח"כ את הנקב כשר, דסתמת הנקב הוי כחקיקה והו"ל קבעו ולבסוף חקקו דאין פוסל, והו"ד בשו"ת חת"ס סי' קצ"ח. אמנם בשו"ת רעק"א סי' ל"ט הסכים עם המרכה"מ דמהני נקב במחובר, אבל סתימה פוסלת ולא חשיב כקולב"ח משום דנקב במחובר לא מבטל הכלי לגמרי אלא דהוי כלי פסול כיון שבשעה שחיברו הוי כלי שלם, ואם אח"כ סתמו חזר הכלי לקדמותו ולא חשיב כחוקק הכלי עכשיו דליהוי כקולב"ח אלא כאילו מעיקרא הוי כלי. [ויל"ע אם כוונתו דבניקב בתלוש עדיף דמבטל הכלי לגמרי, או דאף נקב בתלוש לא מבטל שם כלי לגמרי, אלא דרק כשחיברו אח"כ לארץ מתבטל הכלי כיון שקודם לכן הוי כלי פסול, והיינו כהב"י דבעינן תרתי לבטל שם כלי נקב וקבעו בארץ, אבל דלהיפך לא מהני, וצ"ע].

כע1.

כע2~.

בס"ד

מראי מקומות מקואות

פרק ה'

משנה א'

(א) המעין שהעבירו ע"ג השוקות פסול, העבירו ע"ג שפה כ"ש כשר חוצה לה. פי' המשנה לפי הרמב"ם והרא"ש בהעבירו ע"ג שפה כשרים המים שהיו בשוקות ויצאו, אף שכבר חל עליהם שם שאובין, ומשום דהמים שע"ג השפה חשיבי מעין ומטהרין הכל, ולפי"ז מבואר דברישא דלא העבירו ע"ג שפה המים שבשוקות פסולים אף אחר שיצאו, וכ"מ בתוספתא הובא ברא"ש ובר"ש משנה ב' דמים שבבריכה שהיו בתלמי פסולים משום שאובין (עד שישקים למקוה), אמנם בדעת הר"ש עי' ב"י סעי' ח' שפי' לדעתו דרישא מיירי רק בתוך השוקות אבל כשיצאו כשרים וזהו סיפא דהעבירו ע"ג שפה כלומר שיצאו מהשוקות לחוץ (ועי' להלן בטעמא דמילתא), אולם שם הביא ממהר"י טאיטצאק שדחה פי' זה דודאי הר"ש מפרש מתני' כהרא"ש. והחזו"א תנינא סי' ד' ה' תמה על הב"י מהתוספתא הנ"ל דמים שבתלמי פסולים אף כשיצאו לבריכה. וכבר עמד בזה הב"י גופיה בשו"ת אבקת רוכל סי' נ"א, ונראה שם שחזר בו ועי' שו"ת הרא"ש כלל ל' אות ד' דלכאורה משמע כפי' הב"י בר"ש, וצ"ע היטב.

ב) הראשונים הקשו אמאי מי המעין שנכנסו לשוקת פסולים הרי הם מחוברים למעין, עיי ר"ש משנה ב' ורא"ש משנה א' ועוד, ויל"פ הקושיא דלא נעשו שאובין כלל כיון שמחברים למעין הרי הם חלק מהמעין, וכפי זה נראה בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ח. עיי יל"פ דקשיא להו דאף שנעשו שאובין מ"מ יוכשרו עיי השקה, וכ"מ להדיא בריטב"א מכות דף ד'.

והר"ש הוסיף להקשות שגם בתוך השוקת עצמה יהא כשר לטבול, ואף דטבילה בכלי פסולה, מדין עירוב מקואות חשיב כטובל במעין כדמצינו במטביל כלי בתוך כלי שיש בפיו שפוח"י, ומבואר דס"ל דהשקה מהני גם לענין טבילה בכלי, אמנם עיי שו"ת הרשב"א שם דנראה דלענין טבילה בכלי לא שייך השקה ליחשב כמעין עכ"פ כשאין במעין מ"ס. ועיי שו"ת משכנ"י סי' מ"ה מש"כ בזה.

ובישוב הקושיא מצינו כמה אופנים, א. הר"ש בפי' א' תי' דלטבילת אדם אין המעין מטהר בכ"ש אלא במ"ס. ולכן גם השקה לכ"ש לא מהני אלא לכלים, והכא מיירי כשאין במעין עד השוקת מ"ס, ופי' זה הובא בריטב"א מכות ד. ומקורו בסמ"ג, וכ"כ הרא"ש ב"ק פ"ז סי' ג', ולפי"ז לענין טבילה בכלים כשר, והר"ש דחה פי' זה, דמתני' משמע דאף לטבילת כלים פסול, ועיי עוד. ובשו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ח משמע דכשאין במעין מ"ס אף לכלים לא מהני השקה, ולפי"ז מיושב קושית הר"ש. אך דבריו צ"ע מ"ט ל"מ השקה לכלים, וכ"ה בשו"ת מהריב"ל, ועיי לחו"ש ס"ק ל'.

ועיקר הדין דלטבילת אדם בעינן מ"ס נחלקו בזה הראשונים, עיי רמב"ם פ"ד, והרא"ש הל' מקואות סי' א' כתב כהר"ש ע"ש. וגם הא דל"מ השקה אף דלכלים חשיב מעין, יש לדון דאי השקה חשיב כזריעה לבטל שם שאובין א"כ ממילא גם לאדם יהא כשר. וכפשוטו זו קושית הר"ש על פי' זה. וצ"ל דס"ל דהשקה אינו משום זריעה אלא דמתבטלים המים למקוה ודינם כמותו, ולגבי אדם לא חשיב כמקוה של מ"ס עיי באחרונים, ועיי שו"ת מהרי"ק ש' נ"ו שהאריך בזה. אמנם הרא"ש ב"ק פ"ז סי' ג' כתב דהשקה חשיב כזריעה לבטל פסול שאובין, ומ"מ כתב תי' זה דיש לחלק בין אדם לכלים, וי"ל.

ב. הר"ש במסקנא מפרש דבאמת מדינא המים כשרים, אלא משום גזירה שמא לא יהא השקה לשפוח"י, שיעמיד הכלי סמוך למקום מוצא המים של המעין שהוא צר, וגזירה זו היא דוקא בכלים קבועים אבל בתלושים לא גזרו, ועיי שו"ת רעק"א סי' מ' שביאר דכלים תלושים אין עושים כן אלא בדרך ארעי ולא גזרו בכה"ג.

ג. הרא"ש ס"ל ג"כ דמעיקר הדין מהני השקה, אלא שגזרו שלא להטביל בכלי שבצד המעין שמא יטבול בלא חיבור, אבל בכלי בתוך המעין שמוקף מכל צד לא גזרו, עיי. משמעות דבריו שגם בכלי שאין קבוע גזרו. וכ"כ הבי"י בדעתו. אמנם החזו"א קמא סי' ה' י"א לא כ"כ. ועיי בשו"ת הרא"ש כלל ד' בשם הר"ש.

ד. הריטב"א במכות ד. בשם הרא"ה (והו"ד בב"י בבד"ה סעי' ז') כתב דהשקה למעין לא מהני, דהוי מין בשאינו מינו דהשאובין עומדים באשבורן, [ותי' זה א"ש רק אם הנדון דהשקה יכשיר הפסול אבל אי עיי השקה לא חשיב שאובין דהוי המשך המעין לכאורה לא שייך תי' זה, דנימא דהכל נעשה מעין. ועיי]. ועיי חזו"א תנינא סי' ב' י"א שתמה ע"ז דלדבריו א"א להטביל כלי בתוך כלי במעין, ואפשר דהתם מדין עירוב מקואות דחשיב שטובל בכל המעין בזה מודה הרא"ה, ועיי בחזו"א שדן אם דברי הריטב"א רק בהשקה למעין זוחל או אף במעין עומד.

ה. עיי עוד בחי' ר"ח הלוי פ"ט ה"ט שהאריך בישוב הקושיא בדעת הרמב"ם.

ג) בעיקר קושיית הראשונים דיועיל השקה לטבול בשוקת, יל"ע אמאי חשיב השקה, הרי הוי זוחלין וקטפרס דאינו חיבור, ובחזו"א קמא סי' ה' י"ג תי' דכיון שבמעין זוחלין הוי חיבור חשיב השקה, וצ"ב עדיין אמאי מהני גם לקטפרס.

ד) יעויין בר"ש שהוכיח דמהני השקה למעין מהא דפ"א מ"ז מעין שריבה עליו מים שאובין מטהר בכל שהו. ולכאורה מבואר כן במתני' העבירו ע"ג שפה כשר חוצה לה. ופי' הרמב"ם והרא"ש שגם המים שהיו בשוקת ויצאו הוכשרו, וע"כ משום השקה, ומשמע דהר"ש מפרש שרק המים שע"ג השפה כשרים ולא מה שהיה בשוקת. וכ"מ בלשונו במתני', והא דחוצה לה מפרש דהיינו ע"ג השפה.

ה) הרא"ש הביא את קושית הר"ש, ומתחילה כתב דלק"מ דהכלי מפסיק בין המעין לבריכה ולא חשיב חיבור, ושוב כתב דאין מטבילין בכלי משום גזירה וכנ"ל, וצ"ב דמתחילת דבריו מבואר שזה מעיקר הדין. ויל"פ דהכלי מפסיק רק משום שהמים שבכלי פסולים לטבול בהם, והם מפסיקים החיבור למעין, וע"כ הוצרך שגזרו שלא לטבול בו ופסלוהו לטבילה וממילא המים שבבריכה וכן חוץ לשוקת אינם מחוברים למעין, ולפי"ז מדאורייתא איכא השקה, ומדרבנן לא חשיב השקה, ולפי"ז משמע דגדר הגזירה דעשאו מים פסולים ולא רק אסרו לטבול.

אמנם בר"ש משמע שגם אם אין מטבילין בתוך הכלי חשיב חיבור, ורק אח"כ הקשה שגם יוכלו לטבול בו, וכ"מ בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ח דכשאין בכלי מ"ס אין טובלין בו ומ"מ המים שבחוץ מחוברים למעין. ועיי בשו"ת משכנ"י שביאר דגם המים שבכלי אינם שאובים כיון שמחברים למעין אלא דמ"מ הוי טבילה בתוך כלי, ונמצא דהוי מעין בתוך כלי ולכך לא הוי הפסק. וכצ"ל לפי' הבי"י בר"ש

דהמים שיצאו מהשוקת כשרים גם בלא השקה למים אחרים שלא נכנסו לשוקת, ואפשר דלמסקנת הר"ש דאיכא גזירה מודה לרא"ש שגם המים שבחוץ פסולים משום דפסלו המים שבשוקת. ועי'. [ויל"ע לדעת הרא"ש אם כלי מפסיק רק משום דגזרו על המים שיהיו כשאובים, אבל אם היה הפסול משום דאין מטבילין בכלי מודה דלא חשיב הפסק. ומשמעות דבריו דהכלי מפסיק אף קודם שחידש שגזרו שלא להטביל, ועי"כ דר"ל דאם מאיזה טעם א"א לסבול בכלי ממילא הכלי מפסיק. וצ"ע].

ו) בר"ש מבואר דשיעור הנקב להשקה במעין הוא כשפוח"נ, ורק משום הכי שייך הגזירה שמא לא יהא חיבור כשפוח"נ. אמנם הרשב"א בשעה"מ ש"ג כתב דסגי בנקב כ"ש להשקה למעין. ולפי"ז ל"ש הגזירה דהר"ש, ועי' בר"ש פ"ו מ"ה שהביא מהתוספתא דמהני חיבור כ"ש, וסותר לדבריו כאן ועי' ב"י דף ק' ב' דלא קי"ל כהתוספתא. ויל"ע לדעת הר"ש אי בעינן כשפוח"נ רק בשביל טבילה בכלי שלזה בעינן עירוב מקואות, או גם להשקה, ודוק. ועי' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ח, וצ"ע היטב. והתוס' פסחים ק"ט ב' הביאו מהירושלמי דים של שלמה היה נקוב כמוציא רמון. ונתקשו מ"ט לא סגי בשפוח"נ, ע"ש ובריטב"א מכות ד. ועי' חזו"א קמא סי' ה' י"ג.

ז) הרא"ש הביא עוד רא"י דמהני השקה גם לטבילה בכלי עצמו, מהא דשדה שבים שנקבה כשפוח"נ טובלין בה. ולכאורה יש לדחות דכשניקבה בטל ממנה שם כלי, ותו לא והי טבילה בכלי אלא במי המקוה. והיס. ומשעמ דס"ל דאין הנקב מבטל שם כלי אלא מדין השקה חשיב טבילה בים ולא בשדה, וכ"כ הרשב"א בשעה"מ ש"ג להדיא ע"ש.

ח) בדין השקה למעין משמע במשנה בהעבירה ע"ג שפה כשר לטבול בו אף בזוחלין והיינו דהשיב כמעין, אמנם הש"ך ס"ק ל"ג הקשה ע"ז מהא דמעין שרבו עליו מים שאובין דינו כמקוה דאין מטהר אלא באשבורן כמבואר בפ"א מ"ז ובשו"ע סעי' י'. ע"ש. ובט"ז ס"ק ג' ובחזו"א תנינא סי' ב' י"ב ט"ז.

ט) שם במשנה העבירו ע"ג בריכה והפסיקו הרי הוא כמקוה, עי' ר"ש דהפסיקו בכניסה מהמעין למקוה, ומשמע דבלא הפסיקו אף שאין ממשיך לזרום חוץ למקוה ה"ז כמעין. אבל הרמב"ם מפרש דהפסיקו ביציאתו ולפי"ז אף שלא הפסיקו בכניסה אינו כמעין. ומשמע דס"ל דאין המעין מטהר באשבורן אלא בזוחלין. אך עי' בהלכות פ"ט ה"ט ובכס"מ שם דנקט דדוקא בהעבירו ע"ג בריכה מליאה. והיינו דכבר חל עליהם שם מקוה לא מהני חיבורם למעין ליחשב מעין אלא מקוה, אבל במקוה ריקנית אף בהפסיקו ואין יוצא חשיב מעין ומטהר אף באשבורן. ולפי"ז לא פליג על הר"ש בדין זה.

ועי' בתוס' בכורות נ"ה ב' שכתבו להדיא דמעין מטהר אף באשבורן. והוכיחו זאת ממתני'. וע"ש שפי' משנתנו כהר"ש. אמנם בשטמ"ק ביצה דף י"ז כתב בשם הרא"ה דמעין מטהר רק בזוחלין. ועי"כ דיפרש משנתנו דהפסיקו בכניסה אבל בלא הפסיקו אף שביציאתו אינו ממשיך הרי זה כמקוה ולא רק במקוה מלאה אלא אף במקוה ריקנית וכמשמעות הרמב"ם בפיה"מ. ועי' מהרי"ק שורש קנ"ו ולח"ש ס"ק ל"ה וחזו"א תנינא סי' ב' י"ג שהאריכו בכ"ז.

כע.

כע2~

פרק ה' משנה ב'

א) העבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל ר' יהודה אומר הרי הוא כמו שהיה ר"י אומר הרי הוא כמקוה. ובלבד שלא יטביל ע"ג הספסל. בטעמא דר"י דהרי הוא כמקוה, מצינו כמה פירושים, א. הרא"ש כתב שגזר אטו תוך הכלי, ור"ל שמא יעמוד הכלי ישר ויכנסו המים לתוכו, ויהא פסול לטבול גם אחרי הכלי [כדלעיל משנה א' ודלא כהר"ש אליבא דהב"י דהתם נמי אחרי הכלי כשר] ומ"מ לא גזרו לפסול לגמרי אלא שיהא כמקוה וצ"ב. ומלשון הרא"ש משמע שרק פסול לזבים אבל לענין טבילה בזוחלין כשר, ועי' רא"ש ה"ל מקואות שסתם בזה. ב. הפרישה סי' ר"א כתב דמייירי שהמעין מפסיק לפני הספסל, והט"ז ס"ק כ"ג תמה דא"כ מ"ט דר' יהודה, וצ"ל דס"ל כהמהרי"ק סי' קט"ו דאף שהפסיק כל שהמים זורמים חשיב מעין. ג. הגר"א בביאור המשנה פי' דמאחר דע"ג הספסל גזרו שלא לטבול כדלהלן, ממילא הוי הפסק גם לאחר הספסל ותו ל"ה מעין אלא מקוה. [ואע"ג דלעיל פסול לגמרי מה"ט, התם נעשו שאובין ע"י

כשנכנסו תוך הכלי משא"כ הכא], ולפי"ז משמע דר' יהודה לא ס"ל הא דלא יטבול ע"ג הספסל [וכי"מ ברי"ש] ולכך ס"ל דאחרי הכלי חשיב כמעין וכפי הגר"א מבואר בט"ז ס"ק כ"ג, [מיהו שם משמע דהכלי מפסיק גם בלא הגזירה, וצ"ע], ועי' ב"י סי' קצ"ח סעי' ל"א ושי"ד סי' ר"א ס"ק ל"ה דכשהמעין עובר גם מצידי הכלים, יש לאחורי הכלים דין מעין, ומשמע דמפרש כהגר"א, מיהו הב"י פי' כן גם לדעת הרא"ש ומשום דבכה"ג ליכא גזירה, אטו תוך הכלי, ולפי"ז אפשר שגם הרא"ש נתכוון לפי הגר"א, ועי'. ד. עי' ח"י ר"ח הלוי פ"ט ה"ט דטעמא דר"י משום דהויתו ע"י דבר המק"ט ור' יהודה דפליג לא ס"ל דינא דהויתו ע"י דבר המק"ט, ועי' באשכול סי' נ"ז שכתב בדומה לזה, ועי"ש בנחל אשכול, ולפירושים הנ"ל דלא פי' כן ה"ט כמש"כ התו"ט דהכא גם בלא הכלי היה מגיע למקוה ולכך אין פוסל, וכמש"כ הרא"ש פ"ד מ"ב ועי' שי"ד ס"ק ל"ו. וברעק"א ומשנה אחרונה במשניות כתבו דהכא ל"ש פסול זה, דלזה נמי מהני השקה, ועי' אבנ"ז סי' רפ"ט וחזו"א תנינא ג' י"ח.

ב) שם ובלבד שלא יטביל ע"ג הספסל, בלשון הר"ש משמע שזהו מדברי ר' יוסי, ולדברי הגר"א והט"ז הנ"ל ודאי הוא כן שזהו כל טעמו דאחרי הכלי חשיב כמקוה. אבל לשאר פירושים קשה לומר דפליגי בתרתי, אולם לרא"ש איכ"מ דפלוגתתם אי גזרינן אטו תוך כלי או לא, ובתרווייהו הוי משום גזירה.

ובטובל ע"ג הכלים לא הוזכר במשנה להדיא, ובתו"ט כתב דכ"ש דע"ג כלי שיש לו תוך אסור לטבול. אמנם הב"י סי' קצ"ח (סו"ס ל"א) צידד דבכלי שיש לו תוך שהוא הפוך אין גזירה דרואים שהוא הפוך עש"ה. ולדעת הר"ש דמיירי בכלי מנוקב לכאורה מוכרח כן דהא ל"ש גזירה דמתני', כיון דאינו כלי וכי"מ בב"י הו"ד להלן אות ד' וכי"כ החזו"א ת' סי' ב' ח', אך בב"מ הוכיח מהר"ש דאף בכלי מנוקב גזרו שלא ליטבול מדלא כתב דסיפא מיירי דוקא בספסל, ע"ש קונטרס ב' סעי' לא. ויש לעיין אם הגזירה שלא יטבול ע"ג ספסל היא דוקא משום שעומד ע"ג הספסל או שהמים שע"ג הספסל חשיבי כמים שבכלי שפסול לטבול בהם, ומדברי הגר"א והט"ז משמע כד ב' מדהוי הפסק, ועי' בדח"ש סי' קצ"ח סעי' ל"א ובמילואים שם, ולפי"ז דן שם שגם בכלי בתוך המקוה יהא פסול לטבול במים שע"ג הכלי, אמנם כ"ז אי גזירה דמרחצאות שייכא לגזירה דמתני' עי' להלן. (ועי' משנות טהרות).

ג) הר"ש הביא את הגמ' בנדה דף ס"ו אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול, והנה שם בהו"א הטעם משום גזירת מרחצאות ולמסקנא משום דבעיתא. ופי' הר"ש דלס"ד טעמא דגזירת מרחצאות משום גזירה דומיא דמתני' שלא יטבול ע"ג ספסל ומיירי בכלי מחובר, ולפי"ז יל"ע למסקנת הגמ' שם דלא גזרו משום מרחצאות מ"ש מספסל. ועי' בראב"ד בבעה"נ שער הטבילה סי' א' דגזירת מרחצאות הוא דוקא בכלי המק"ט והיינו מתני' אבל התם בכלי חרס אין מק"ט מגבו לא גזרו, וכי"פ בשו"ע סי' קצ"ח סעי' ל"א וצ"ב מ"ש כלי המק"ט דוקא. ועי' שי"ד ס"ק ל"ז שהרגיש בזה, וכתב בדעת הרא"ש דאין חילוק בזה. ועי' ערוה"ש סי' קצ"ח ס"ק ס"ט. והרשב"א בשעה"מ ש"ג כתב שגם למסקנא איכא גזירת מרחצאות כמבואר במתני', אלא דכוונת הגמ' שם שגם אם אינו כלי יש לגזור גם מטעם בעיתא. מיהו בדעת הר"ש ל"מ הכי דכתב "היכי ס"ד" לומר כן ועי"כ צ"ל דס"ל כהראב"ד וכי"כ הב"י.

אמנם בדעת הרמב"ם והרא"ש כתב הב"י סי' קצ"ח וכן בביהגר"א שם דלמסקנא אין גזירת מרחצאות כלל. ולפי"ז צ"ל דגזירה דמתני' לא שייכא לגזירת מרחצאות, וכי"מ בפירש"י שם דהתם הגזירה משום דכ"ח דמי למרחצאות ויבוא לרחוץ במרחץ שיש בו מים שאובין, ועי"ש דמיירי דוקא בכ"ח, אבל הכא הגזירה שחששו שיטבול בכלי עצמו, ועי' ב"מ קונטרס ב' סעי' ל"א אמנם עי' תורא"ש בנדה שם דמשמע כהר"ש וראב"ד, וצ"ע.

ד) ומי"מ עדיין צ"ב לדעת הרא"ש אמאי התם בגמ' נדה לא פסלינן משום דינא דמתני' דלא יטבול ע"ג הספסל, דלרא"ש לא ס"ל לחלק בין כלי המק"ט לכלי חרס, ות"י הב"י שם חדא דהתם מיירי בכלי מנוקב דאינו כלי, ובכה"ג לא גזרו שלא יטבול, [וזה דלא כמש"כ הב"י בדעת הר"ש] ועוד ת"י דהכא דוקא כשכל המים עוברים על הספסל גזרו דכשעוברים גם מן הצדדים דלא נפסק המעין אפי' בכלי שיש לו תוך וכדתנן במשנה א' בהעבירתם ע"ג שפה כשר חוצה לה, [וכי"כ הט"ז ס"ק כ"ג], וממילא גם ע"ג ספסל גופיה אפשר לטבול כשהמים עוברים גם מן הצדדים [אע"ג דלעיל כשעברו תוך השוקת אף בהעבירו דרך שפה א"א לטבול בתוך השוקת צ"ל דהכא דהוי רק גזירה אטו תוך כלי לא גזרו בכה"ג. ועי']. ובשו"ת רעק"א סי' מ' כתב דלפי מש"כ הרא"ש לעיל משנה א' דהיכי דהמים מקיפים אותו מכל צד לא גזרו, א"כ לק"מ דכשהכלי בתוך המקוה ודאי לא שייך גזירה דמתני', ורק משום גזירת מרחצאות אתינן עלה, [ובאמת הב"י גופיה הזכיר זאת בהמשך דבריו] עוד עי' בב"י שצידד דדינא דמתני' הוא רק לכתחילה, וכי"כ השי"ד ס"ק ל"ו.

עוד עיין דב"י (שם) שגם לדעת הר"ש במרחצאות ל"ש לגזירה דמשנה א', דהתם דוקא במחובר למעין גזרו שמא לא יהא בחיבור שיעור שפוח"נ, אלא דספסל הוא משום גזירה דמרחצאות וגזירה שמא יטביל בתוך כלי ובזה פליגי ר' יהודה ור"י, וצ"ב דא"כ בכלי המחובר למעין תיפול גזירה דמרחצאות. אמנם ע"ש בששו"ת הרא"ש כלל ל"א ד', מבואר שהכל משום גזירה דמרחצאות וכן משמע ברשב"א בשעה"מ ש"ג.

שיטות הראשונים להלכה בטבילה בכלי, ובתוך המקוה.

ה) לראב"ד אם הכלי מק"ט גזרו משום גזירת מרחצאות והיינו דינא דמתני', ובאינו מק"ט למסקנת הגמ' בנדה לא גזרו, אלא רק משום דבעינתא וזהו רק לכתחילה. ולשיטת הר"ש נראה ג"כ דצ"ל כהראב"ד וכמש"כ הבי"מ קונטרס ב' סעי' ל"א.

לרמב"ם ורא"ש - למסקנת הגמ' בנדה ליכא כלל גזירת מרחצאות, ודינא דמתני' הוא דין אחר שלא יטבול בתוך כלי שאינו מחובר למים, וזה דוקא בכלי העומד בצד המקוה ומחובר ע"י השקה, והוסיפו לגזור בספסל שמחובר למקוה, ולא בכלי בתוך המקוה.

בכלי תלוש - לר"ש לא גזרו ולרא"ש גזרו. כ"כ הבי"מ סי' קצ"ח, ועי' חזו"א תנינא סי' ב' ח'.

בכלי מנוקב ע"י לעיל פ"ד מ"ה דמעיקר הדין כשר להטביל בכלי מנוקב ועכ"פ כשקבעו בארץ. ונחלקו בשיעור הנקב אי כשפוח"נ או נקב המטהרו או אף במשהו כשהנקב בשוליו, אולם עדין יש לדון משום גזירה דמתני' אי שייך בכלי מנוקב, עי' בב"י סי' ר"א סו"ס ז' שדייק מהרא"ש בתשובה והר"ש במשנה שם דאף במנוקב לא יטבול ולכאורה כוונתו משום גזירה דמתני'. ועיי"ש דאפי' במנוקב כשפוח"נ משמע שאסור, ודלא כהטור שמתיר בשפוח"נ. ועי' ש"ך סי' ק"ל. והבי"מ דייק מהר"ש במתני' דאף במנוקב גזרו ואף בשיעור שפוח"נ. אמנם בשו"ת רעק"א סי' מ' נקט בפשיטות דלר"ש דמהני נקב בשוליו כל שהוא (כנ"ל פ"ד מ"ה) מהני אף לטבול בתוכו. ולדבריו צ"ל דסיפא דמתני' דלא יטבול ע"ג ספסל היינו דוקא ספסל ולא בכלי מנוקב. וגם מש"כ הבי"מ דאף בשפוח"נ גזרו יש לדחות דנקב כשפוח"נ מבטל תורת כלי, ועכ"פ בנקב המטהרו דודאי מבטל תורת כלי, לא גזרו. ועי' גליון רעק"א לשו"ע סי' ר"א סעי' ז' דהקשה אמאי מהני שפוח"נ לכלי עץ אף שאין בו כמוציא רמון, ולא גזרינן משום גזירת מרחצאות. ועי' חזו"א תנינא סי' ב' ח'-ט'.

אמנם כ"ז באופנים שגזרו, אבל בכלי תלוש - לר"ש. או בכלי בתוך המים - לרא"ש. לא גזרו ושרי. ועי' בשו"ת רעק"א סי' מ'.

כע1.

כע2~.

בס"ד

משנה ג'

א) מעין שהיה משוך כנדל וריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה, היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה וכו'. והנה לעיל פ"א מ"ז תנן דמעין שרבו עליו שאובין הרי הוא כמקוה דמטהר באשבורן ולא בזוחלין, וה"ה כמעין לטהר בכל שהוא. וכמו"כ להלן משנה ה' תנן שברבו הנוטפין על הזוחלין אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן כמקוה. ולפי"ז צ"ב רישא דמתני' דריבה עליו הרי הוא כמו שהיה, ומצינו כמה שיטות.

ב) הר"ש מפרש דבריבה עליו שאובין בכל אופן אינו מטהר בזוחלין וכפשטא דמתני' לעיל. ומפרש משנתנו דריבה עליו אין פ"י שהרבה מים שאובין אלא הרחיב את המעין, ולפי"ז בסיפא דתנן היה עומד והמשיכו אין מטהר בזוחלין כיון שאין הזחילה נעשית מאליה אלא ע"י האדם שהרחיבו, ויותר מבואר בר"ש שגם ברישא דהיה המעין זוחל אין מטהר בזוחלין אלא במקום הראשון ולא במקום שהוסיף. ועי' לחו"ש ס"ק י' שתמה לפי"ז מאי קמ"ל הסיפא, וצ"ל דקמ"ל דאף במקום הנביעה עצמה אין מטהר בזוחלין אלא כשזוחלין מאליהן. וכ"כ הבי"מ בקונטרס א' [ועי' דלפי"ז גם במשנה א' בהעבירו ע"ג בריכה אף בלא הפסיקו אינו כמעין רק לענין דמטהר בכ"ש] ועי' חזו"א קמא סי' ו' ב' דסיפא קמ"ל דמקום הראשון נפסל אף שכבר היה כשר. ועיקר יסוד דברי הר"ש דאין מטהר בזוחלין הוא משום שלא נעשה הזחילה בידי שמים.

ג) שיטת הרמב"ם בפיה"מ וכ"ה ברא"ש. דמתני' מיירי בריבה עליו מים שאובין, [אבל בהמשיכו ע"י חפירה לא מיירי מתני' כלל וכשר בזוחלין דלא כהר"ש], ובלשון הרמב"ם מבואר דבסיפא מיירי שהמעין עומד גם במקום הנביעה ולא זוחל, והיינו דכיון דהזחילה נעשית ע"י מים שאובין לא מהני לטהר בזוחלין וזהו דינא דפ"א מ"ז משא"כ ברישא שהיו זוחלין גם קודם לכן, לא מהני רוב שאובין לבטלם ועדיין מטהרים בזוחלין.

אמנם עי' ר"ן בנדרים דף מ"א (וכ"כ הרמב"ן בשבת דף ס"ה) דאף ברישא דמטהר בזוחלין, לדעת הרמב"ם יש ב' תנאים, חדא דשפך השאובין במקום הנביעה ולא במקום הנמשך מהמעין, ועוד דאף בכה"ג אין מטהר בזוחלין אלא במקום שהיתה זחילה מקודם, אבל במקום שנתרחב המעין אין מטהר בזוחלין, וכ"כ בהשגות הראב"ד פ"ט הי"א עפ"י התוספתא (שהובא בר"ש), אולם הכס"מ שם כתב דברמב"ם משמע שאין מחלק בזה עכ"פ כשנשפכו השאובין במקום הנביעה, וס"ל דמתני' פליגא על התוספתא.

וגם בעיקר מה שכתב הר"ן לדעת הרמב"ם דדוקא כששפך השאובין במקום הנביעה מטהר בזוחלין, תמה הכס"מ דמ"ש משאובין שנפלו למקוה דנעשו כמקוה וה"נ בנפלו למעין נעשו כמעין, ומחמת זה פליג וס"ל דאף כששפך במקום הזחילה נעשה כמעין לטהר בזוחלין. וכתב כן גם לדעת הרמב"ם. ועי' חזו"א תנינא סי' א' ג' שהכריח כהר"ן בדעת הרמב"ם.

[אמנם עיקר קושית הכס"מ צ"ב, מ"ט מקשה דוקא על דין זה דשפך שלא במקום הנביעה, דהא בלא"ה חזינן בסיפא דמתני' במעין עומד דאם נפלו רוב שאובין אין מטהר בזוחלין, (ואף שמטהר בכ"ש), והאריכו בכ"ז רבותינו, [עי' ריטב"א נדרים מא. תרוה"ד סי' רנ"ד וט"ז ס"ק ג', וחי' ר"ח הלוי פ"ט ה"ו, שער"י ש"ג פכ"ו, וחזו"א תנינא סי' ב' ס"ק ט"ז ועוד] ואמנם בכס"מ מבואר שהבין לפי הר"ן בדעת הרמב"ם דבנפלו שאובין שלא במקום המעין, לא בטלי למעין כלל ופסול לגמרי משום שאובין, אך צ"ב מנליה הא, ועי' שמלה ס"ק ט' אות ד' שתמה על הכס"מ].

(ד) ובאופן שלא רבו שאובין על הזוחלין, אלא מיעוט שאובין, כתב הר"ן שם בדעת הרמב"ם דמטהר בזוחלין אף במקום שנתרחב המעין ולא היתה שם זחילה, וכ"כ הש"ך ס"ק י"א דהכי משמע בשו"ע ודלא כמהרי"ק ע"ש, ויבואר להלן. [נדע דדינא דמתני' לאו דוקא ברבו שאובין אלא אף ברבו מי גשמים כיון שאינם מי מעין אין מטהרים בזוחלין, וכמבואר במשנה ה'].

(ה) ובסיפא דהיה המעין עומד דלא מהני לטהר בזוחלין, משמע שאף במקום הנביעה אין מטהר בזוחלין, כיון שהזחילה נעשית ע"י מים אחרים ולא ע"י המעין, דאי מיירי רק על המקום שנתרחב א"כ היינו רישא, [אמנם לפי הכס"מ דלרמב"ם ברישא חשיב כמעין אף המקום שנתרחב, איכל"מ דזהו חילוק הסיפא מהרישא, וצל"ע] ועי' בעה"נ סי' א' ד' דמעין עומד אין מטהר בזוחלין, עש"ה. אמנם ברמב"ם פ"ט הי"א משמע שרק מקום שהמשיכו אין מטהר בזוחלין ולפי"ז צ"ב מ"ש רישא מסיפא, אמנם בר"ן נדרים מ"א פי' (בשיטת עצמו) דהטעם בסיפא משום דהמקום נתרב ע"י השאובין אבל במקום הנביעה מטהר אף בזוחלין, וע"כ צ"ל דאין חילוק בין מעין עומד למעין זוחל, אלא דבסיפא הוא דאשמעינן דמקום שנתרחב ע"י מים שאובין או נוטפין אין מטהר בזוחלין, ועי' חזו"א קמא סי' ו' ה' ותנינא סי' א' ב'.

(ו) הריטב"א בנדרים דף מ' הביא בשם ר' פנחס הלוי דמתנייתין דריבה עליו והמשיכו, אין הכוונה שנתן רוב מים שאובין, אלא הוסיף מיעוט שאובין ולכן מטהר בזוחלין אבל רוב שאובין אין מטהר בזוחלין כמתני' פ"א מ"ז. לפי זה כתב דאף במיעוט שאובין במקום שנתרחב על ידם אין מטהר בזוחלין כדמשמע בסיפא, [ולכאורה לפי"ז במעין עומד אף במקום הנביעה אין מטהר אם נעשה זוחלין ע"י השאובין אמנם להר"ן הנ"ל יש לדחות] וכפי זה כתב המהרי"ק סי' קט"ו וע"ש שכן מבואר בראב"ד אלא שבראב"ד שלפנינו (בעה"נ סי' א' ד') הביא פי' זה ודחה דא"כ הו"ל למיתני הוסיף מים שאובין. ועי' דרכי משה ס"ק ד' שכתב שכדברי מהרי"ק דבמקום שנתרחב המעין אפי' ע"י מיעוט שאובין אין מטהר בזוחלין מבואר ברמב"ם וזה דלא כהר"ן ברמב"ם וכמו שציין הש"ך ס"ק י"א. וצ"ב מקור דברי הדרי"מ וכן תמה בחזו"א ת' סי' א' ד'. ונראה דמפרש דברי הרמב"ם דריבה מים שאובין היינו אפי' בליכא רוב, וקצת משמע הכי סתימת הרמב"ם (הר"צ ברלין).

(ז) שיטת הר"ן בנדרים מא. [וכע"ז בריטב"א שם בפי' בתרא בשם מורו] דאין לחלק כלל במעין דמטהר בכ"ש ואין מטהר בזוחלין, וע"כ דמתני' פ"א מ"ז דשוה למקוה לטהר באשבורן היינו המקום שנתרחב ע"י השאובין, והתם גם אין מטהר בכ"ש, והא דמטהר בכ"ש היינו במקום עיקר המעין והתם גם מטהר בזוחלין, והיינו דנתן במתני' הרי הוא כמו שהיה, דמקום המעין [ומשמע מדבריו אף שאינו מקום הנביעה אלא מקום שנמשך מקודם] דינו כמעין אף שרבו עליו שאובין, אבל מה שנתרחב המעין דינו כמקוה והיינו מתני' דפ"א מ"ז. והיינו נמי סיפא דמתני' במעין עומד, דמקום המעין עצמו מטהר בכ"ש וה"ה בזוחלין, ומקום שנתרחב דינו כמקוה לטהר באשבורן וגם שאין מטהר בכ"ש, [ולפי"ז אין חילוק בין הרישא לסיפא אלא דברישא שהיה מושך מקודם לכן, ע"י השאובין מטהר גם לכל המקומות שהיה זוחל קודם, משא"כ הסיפא, ועי' חזו"א קמא סי' ו' וצוין לעיל].

(ח) עוד עיין בתוספתא פ"א ה"ז ופ"ד ה"ו שהובא דין הנ"ל דאין מטהר בזוחלין אלא עד מקום שהיה מהלך, ויל"ע אי תרוויהו מיירי בחד גוונא או לא, וע"ע בר"ן שם ובחזו"א תנינא סי' א' א' (ובקמא סי' ו' ה').

ט) ולפי פשטות המשנה כאן ובפ"א מ"ז, דלעין שיעור המים חשיב כמעין לטהר בכ"ש ולענין זוחלין אינו כמעין, וכדנקטו הראשונים דלא כהר"ן, צ"ב החילוק, ועי' ח"י ר"ח הלוי פ"ט ה"ו שהאריך בזה, וכתב שם דלענין זוחלין בעינן מי מעין ולענין שיעור המים בעינן מעין עצמו, וברוב שאובין חשיב מעין אבל מ"מ אין זה מי מעין, ולכך אין מטהר בזוחלין. ועי"ש דמקור ד"ז הוא מגל שנתלש דהתם (לפי הרמב"ם) הדין להיפך דמטהר בזוחלין ומ"מ בעינן מ"ס. וה"ט דהתם חשיב מי מעין אבל אינו מעין, [וכ"מ בש"ך ס"ק כ', והגר"א ס"ק ה' כתב דאין דבריו ברורים] ע"ש עוד בסו"ד, אמנם דברי הגר"ח עדיין צ"ב דהא במקום הנביעה גופא חזינן דחשיב כמעין ממש דמטהר בזוחלין אף שרבו עליו מים שאובין, וע"ע באבי עזרי שם שכתב להיפך מהגר"ח. וע"ע שער"י ש"ג פכ"ו שהאריך בזה.

י) עוד נמצא למבואר במתני' דמשכחת לה גוונא דמטהר בכ"ש ואפ"ה אין מטהר בזוחלין, והנה הריב"ש סי' רצ"ב כתב דטעמא דמעין מטהר בזוחלין ומקוה אין מטהר אלא באשבורן משום דקטפרס אינו חיבור, ובמקוה דבעינן מ"ס א"א לטהר בזוחלין דאינו חיבור, משא"כ במעין דשיעורו בכ"ש ולא בעינן חיבור, שפיר מטהר בזוחלין, וכ"כ בביהגר"א ס"ק ה', וצ"ע ממתני', ועי' חזו"א קמא סי' ו' ב' שעמד בזה, וע"ע אמרי משה סי' א' ד' וקה"י טהרות סי' נ'.

בס"ד

מראי מקומות מקואות

המשך משנה ג'

יא) נתבאר לעיל כמה שיטות בדין מעין שרבו עליו מים שאובין. א. לדעת הר"ש והריטב"א בנדרים בשם מורו והראב"ד בשם י"מ, והמהרי"ק - ברוב שאובין לעולם אין מטהר בזוחלין, (ומשמע אף במקום הנביעה). אלא דנחלקו בפ"י משנתנו דהרי הוא כמו שהיה, לר"ש מיירי בריבה עליו ע"י חפירה. [ולשיטתו במקום שנתרחב אף בלא מי גשמים או שאובין, אינו מטהר בזוחלין, ובזה לא מצאנו לו חבר] ולראשונים הנ"ל מיירי במיעוט שאובין.

ב. לרמב"ם והראב"ד והרמב"ן ור"ן בנדרים - במקום שהיה זוחל מקודם, מטהר בזוחלין אף ברוב שאובין, ורק במקום שנתרחב ע"י השאובין או נוטפין אין מטהר בזוחלין, [ולהר"ן גם צריך מ"ס כמקוה גמור] אמנם לדעת הרמב"ם אליבא דהראשונים כל זה בתנאי שנפלו המים במקום הנביעה. והכס"מ ס"ל דבכל גוונא מטהר בזוחלין, ואפ"י במקום שלא היה זוחל קודם, אלא א"כ היה המעין עומד. [ובחדרי דיעה תמה לדבריו מ"ט דאבוא דשמואל דפוסל לטבול בנהר פרת (עי' נדרים שם), הרי היה נהר מושך, וצ"ע]. ובמעין עומד ונעשה זוחל ע"י השאובין, לר"ן מטהר בזוחלין אף במקום המעין. וכ"מ ברמב"ם, ובבעה"נ משמע דאין מטהר בזוחלין. וכ"כ הרמב"ן בשבת ס"ה ב' ומשמעות דבריו דפ"י כן בדעת הרמב"ם.

ולפי האמור כל שכן דמקוה של מי גשמים (וכ"ש שאובין) שהשיקו למעין אין מטהר בזוחלין, דל"מ השקה לטהר בזוחלין דלא עדיף מרבו עליו שאובין או מי גשמים דאין מטהר בזוחלין, וכ"כ התרוה"ד סי' רנ"ד ע"ש. [אמנם בפרישה ס"ק כ"א מבואר דיתכן דבנתערב גרע דמי המעין אינם בעין ובטלו ברוב משא"כ בהשקה].

יב) והנה לעיל משנה א' תנן מעין שהעבירו ע"ג השוקת נפסלו המים דאף כשיצאו חוץ לשוקת, ומשום דנעשו שאובין, כן נקטו הראשונים [מלבד לב"י אליבא דהר"ש דלא נעשו שאובין], ומ"מ כשהעבירו ע"ג שפה דחשיב כמעין, כשר חוצה לה והיינו דמה שחוץ לשוקת כיון שמחובר למעין שע"ג השפה הוכשר. ומשמע דמטהר אף בזוחלין כמעין. וקשה מהנ"ל דברוב שאובין אין מטהר בזוחלין. ועי' ט"ז ס"ק ג' ודבריו צ"ע (עי' חזו"א תנינא סי' ב' ט"ז). והש"ך ס"ק ל"ג צידד דהתם מטהר רק באשבורן. ודחה מסתימת הפוסקים, וע"כ כתב דהתם שאני דגם בתוך הכלי הוי מי מעין וגם מחוברים למעין. וכוונתו לכאורה דאף דהוי שאובין מ"מ לא בטל מיניה שם מעין כיון דמחובר למעין ומימיו מי מעין. ולכך מהני השקה לבטל פסול שאובין. וכן פ"י באבנ"ז סי' רפ"ח [אך הקשה ממשנה ב' דהעבירו ע"ג כלים דאחרי הכלי חשיב כמקוה ולא כמעין. וצ"ע]. ובחדרי דיעה ובחזו"א תנינא סי' ב' י"ב פ"י שגם בתוך הכלי לא חשיב שאובין אלא רק נפסל משום גזירה וכדפי' הר"ש והרא"ש ולכך חשיב כמעין.

יג) עוד שנינו במשנה שם, העבירו ע"ג בריכה והפסיקו הרי זה כמקוה, ובבעה"נ פ"י דמיירי בבריכה ריקנית, אולם הב"י סעי' י' פ"י בדעת הר"ש והרא"ש וכן משמע ברמב"ם פ"ט ובטור דמיירי בבריכה מלאה מי גשמים והעבירו עליה המעין, ומשמע דאם לא הפסיקו הרי כל המים שבבריכה נעשו כמעין, ועי' ב"י שם דאף לטהר בזוחלין דינם כמעין ומשום דמחוברים למעין. וצ"ע לדעת הראשונים הנ"ל

דעכ"פ במקום שלא היה זוחל קודם אין מטהר בזוחלין, וה"נ במקום הבריכה לא היה זוחל, ואמאי מטהר בזוחלין, וע"י פרישה ס"ק כ"א שהקשה כן [כן פ"י האחרונים בכוונתו, כמש"כ הט"ז ס"ק י"ט, וע"י בי"מ קוני' ג' ס"י, לחוש ועוד, דמש"כ שם למה לא יהא מי הגשמים תורת מקוה, צ"ל תורת מעין, ודלא כהש"ך ס"ק ל"א] והפרישה ת"י דאפשר דדוקא כשמעורב ממש אין מטהר בזוחלין משום דאינו בעין. [וכוונתו יל"פ דבטל ברוב לענין זה, ואף דמטהר בכ"ש ה"ט משום דחשיב מעין ורק אינו מי מעין, וכהגר"ח פ"ט ה"ו ע"ש, ולפ"י נמצא דהשקה עדיפא מתערובת ובלחוי"ש ס"ק ל"ה סוף אות א' צידד דטעמא דהפרישה רק משום מראית העין כיון שאין ניכר שיש כאן מעין]. אך ע"י בשו"ע סעי' י"א דמדמה הרמ"א מעין שרבו הנוטפים למקוה שהמשיך עליו מעין, וע"ע בפרישה שם שתי באו"א. וצ"ב. והש"ך ס"ק ל"ב כתב דמעין שהמשיכו ע"ג בריכה מיירי כשלא רבו מי הבריכה.

ובשמלה ס"ק ל"ה ובחזו"א תנינא סי' ב' י"ד כתבו דבאמת דאינו מטהר בזוחלין אף בלא הפסיקו, ע"י בסמוך, ורק לטהר בכ"ש חשיב כמעין, ודלא כדנקט הב"י. וע"ש שדייקו כן מפ"י הרא"ש דכתב דמטהר בכ"ש. ולא כתב בזוחלין. וכ"כ הבי"מ קוני' א' לדעת הר"ש דס"ל דכל שהמשיך המעין ע"י אדם אין מטהר בזוחלין וה"נ הרי האדם העבירו ע"ג בריכה. וע"כ דרק לטהר בכ"ש חשיב כמעין. ובדברי חיים סעי' ח' פ"י דהמעין עובר כדרכו ע"ג הבריכה ולא ע"י האדם, ולשון המשנה שהעבירו ל"מ הכי, אבל ברמב"ם פ"ט ה"ט משמע הכי. וע"ע בחזו"א תנינא סי' ב' י"ד דהאריך דמתני' שם מיירי בבריכה ריקנית, ואעפ"כ כתב דבחזר והמשיכו אין מטהר בזוחלין, דכיון שכשהפסיקו בטל מיניה שם מעין ושחיב כמקוה [כמבואר במשנה לפי זה] א"כ הו"ל זוחלין שנתערבו בנוטפין דאי הנוטפין רובא אין מטהרין בזוחלין. ולא דמי למעין המושך כנדל, דהא הכא חשיב כמקומות חדשים שלא היתה בהם זחילה קודם, ובפרט לראשונים דבעינן שריבה דוקא בגומת המעין. וע"ש שתמה על הט"ז שלא כתב כן. [גם למה שהכריח הבי"מ אליבא דהר"ש דאין מטהר בזוחלין, ע"כ אף בבריכה ריקנית הוא כן דלא גרע מחפירה חדשה].

(יד) ובעיקר הנדון אי מיירי בבריכה מליאה או ריקנית, איכא נפ"מ טובא כמש"כ המהר"ק שורש קנ"ו דאי מיירי במליאה, א"כ משמע דברינקית דנפלו בה מי המעין אף שהופסק החיבור חשיב כמעין. וע"י ב"י שנסתפק בזה, אמנם לפיה"מ במשנה ה' דנוטפין היינו מי מעין שנוטפין מהמעין ונפסקו מבואר דאין דינו כמעין, וע"י חזו"א שם שמסיק כן לשיטתו דע"כ מתני' מיירי בבריכה ריקנית. אמנם למש"כ הרמב"ם בפיה"מ דהפסיקו היינו שאין יוצאין המים חוץ לבריכה, א"כ אין רא"י למהר"ק דהכא שאני כיון שמחוברים למעין, אבל בהפסיק החיבור למעין אין נחשב כמעין, (וצ"ע שלא דברו בזה הפוסקים).

(טו) ואי נימא דהרמב"ם בפיה"מ הנ"ל מיירי בבריכה ריקנית נמצא דאף שמחובר למעין דינו כמקוה כיון שאינו זוחל, וכבר הבאנו זאת במשנה א' שם דכ"מ בשטמ"ק ביצה דף י"ז בשם הרא"ה, אבל התוס' בבכורות נ"ה ב' הוכיחו דמעין מטהר באשבורן וכ"כ הרמב"ן בשבת ס"ה ואו"ז סי' של"ז. אמנם האו"ז בהמשך דבריו הוכיח ממשנתנו דמעין שנקוה ועומד אי דינו כמקוה כיון שאינו זוחל ולכאורה סותר להנ"ל, ואפשר דמיירי התם בהפסיק מחיבורו למעין. ובזה נמי אם היה זוחל היה מטהר כמעין, וכמש"כ המהר"ק שורש קס"ו וקנ"ו דכשזוחל פשיטא דדינו כמעין אף שנפסק, והוכיח כן מגל שנתלש. [אך הש"ך דחה ראיתו] וע"ז כתב האו"ז שאם אין זוחל דינו כמקוה, וצ"ע. ובעיקר הנדון אי מעין מטהר באשבורן, יל"ע ממתני' במעין עומד שנמשך שמטהר בכ"ש ומ"מ אין מטהר אלא באשבורן כמקוה, ולדעת הרא"ה הנ"ל צ"ע דאי מעין אין מטהר באשבורן איך יטהר בכ"ש. וע"י רמב"ן שם, וצ"ע כעת.

בס"ד

פרק ה' משנה ד'

(א) משנתנו הובאה בפרה פ"ח מ"ח, וע"ש ברמב"ם ר"ש ורא"ש. וע"י רמב"ם מקוואות פ"ט הי"ב ופרה פ"ו ה"י-י"א, וכס"מ שם וב"י סעי' ה', וע"י לחו"ש שם שהשיג על הב"י, חזו"א פרה סי' י"ג ו"ג ומקוואות קמא סי' ו' ו', ובמשנה אחרונה בפרה שם. וע"י גמ' שבת ק"ט א' רש"י ותוס' שם.

ב) בפלוגתא דתנאי, לר"מ כל הימים כמקוה ולר' יהודה רק ים הגדול כמקוה, ובפשוטו ים הגדול כמקוה לגמרי ושאר הימים כמעין לגמרי. ולר' יוסי דמחלק דלענין זוחלין כמעין ולדין מים חיים חשיב כמקוה. יל"פ דקאי כר"מ דכל הימים כמקוה אלא דמפרש דהיינו דוקא לענין מים חיים, ולפי"ז בא להקל, וכ"מ בר"ש ורא"ש בפרה, וכ"ה ברש"י בשבת, ולפי"ז גם ים הגדול מטהר בזוחלין. עוד יל"פ דס"ל כר' יהודה דכל הימים כמעין אלא דמחמיר דלענין מים חיים לא חשיבי כמעין, ולפי"ז ים הגדול הוי כמקוה לגמרי ואין מטהר בזוחלין. וכ"כ בפיה"מ לרמב"ם בפרה, ובתוס' שבת ק"ט מבואר דהא דאין נחשב מים חיים הוא מילפותא דמתני', וזה כפי' א'. דלפי' ב' הרי גם שאר ימים דחשיבי כמעין לא חשיבי מים חיים, וע"כ מסברא הוא. ועי' חזו"א מקואות קמא סי' ו' ו'.

ג) ולענין לטהר בכל שהוא, בפיה"מ שם כ' דדינו כמעין לטהר בכ"ש, והיינו דומיא דזוחלין. [אמנם הרמב"ם מייירי רק בשאר ימים דלשיטתו ס"ל כר' יהודה דחשיבי כמעין לגמרי אלא דלא חשיבי כמים חיים עי' להלן] והב"ח סעי' י"א כתב דאין מטהר בכ"ש, וזהו דתנן בגל שנתלש דבעינן מ"ס. והש"ך ס"ק קכ"ג חולק על הב"ח ומפרש דא"י משום דים חשיב כמקוה, אלא משום שנפסק ממקוה המעין וגם במעין שנפסק אין מטהר בכ"ש. ועי' בהגר"א ס"ק ו'. [ויש עוד פי' בגל שנתלש] ועי' חזו"א קמא שם ובס"ק יא. ועי' להלן.

ד) עי' רמב"ם פ"ט ממקואות הי"ב, כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבין וכו', והיינו כר' יוסי וכ"כ בפיה"מ בפרה דהל' כר"י. ומסתימתו משמע דאין חילוק בין ים הגדול לשאר ימים והיינו כפי' א' הנ"ל באות ב' וסותר לדבריו בפיה"מ. ובהל' פרה פ"ו ה"י חילק להדיא בין ים הגדול לשאר ימים, לענין מים חיים.

עוד קשה דשם הל' י"א כתב דאף בשאר ימים פסול בזוחלין, ולהיפך מדבריו בהל' מקואות, וגם קשה מיניה וביה דלענין מים חיים הוי כמעין, ומ"ש לענין זוחלין, וזה להיפך מדברי ר"י במתני'.

ועי' כס"מ הל' מקואות דהא דפסול בזוחלין היינו רק לענין מי חטאת, וס"ל דהא דפסול ר' יוסי למים חיים היינו דוקא בזוחלין ולא באשבורן. (וזהו כוונתו גם בהל' מקואות). ומפרש הכס"מ שם הטעם משום גזירה אטו נהרות, ולפי"ז מדינא הוי כמעין לגמרי אלא דבזוחלין גזרו. ובשאר טמאים דא"צ מים חיים כשר אף בזוחלין וכדכתב בהל' מקואות.

ועדיין קשה דמשמע בהל' מקואות דאין חילוק בין ים הגדול לשאר ימים וכר"מ, וכפי' א' הנ"ל דר' יוסי ס"ל בזה כר"מ, וסותר לדבריו בהל' פרה ובפיה"מ. והכס"מ שם כתב דים הגדול באמת פסול לזבין אף באשבורן, דהוי כמקוה ואינו מים חיים מדינא, ורק בשאר ימים הוא משום גזירה הנ"ל. וסמך בזה על דבריו בהל' פרה.

ה) ועי' באחרונים [לחוש"ש ס"ק כ' משנה אחרונה פרה שם וחזו"א פרה סי' י"ג י"ג] שפי' ג"כ כהב"י דמש"כ הרמב"ם דפסול בזוחלין היינו רק לענין מים חיים, וס"ל שדוקא המים הנגררים מהים פסולין למים חיים אבל הים גופיה בשאר הימים חשיב גם מים חיים, אלא שהם פי' דהטעם אינו משום גזירה אלא מעיקר הדין, דרק מקום הים עצמו נחשב מים חיים אבל מה שנמשך לא הוי מים חיים, ולא דמי למעין דאף הזוחלין ממעין חשיבי מים חיים דהתם הוי דרך זחילתו של המעין משא"כ בים. והיינו דחשיב מי מעין אבל אי"ז מעין ממש, [ועי' משנת טהרות דהשוה זאת לדברי הגר"ח דלענין כל שהוא בעינן עצם המעין ולפי"ז ה"נ גם לשאר טמאים לא יטהר בכ"ש, וזה כהב"ה אבל ברמב"ם בפיה"מ ל"מ היכי וכנ"ל ועי' שהרגיש בזה. ועי' דכיון דמחבור למעין הוי כעצם המעין רק דאין זה חיותו של המעין].

ובחזו"א שם הוסיף דלפי"ז המים הנגררים אף אם נעשו אשבורן אין מטהרין לזבין, כיון דתו לא הוו מים חיים, ובזה הוא דלא כהכס"מ שם. ולשון הרמב"ם קשה לפי"ז. ובמשנה אחרונה משמע נקט כחזו"א.

ו) אמנם סתימת הרמב"ם בהל' מקואות לענין זוחלין, דמשמע אף ים הגדול כשר בזוחלין עדיין קשה מהנ"ל, דבהל' פרה פסק דחשיב כמקוה, וגם בפיה"מ בפרה מבואר בדבריו דדוקא שאר ימים כשרים בזוחלין, ובלא"ה צ"ב דבים הגדול כולו תנאי סברי דחשיב כמקוה, והכס"מ חידש מחמת כן דלענין זוחלין לא חשיב כמקוה, ובה לכו"ע כשר בזוחלין ואף לכר"מ. אך קשה מהרמב"ם בפיה"מ בפרה דלא כתב כן. ועי' לחוש"ש שהאריך לתמוה על הכס"מ, ולכך מפרש דמש"כ הרמב"ם דכל הימים מטהרין בזוחלין, היינו שאר ימים מלבד ים הגדול, וכ"כ החזו"א בפרה שם.

ועי' ברמב"ם מקואות פ"ט הי"ח דגל שנתלש אין מטבילין באויר, משום דאין מטבילין בזוחלין, ומשמע דים אין מטהר בזוחלין ואפי' בשאר טמאים דא"צ מים חיים. והכס"מ שם נדחק לפרש ד' הרמב"ם באו"א. אמנם לאחרונים הנ"ל אי"ש דמייירי בים הגדול, ועי' בדברי הגר"ח פ"ט ה"ו שנקט בדברי הרמב"ם כפשוטם אך שם מפרש דמשום דנפסק מהמעין אין מטהר בזוחלין. [ועי' גליונות חזו"א שם שציין לכס"מ].

[ובמשנה אחרונה שם כתב כהכס"מ דאף ים הגדול מטהר בזוחלין, אך זה רק לר' יוסי, אלא דלפני"ז דברי ר' יוסי קיימי רק בים הגדול דבשאר ימים גם כשר למים חיים, אולם הוסיף שם דלישנא דר"י משמע דקאי עף בשאר ימים ומזה למד הרמב"ם דאף בשאר ימים קאמר ר"י דפסולין לזבין אלא שזהו דוקא בזוחלין והיינו שהם חוץ למקומן וכנ"ל, וצ"ע לדבירו מנלן דים הגדול נמי מטהר בזוחלין, דלמא קאי רק בשאר ימים, וזהו שהכריחו לכס"מ לפרש שר"מ גם כן מטהר בזוחלין ומתני' לא מיירי כלל בזה, אבל למ"א דפליג ע"ז צ"ע].

ז) לשיטת הראשונים דר' יוסי ס"ל כר"מ דכל הימים כמקוה מילפותא דקרא, אלא דמ"מ מטהר בזוחלין, צ"ע הטעם. ועי' רש"י שבת ק"ט א' וכו"ה בר"ש ורא"ש בפרה, דטעמא משום דדרך הנחלים להיות זוחלין עליהן, ועי' גול"ע בשם הצ"צ שהקשה דהא מ"מ מי הים רבו על הנהרות, והוי כרבו נוטפין דאין מטהרים בזוחלין, אמנם עי' מאירי וכו"כ באשכול דע"ז מי הים ג"כ זוחלין, [ואף דזחילה ע"י דבר אחר לא משוי לה כמעין, י"ל דלזה הוסיף רש"י שדרך בכך והיינו דהוי זחילה טבעית]. ובתוס' בשבת שם כתבו דדרך מי הים ששבין מכאן לכאן, ומשמע דזחילה בתוך המקוה אף שאינה מבחוץ חשיב זחילה ובמקוה שאין דרכו בכך יפסל, וכנה וכיח בד"ה סעי' ה' ובדובב מישרים ח"א סי' ס"ט, ודלא כדנקט בלח"ש. ונפ"מ גדולה להלכה. אמנם צ"ע מהא דר"מ ס"ל דאין מטהר אלא באשבורן, ולתוס' הרי לעולם ים חשיב זוחלין, ועי' ב"מ קו"נ ג' סעי' נ"ז שבאמת לר"מ אין מטהר אלא בהמשיך הים לתוך מקוה, אמנם החזו"א קמא סי' ה' ט"ו הוכיח מהריטב"א במכות ד' א' דלר"מ אפשר להטביל בתוך הים, ונתקשה בדברי התוס', וגם לרש"י הנ"ל צ"ע.

ח) ובעיקר הדבר דאע"ג דחשיב מקוה מטהר בזוחלין כשדרכו בכך, יל"ע אם זהו רק בים, דלזה לא ילפינן מקרא דחשיב מקוה, [וכ"מ קצת בתוס' שם] או דכל מקוה יטהר בזחילה כה"ג, ומשום דאין זה דין במעין דוקא אלא באופן הזחילה דאם הזחילה טבעית מטהר, ואף במקוה. וכ"כ בחי' ר' ראובן סי' ה'. ולצד זה לכאורה זהו רק לטהר בזחילה אבל אין מטהר בכ"ש אלא במ"ס כמקוה, וכהב"ח. וכ"כ הגול"ע. אבל לצד א' י"ל דגם לטהר בכ"ש חשיב כמעין. ועי' באשכול סי' נ"ח שפי' טעמא דר"י כרש"י בשבת ובהמשך דבירו שם לענין גל שנתלש מבואר דים מטהר בכ"ש. ועי' חזו"א קמא סי' ו' ו' שכ"כ, ועי' כצד א'. (ולשון החזו"א קצת דמשמע כצד ב'). [ניש להעיר דלשיטת הגר"א (ס"ק ו') עפ"י הריב"ש, דהא דמעין מטהר בזוחלין הוא משום דמטהר בכ"ש, ועי' דים מטהר גם בכ"ש. (וכ"מ שם לענין גל שנתלש), ולדבריו ודאי א"א לפרש כצד ב' דהא ליכא דין מיוחד בזוחלין אלא בשיעור המקוה, ולצד א' יש לדון].

כע1.

כע2~.

בס"ד

המשך משנה ד'

ט) להלן משנה ו' תנן גל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים, ונתקשו רבותינו דהא מדמטהר בזוחלין ע"כ דס"ל דים כמעין (עי' רא"ש ה' מקואות סי' י"ג) או דמיירי בגל דמעין, וא"כ אמאי בעינן מ"ס, ומצינו ה' פירושים, א. ר"ת בספר הישר והו"ד בתו"ה ב"ז ש"ז דמוכח מכאן דלאדם בעינן מ"ס אף במעין. ב. האשכול סי' נ' דחה דמתני' כר"מ דימים כמקוה, וים לא חשיב זוחלין אלא אשבורן, כיון שנחים שם ובאו ממקום אשבורן, [והרשב"א בחולין ל"א הוכיח דגל חשיב זוחלין מדס"ד דנגזור אטו חרדלית של גשמים והתם הפסול משום זוחלין, והאשכול דחה דהנדון משום קטפרס, עש"ה. ועי' רש"י ותוס' בחגיגה י"ט א' וחולין ל"א ב']. ולפירש"י ותוס' בשבת ק"ט א' משמע דים חשיב זוחלין וכ"ש גל שנתלש, וכהרשב"א ור"ת, ועי' רמב"ם פ"ט הי"ח דבפשוטו משמע דגל שהגיע לארץ לא חשיב זוחלין, אמנם לפי הכס"מ שם אין ראיה, ועי' או"ז סי' של"ז ז' דים חשיב אשבורן, ועי' תוס' בכורות נ"ה ב'. ג. הב"ח (ס"ק י"א) כתב דלר' יוסי דים מטהר בזוחלין מ"מ אין מטהר בכ"ש דלענין זה חשיב כמקוה וכמו דלא חשיב מים חיים (והו"ד לעיל).

ד. הש"ך ס"ק קכ"ג כתב דים מטהר בכ"ש אבל גל שאני כיון שנתלש ואינו מחובר למעין, ואף דחשיב כמעין לענין זוחלין מ"מ אין מטהר בכ"ש דאינו מעין ממש, והגר"ח פ"ט ה"ו ביאר דלטהר בכ"ש לא סגי במי מעין אלא בעינן גוף המעין, [אמנם עי' ש"ך ס"ק ל' דגל חשיב כמעין כיון שחיותו רב, מ"מ צ"ל דאינו מעין ממש כיון דאינו מקום הנביעה].
ה. הט"ז ס"ק ו' וכן בביהגר"א ס"ק ו' כתבו דהא דתנן דבעינן מ"ס, אין זה משום שיעור אלא דבעינן שיהא כל גופו עולה בהן, וקמ"ל דלא מהני טבילה לחצאין, וכבר מבואר כן ברא"ה בבד"ה שם.

משנה ה'

א) הזוחלין כמעין. עי' בפיה"מ לרמב"ם דהיינו מים הנמשכים מן המעין, [ולאפוקי מקום הנביעה דהוא גוף המעין ולא רק כמו מעין] וכ"ה בהלכותיו פ"ט הי"ג, ולזה נתכוונו הר"ש והרא"ש דפי' דנהרות, אמנם יל"ע דהיינו מעין המושך ומאי אשמועינן הכא, ועי' תפארי"י. ולרמב"ם א"ש כדבסמוך.

ב) והנוטפין כמקוה. לר"ש - הנוטפין היינו מי גשמים. וצ"ב דא"כ היינו מקוה ממש, ולא רק כמקוה, וגם דמאי קמ"ל. וכן הקשה בפ"י הרא"ש.

ולרמב"ם - נוספין היינו מי מעין שיורדים טיפה טיפה, ולפי"ז המשנה באה לחלק במעין גופיה בין זוחלין לנוספין. וכ"כ המשנה אחרונה. ועי' בעה"נ שעה"מ סי' א' ה"ב דהכריח דא"כ מי גשמים דהלשון מוכיח, והיינו כנ"ל דא"כ היינו מקוה ממש, עוד הוכיח כן מהתו"כ ע"ש. [מיהו הראב"ד בעדיות פ"ז כתב כהר"ש דהיינו מי גשמים].

אמנם בפ"י נוטפין פ"י הראב"ד שם דלא כהרמב"ם אלא שאין זוחלין על הארץ ובתשובת הראב"ד הובא בהערות לבעה"נ, צידד דאפי' אם לא נפסקו מהמעין אלא דהיינו מקלחים מ"מ אינם כמים חיים כיון דאינם זוחלין על הארץ אלא יורדים באויר, ואפשר שלזה נתכוון בבעה"נ. עוד עיין שם בבעה"נ חידוש גדול, דהנוטפין ג"כ מטהרים בזוחלין כמעין, אלא רק לענין מים חיים אינם כמעין.

ג) לפי הרמב"ם דיוורד בטיפות, לכאורה כוונתו משום שהפסיק חיבורם למעין, אמנם המהרי"ק ש' קנ"ו כתב שד"ז תלוי בפ"י משנה א' בפירקין, העבירו ע"ג בריכה והפסיקו ה"ה כמקוה, דלראב"ד בבעה"נ דמיירי בבריכה ריקנית מבואר דהוי כמקוה כיון שאין מחובר למעין, (אא"כ ממשיך חיותו ע"ש). אבל לפי הרמב"ם וכן הוא בטור דמשמע דמיירי בבריכה מלאה, א"כ משמע דברינקנית אף שהפסיק החיבור למעין חשיב כמעין, ולפי"ז קשה ממתני', והטור גופיה פ"י מתני' דנוטפין כהרמב"ם, [אמנם לרמב"ם גופיה דבפיה"מ שם פ"י דהפסיקו היינו שאינו זוחל, אבל לא פסק חיבורו למעין, א"כ משמע דאם הפסיק החיבור ה"ז כמקוה. ולא קשה מכאן]. וכתב המהרי"ק דלי"ק ואדרבה הרי משמע דנוטפין דוקא חשיב כמקוה כיון שהפסיקו קודם שבא למקוה אבל אם היה בבריכה עצמה מחובר למעין ואח"כ הפסיקו ה"ז כמעין. ע"ש. (ובאבי עזרי פ"ט ה"ט נתקשה בזה ולא ראה שהמהרי"ק גופיה עמד בזה) ויל"פ עוד דברי הרמב"ם במתני' דא"כ משום שהפסיק החיבור אלא משום שאינו הולך כצורת מעין - בזחילה, [ואפשר דזו כוונת המהרי"ק, דכשהגיע לבריכה מחובר למעין הוי כצורת מעין, ודו"ק]. ועי' היטב ברמב"ם בהמשך המשנה דסומך מקל וכ"י.

ד) שם העיד ר' צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהם כשרים, עי' ר"ש ורא"ש דנתקשו מאי קמ"ל ותי' דקמ"ל דמצטרפין להשלים לשיעור, [ויל"פ משום דלאדם בעינן מ"ס, עי' רא"ש ה"ל מקואות סי' א' אמנם מדלא הוכיחו מכאן ע"כ דאף אי לא בעינן אלא שיעור טבילת גופו הוי חידוש דמצרפין גם הנוטפין].

ועי' ר"ן נדרים מ' דתי' דקמ"ל דאף במקום שנתרחב המעין כשר, כיון דרוב זוחלין, ובשער"י ש"ג פכ"ו כתב דהר"ש והרא"ש דלא תי' כן משמע דס"ל כמהרי"ק דאף ברוב זוחלין אין מטהר אלא במקום המעין, אמנם פשטות הר"ש במשנה ג' דלא כמהרי"ק, עי' מש"כ שם.

ה) הראב"ד בבעה"נ סי' א' הי"ג הקשה מ"ט קתני דוקא רוב זוחלין, הא אף מחצה על מחצה כשר בזוחלין כדאמרינן בבכורות נ"ה ובנדרים דדוקא רבו נוטפין פסול, ועי' אמרי משה סי' א' ס"ק ס"ה, דלר"ש הנ"ל לק"מ דהכא קמ"ל דמצטרף לשיעור ולזה בעינן ביטול ברוב, ומשמע דהראב"ד פליג ע"ז.

והראב"ד תי' דבאמת א"צ רוב אלא דא"א לצמצם, ועוד תי' דלטהר בזחילה סגי במע"מ, אבל לענין מים חיים בעינן דוקא רוב זוחלין, וכוונתו משום דמי תערובת פסולין למים חיים עי' פרה פ"ח מ"י, ומשו"ה בעינן רוב זוחלין. ועי' שם סי' ב' הט"ז דהקשה מלעיל משנה א' העבירו ע"ג בריכה והפסיקו ה"ז כמקוה חזר והמשיכו פסול לזבים עד שידע שיצאו הראשונים, ומשמע דלא סגי אפי' ברוב, ותי' דנוטפין עדיפי דלא פסקה חיותן, ור"ל דלא פקע שם מעין מהם אלא דחסר מתנאי המעין, ודו"ק. [וזה להיפך מהמ"א לעיל מ"א דכתב דמשנתנו דוקא לענין זוחלין].

אמנם בעיקר דבריו דלענין הכשר זוחלין א"צ רוב, ע"י רשב"א בשבת ס"ה א' דלא סגי במע"מ אלא בעינן רוב, והרמב"ן שם כתב דתלוי אם נפלו קודם זוחלין בעינן רוב נוטפין לפסול, ובקדמו הנוטפין בעינן רוב זוחלין להכשיר.
וע"י ש"ך ס"ק י' שהביא מהראב"ד להיפך דלענין זוחלין א"צ רוב זוחלין. ובמשנה אחרונה כתב דהתם מיירי במקום המעין גופיה, שבה הוא דמטהר אף ברוב נוטפין כנ"ל משנה ג'. [ובאמת לדעת הראב"ד במקום שהיה מהלך קודם נמי כשר, ורק במקום שנתרחב בעינן רוב זוחלין] וע"י באו"ש פ"ט הי"ג ממקואות, ובשער"י ש"ג סוף פכ"ו מש"כ בדברי הש"ך וע"ע חזו"א קמא סי' ו' ס"ק י'.
ובעיקר הדין דרבו זוחלין כשר, האריכו האחרונים אי משום ביטול ברוב, או משום דעיקר שם המעין נקבע לפי רובו, ע"י שו"ת חת"ס סי' ר"ב וחזו"א תנינא סי' ז' סק"ג. ושער"י שם, וחי' הגר"ש רוזובסקי מכות במילואים לסעי' קפ"ט.

ו) שם הנוטפין שעשאן זוחלין ע"י רמב"ם דהיינו שהכשירן להיות כמעין ע"י שהזחילן, וע"ז הנדון אי כשר להזחילן ע"י דבר המק"ט, אולם הר"ש לשיטתו דנוטפין היינו מי גשמים, א"כ כשעשאן זוחלין פסול, וסומך מקל היינו להפסיק זחילתן, ולדברי הר"ש מפורש במתני' דפסול דהויתן ע"י טומאה הוא גם במקוה, אולם שו"ת הרא"ש כלל ל"א ז' שצידד לפרש דבמקוה אף בהויתו ע"י ומאה כשר, ומתני' מיירי במעין וכפי הרמב"ם במתני', וע"י עוד בחי' ר"ח הלוי פ"ט ה"ט שהאריך בזה. וזה דלא כהר"ש. [והרא"ש והגר"ח כתבו זה ליישב השיטות דשאובין דרבנן, אבל הר"ש לעיל פ"ב כתב דבכלי המק"ט ודאי הוא מה"ת משום דהויתו ע"י טומאה, וא"ש לשיטתו].

כע1.

כע2~.

בס"ד

המשך משנה ה'

ז) במשנה, ונוטפין שעשאן זוחלין סומך אפי' מקל וכו' ר' יוסי אומר כל דבר שהוא מק"ט אין מזחילין בו, ע"י בר"ש ורמב"ם וברא"ש כאן, ובהל' מקואות סי' י"א ובשו"ת כלל ל"א סי' ד' ע"ש היטב.

והעולה ג' פירושים (שהם ד'). א. לדעת הרמב"ם מיירי במעין והנוטפין שרוצה לעשותן זוחלין ולהכשירן. וע"י המקל נעשו זוחלין. ב. הרא"ש גופיה מפרש שמזחיל את המים לתוך מקוה שהוא אשבורן. [ולשון המשנה שעשאן זוחלין ק"ק שאין עושה אותן זוחלין אלא שמזחילן למקוה].

ג. לפי הר"ש מיירי במי מקוה שנעשו זוחלין ונפסלו ובא להכשירם ע"י שעוצר את הזחילה. וע"י ברא"ש שנתקשה לפי הר"ש מהו הלשון שעשאן זוחלין הרי נעשו מאליהן, וגם לשון ר"י אין מזחילין קשה לפי"ז. והרא"ש האריך לדעת הר"ש אי מיירי בזחילה למעלה אף שמתחת מקום הזחילה יש מ' סאה, או דוקא באופן שהזחילה במקום שאם לא יסתום לא ישאר מ' סאה.

ובשו"ע פסק ככל הפירושים, ע"י סעי' י"ד כפי הרמב"ם, ובסעי' מ"ח - כפי הרא"ש, ובסעי' נ' - כפי הר"ש. וע"ש בביהגר"א ס"ק צ' דאף שהרא"ש סתר פי' הר"ש מ"מ הסכים לדינא כשלא ישאר מ' סאה, אמנם זהו רק לדין זוחלין, אבל בהא דלא יסתום ע"י דבר המק"ט ודאי פליג הרא"ש וכבסמוך, וכמבואר בשו"ע שם שהביא ב' דיעות בזה.

ח) לפי הר"ש מבואר דפסול הויה ע"י טומאה הוא גם כשאינו מביא את המים אלא שמונע הזחילה ע"י דבר המק"ט. ובזה גופא פליגי ר"י ור' יוסי, אבל לרמב"ם והרא"ש אף לר' יוסי כשר בכה"ג ולא פסל אלא בהויה ממש ע"י דבר המק"ט.

והרא"ש הקשה על הר"ש מלהלן משנה ו' ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם, והיינו משום שאינו מביא את המים אלא רק מונע הזחילה ע"י דבר המק"ט, ולהר"ש זה דלא כר' יוסי, וע"י ברע"ב שהביא מהתוספתא דמשמע דהא דתנן ומודים לא קאי ע"ז אלא על הסיפא, וע"י תו"ט שם. אמנם למש"כ בשו"ת הרא"ש דלרמב"ם לא פסלינן הויה ע"י טומאה אלא במעין ולא במקוה, א"ש המשנה להלן בפשיטות, ואפשר דבמעין אף במניעה פסול, אלא דהרא"ש מקשה לשיטת הר"ש דאף במקוה פסול.

ולפי' הרמב"ם והרא"ש צ"ב במאי פליג ר' יהודה דלא פסל משום הויה ע"י טומאה. ומדברי הרמב"ם דפי' דר' יוסי מיירי בפשוטי כ"ע דאין מק"ט אלא מדרבנן משמע שבה פליג ר' יהודה.

והרא"ש פי' דטעמא דר' יוסי אינו משום הקנה אלא משום האדם המחזיקו, ור' יהודה ס"ל דבכה"ג לא חשיב הויא ע"י טומאה כיון שאין המים עוברים על האדם אלא הוא רק מחזיק הכלי וחשיב כגורם, אבל ר' יוסי ס"ל דלא שרינן אלא כשהאדם אינו אוחז הקנה בידו.

ט) והנה לפי הרא"ש משמע לכאורה דבכלי המק"ט רק מדרבנן לא פסלו משום הויא ע"י טומאה, דאי מודה לרמב"ם בזה אי"כ תיפול"ל דיאסור מצד הכלי ולא מצד האדם, ואף כשלא יאחז הקנה יפסול, ובשו"ע סעי' מ"ח מפורש שאם אינו אוחז הדף כשר והיינו כהרא"ש, אך צ"ע דבסעי' י"ד פסק להדיא כהרמב"ם דאף בפשוטי כ"ע דמק"ט רק מדרבנן פסול, ועי' סעי' ל"ה. (וגם הרא"ש גופיה הביא את פי' הרמב"ם) וכן הקשה המעדני יו"ט בהל' מקואות, ועי' ב"ח דהכא מיירי בדף דאין מק"ט כלל, ועי' מש"כ הש"ך ס"ק ק"ד ומש"כ בתי' א' נתקשו האחרונים בכוונתו, ובתי' ב' נראה דבמעין חמיר דפוסל אף במק"ט דרבנן, וביאר בחת"ס סי' קצ"ט וכן בחדרי דיעה בסעי' ל"ה דלרמב"ם גופיה הרי במקוה אין פסול הויתו ע"י טומאה, ולכך אף דמחמיר הרא"ש משום דחשש לשיטת ר"ש אבל במק"ט דרבנן דלפי הרא"ש אין פוסל כלל ומתני' דפוסל הוא בזב ולא בקנה, אי"כ ממ"נ כשר. ע"ש. ועי' בשמלה. ועי' בי"מ קוני' א' לסעי' מ"ח דביאר עוד אמאי לא חיישינן לתרוויהו, ע"ש דברים נפלאים.

זחילה בכותל המקוה

י) הרא"ש האריך בביאור המשנה על דרך הר"ש, דמתני' מיירי דאיכא זחילה מכותל המקוה וסותמו ע"י דבר המק"ט. ומתחילה פי' דהזחילה פוסלת אף במקום שישאר מ"ס כשיצאו המים מעל הנקב, ובזה נמי איכא פסול הויא ע"י טומאה, ואח"כ הקשה ע"ז ומסיק דמיירי שלא ישאר מ"ס אם יצאו הזוחלין, ועי' היטב בלשונו דנראה דבמסקנתו ג"כ מתחילה דחה דאין בזה פסול דהויא ע"י טומאה, ושוב מסיק עפ"י דגם בלא שיתום כשר דלא פוסל בזוחלין בכה"ג אלא כשלא ישאר מ"ס ע"י הזחילה, וכן נקטו המפרשים, וכן מתבאר בשו"ע סעי' נ'. עש"ה. [נצי"ע דברי החזו"א קמא סי' ו' ז' שלא כ"כ. דכוונתו דאמנם התחתונים כשרים אבל העליונים אין כשרים אלא ע"י שיתום הנקב, דבזה ליכא פסול הויתו ע"י טומאה, ודוק].

וברא"ש לא נתבאר אם מסקנתו היא גם אליבא דהר"ש, אמנם בשו"ת כלל ל"א ד' מבואר בסו"ד דנקט הכי גם בדעת הר"ש, אמנם עי' ביאור הגר"א ס"ק צ"א בדעת הרמ"א בשם יש מחמירים דפסול אף כשישאר מ"ט, דהוא "כפשוטו" של הר"ש. והיינו משום דהר"ש כתב שנפרץ הכותל על שפתו, ועי' שו"ת שערי ציון ח"ג סי' כ"ו שהאריך בזה. ועכ"פ לדינא הוא פלוגתא בשו"ע.

יא) בעיקר הפלוגתא אי פוסל זחילה כשישאר מ"ס או לא, יל"פ בב' אופנים, א. דלמ"ד דפסול אף המים התחתונים פסולים, וכ"כ הטור דחשיב כולו זוחלין, ולפי"ז לדעת הרא"ש שכשר, איכל"מ דרק התחתונים כשרים אבל העליונים פסולים. וכן פשטות דברי המהרי"ק סי' קנ"ו דאף לרא"ש בעינן שיהא בתחתונים מים שיכול לטבול כל גופו. ובאמרי משה ס"ק י"ב כתב דלהגר"א דטעמא דזוחלין הוא משום דקטפרס אינו חיבור, א"ת לפרש כשיטת פטור שגם התחתונים פסולים. דהא ודאי התחתונים אינם קטפרס, דליכא זחילה במציאות, אמנם עי' חזו"א שלמד בטור דמים מכלבלי וכולהו זוחלין. ב. דלמ"ד דפסול היינו רק העליונים אבל התחתונים כשרים, וכן פשטות לשון הרא"ש דהשתא מיהו הוא טובל בעליונים, וכן דייק באמרי משה סי' א' י"ג [ויל"ד דהיינו דגם כשטובל למטה חשיב כטובל גם בעליונים, ומ"מ אי"ז כמשמעות הטור דהתחתונים עצמם חשיבי כזוחלין] ולפי"ז למסקנת הרא"ש דכשר, ע"כ גם העליונים עצמם כשרים, וכ"מ בתשב"ץ ח"א סי' י"ז שיכול לטבול אף בעליונים. אמנם יתכן דבריו אף אם נפרש כהטור, דמ"מ למסקנא ס"ל לרא"ש דהכל כשר.

ובחזו"א תנינא סי' ח' ד' דחה פי' זה, דהעליונים ודאי הם זוחלין, ומצד חיבור למקוה אין להכשירם דזוחלין אינו חיבור, [עי' בהגר"א סברא זו] אמנם בשמלה כ' לפרש שיטה זו משום השקה, ועי' אמרי משה שם ס"ק ט' שביאר באו"א, או משום דזוחלין הוי רק פסול כהוית המקוה, או דסגי בחיבור ע"י נגיעה, וצ"ע שם. [ובחזו"א שם מתבאר דהרא"ש לא חזר בו בעיקר דין זוחלין ועי' בחזו"א ליקוטים סי' ד'].]

יב) עוד עי' ברא"ש שלפי' ב' א"ש דחשיב הויא ע"י טומאה, אבל כשיש מ"ס לא חשיב הויא ע"י טומאה דאינו סותם אלא להרבות המים, ואי נימא כהטור דבלא הסתימה הכל פסול, צ"ב דבריו, דהא מכשיר גוף המקוה ע"י הסתימה, [ואפשר דבזה ודאי חשיב רק מניעת פסול ולא הויה ע"י טומאה כיון דאין זוחלין במציאות אלא בזחילת העליונים משוי גם לתחתונים כזוחלין, ועי'].

ומשמע כנ"ל בדעת הרא"ש שגם לצד א' רק עליונים פסולים, ואף דמהוה את העליונים ע"י טומאה, י"ל דאין הפסול משום הויא ע"י טומאה אלא כשמהוה את המקוה ולא הוי פסול במים, עי' חזו"א קמא סי' ו' ז'. עוד יל"פ, עי' חזו"א שם וכן בחדרי דיעה, דאף אם

נפסלו העליונים משום הויה ע"י טומאה מ"מ יתכשרו מדין השקה למקוה, כמבואר ברא"ש הל' מקואות סי' י"ב דמהני השקה, ע"ש. אבל בלא שיתום ע"י טומאה וחשיב זוחלין ל"ש השקה לתחתונים להכשיר פסול זוחלין, כיון דגם התחתונים אינם כשרים אלא באשבורן, [ע"ש בח"ד שהוסיף דזוחלין אינו פסול במים דהמים כשרים אלא דכשהם זוחלין א"א לטבול בהם, ויש להאריך בזה] והחזו"א כתב ביאור זה למסקנת הרא"ש וזה צ"ע כנ"ל, אבל בחדרי דיעה פי' דלמסקנת הרא"ש הוסיף דגם בלא סתימה כשר דלא חשיב זוחלין, ע"ש.

(ג) ע"י עוד ברא"ש בהל' מקואות סי' י"א ובשו"ת הרא"ש כלל ל"א סי' ד' שהביא בשם המחברים האחרונים, דבנסדק הכותל ונוטפין המים לחוץ פסול משום זוחלין וזה עפ"י הר"ש במתני', והרא"ש האריך לחלוק עליו. והמתבאר מדבריו דחולק בתרתי, חדא עיקר פי' הר"ש דחוק וכדהאריך במתני', ועוד דזחילה הפוסלת היא רק כשזוחל בשפע כמעין וע"ז איתמעט מקוה דאין מטהר בזחילה מעין, וע"ש שהוכיח מהמשנה להלן דגודר כלים מהני, וכוונתו להוכיח בתרתי, חדא דמניעת זחילה ע"י דבר המק"ט אין פוסלת, ועוד דזחילה כל דהוא אין פוסלת, ובדין זה סובר הרא"ש שגם הר"ש מודה, ע"ש. וע"י עוד באשכול סי' ס' שמבואר כ"ז בארוכה, אמנם דין זה דהרא"ש דאין זחילה פוסלת אלא כשהיא כמעין לא הוזכר בשו"ע, וע"י חזו"א ליקוטים סי' ד'.

(יד) הרשב"א בשעה"מ ש"ב כתב דזחילה שאינה ניכרת אינה פוסלת, והוכיח זאת מהגמ' חגיגה י"ט דאמרין התם דארעא חלחולי מחלחלא, וסובר הרשב"א דמייירי במקוה של מי גשמים וכשר אע"פ שמחלחל, וע"כ דלא חשיב זחילה, עוד הוכיח ממקוה שנמדד ונמצא חסר דכשארין בו מ"ס פסול אבל ביש בו מ"ס כשר אע"פ דחסר ואתאי ושמא נסדק בכותליו למטה, ע"ש, וע"כ דלא חשיב זחילה משום דאינה ניכרת.

ובשו"ע סעי' נ"א פסק לדברי הרשב"א, ובביהגר"א תמה דדברי הרשב"א אזלי לשיטתו דפוסל אף כשישאר מ"ס מתחת הזחילה, אבל לשו"ע שפסק כהרא"ש דאין פוסל אלא אם לא ישאר מ"ס, פוסל אף זחילה שאינה ניכרת. ונלאו המפרשים לבאר דבריו מה השייכות ביניהם, וביותר דהוכחת הרשב"א קיימא אף אם לא ישאר מ"ס, דהא ארעא חלחולי מחלחלא ומטה, וכ"כ הרשב"א להדיא לגבי מקוה שחסר דשמא נסדר למטה, ע"י שו"ת שערי ציון ח"ג סי' כ"ו (במכתב להגר"ח מבריסק) שהגיה בדברי הגר"א דאדרבה כוונתו לומר דאף זחילה הניכרת אין פוסלת אלא בזחילה כמעין וכהרא"ש הנ"ל. ע"ש. וע"י חזו"א תנינא סי' ח' ד' שכתב דלרא"ש גם כשלא ישאר מ"ס אין כל המקוה פסול אלא רק במקום הזחילה, אבל שאר המקוה כשר, ולפי"ז אזדא הוכחת הרשב"א, וזו כוונת הגר"א. ולדבריו נמצא שגם הגר"א לא החמיר אלא במקוה מצומצמת. וע"י.

(טו) עוד ע"י בשערי ציון שתמה להגר"א גופיה דס"ל דפסול זוחלין הוא משום דקטפרס אינו חיבור, א"כ בזחילה שאין ניכרת ל"ש לומר דהוי קטפרס, וצ"ע.

כע.

כע2~

בס"ד

משנה ה' (ג)

(טז) לעיל הובאו דברי הרא"ש בשו"ת כלל ל"א סי' ד' ובהלכות סי' י"א שחולק על אחד המחברים, ונתבאר דתו"ד הוא בתרתי, חדא דעיקר דברי הר"ש דנקב פוסל המקוה אינו אלא בנקב למטה ממ"ס, ועוד דזחילה שאינה כמעין אינה זחילה ואפי' כשהנקב למטה ממ"ס וכדהוכיח מגודר כלים.

והרא"ש שם הביא להוכיח מחדלית דמהני כשיש עיגול מ"ס, ועוד הוכיח מבור שאמת המים נכנסת לתוכו, ע"ש. ויל"ע מה בא להוכיח, ובביהגר"א ס"ק צ"א מבואר דבא להוכיח שזחילה שלמעלה ממ"ס אינה פוסלת, וכ"כ בחזו"א ליקוטים סי' ד' א', וצ"ב דהא בבור מייירי שאמת המים נכנסת לתוכו ולא רק על גביו דהא בעינן שיתחשב שלא ישאר ג"ל ממי הבור, ע"ש. וא"כ הרי

גם למטה איכא זחילה, ועי' שמלה שעמד בזה ופי' דכוונת הרא"ש להוכיח דזחילה שאינה כמעין אין פוסלת, וזה דלא כהגר"א, וגם לדבריו צ"ב דהא לכאורה אמת המים הוי זחילה כמעין, אמנם בחזו"א שם ס"ק ד' נראה דיסוד דברי הרא"ש דבעינן זחילת מעין הוא דמים שאין מתנענעים לצאת לא חשיב זחילה אף שיש בהם זחילה מחמת המים שנחלים בהם, ועי"ש ששיעור הנקב לפי רוב המים, ולפי"ז איכל"מ דגם באמת המים אף שזחילתה מרובה מ"מ לא משוי זחילה בכל הבור אף שהאמה עצמה זוחלת, ומשמעות החזו"א גם דזהו יסוד דין הרא"ש שנקב למעלה ממ"ס לא פוסל משום דלא משוי זחילה במים התחתונים ואף למטה ממ"ס לא יפסול את כל המים, ולפי"ז א"ש הוכחת הרא"ש גם לביהגר"א הנ"ל.

יז) שם בדברי הרא"ש דהנקב פוסל רק למטה ממ"ס, עי' שו"ת מהרי"ק ש' קנ"ו דמבואר חידוש גדול, דמיעוט זוחלין משלימים לשיעור מ"ס כשהרוב הוא אשבורן ולכך למ"ד דאמרינן גוד אחית מצטרפין מים שעל גופו לשיעור המקוה. וביאר הטעם משום ביטול ברוב, ודבריו צ"ב. א. מה שייך ביטול ברוב הרי אין כאן תערובת אלא הזוחלין ניכרים. ועי' אמרי משה סי' א' ס"ק ס"ז שצ"ל בכוונתו משום דרובו ככולו. ב. לדבריו גם בנקב מתחת מ"ס אמאי פסול באופן שלמטה יש כ"א סאה, [ובאמרי משה שם כתב דדברי המהרי"ק שלא כדברי השו"ע שפסל כה"ג, וצ"ב שהרי המהרי"ק כתב כן בשיטת הרא"ש בפי' ה"ב, ואפשר שכוונתה מהרי"ק למסקנת הרא"ש דמתני לא איירי בכה"ג, כשר בכל גווני וצ"ע].

ג. המהרי"ק גופיה כתב בתחילת דבריו דאף לרא"ש דכשר בנקב למעלה ממ"ס, מ"מ א"א לטבול בעליונים הזוחלין וכ"ש כשאין מ"ס, וא"כ איך מצטרפים לשיעור, וכ"ה החזו"א ליקוטם סי' ה', אמנם י"ל דבאמת אין טובלין בהם ומ"מ מצטרפין לשיעור כדמצינו בטיט הזרוק, דאין טובלין בו ומ"מ מצטרף לשיעור, אך החזו"א לא ניחא ליה בהכי דאי בטלי ברוב א"כ נעשו כאשבורן, ואי לא בטלי איך מצטרפין, ויש ליישב.

ד. עוד הקשה החזו"א דזוחלין אינם חיבור ואיך יצטרפו לשיעור, מיהו מצינו דיעות דזוחלין אינם כקטפרס, והנה בביהגר"א ס"ק צ"א נראה כעיקר סברת המהרי"ק דמצטרפין לשיעור אלא דכיון דזוחלין אינם חיבור אין מצטרפין, ע"ש שכתב דבגוונא דאין מ"ס מתחת לנקב יש לפסול מסברא משום דאינם חיבור ואין צירוף. ולכאורה כוונתו בגוונא דאיכא רוב אשבורן וכמהרי"ק, וכ"מ בר"ש משנה ו' בענין חרדלית לבית שמאי ע"ש.

בדין הויתו ע"י טומאה

יח) עי' ברא"ש הלכות מקואות סי' י"ב דמים שהובאו למקוה ע"י דבר המק"ט פסולים וכשיטתו במתני'. אולם כתב שאם הם באין ממעין או מקוה כשרים משום דמחוברים לכשר וכדין השקה דשאובין, [וכ"מ מהא דמהני השקה לשאובין אף דחשיבי גם הויתן ע"י טומאה כמש"כ הר"ש פ"ב]. והו"ד בשו"ע סעי' מ"ט (עי' דהרשב"א חולק, ועי' חזו"א תנינא סי' ג' י"ח) ועי"ש בש"ד.

ויש להעיר לפי"ז, בנקב שבמקוה מעל מ"ס לשיטת הראשונים, דהתחתונים כשרים והעליונים פסולים משום זוחלין, עי' לעיל דלשיטת מהרי"ק הכי דעת הרא"ש לדינא, ולאחרונים זהו שיטת הר"ש לפי' א' ברא"ש, ולדידהו בזה קאי מתני' דל"מ סתימה משום הויתו ע"י טומאה. ואמאי לא יוכשרו מדין השקה, עי' מרחשת סי' ל"ט אות י"ט שהקשה כן. וכ"ה באמרי משה סי' א' י"ד.

וכן ילה"ק לשיטת הרמב"ם דע"י הקנה נעשו הנוטפין זוחלין ופסול משום הויתו ע"י טומאה, ואמאי לא יוכשר משום השקה, עי' גליונות חזו"א פ"ט ה"ט דהקשה כן לפי' הגר"ח וצ"ב מ"ט לשיטתו לא קשה. עש"ה. ובאמרי משה שם תי' דדברי הרא"ש קיימי כשעכשווין אין הויתן ע"י טומאה אלא שבאו לכאן ע"י טומאה משא"כ כשעדיין הדבר המק"ט מחזיקן ל"ש השקה כיון דשוב נפסלים. עוד יל"פ דל"ש השקה אלא כשבלא הדבר המק"ט לא היו המים כאן, וע"כ נחשב רק כאילו אין כאן הויה, ומהני השקה. אבל כשבלא זה הוי זוחלין חשיב כאילו לא הניח הכלי והוי זוחלין. ועי'.

יט) עוד שם ברא"ש דהא דצינור המק"ט פוסל משום הויתו ע"י טומאה הוא כשבאו משם ישר למקוה, אבל אם חיבר צינור שאין מק"ט כשר, ע"ש שהוכיח כן מהסוגיא בזבחים כ"ה. אמנם עי' שו"ת חת"ס סי' קצ"ט [והו"ד בפ"ת ס"ק ל"ב] דכ"ז כשהצינור שאין מק"ט עומד בפ"ע אבל אם סמכו על הצינור המק"ט פסול, דומיא דאדם האוחז קנה דפסול לפי' הרא"ש, ועי' עוד בחי' ר"ח הלוי פ"ט ה"ט מש"כ בזה.

והאחרונים הבינו בדין זה, דא"ז שיהא ג"ט, אלא אף פחות מג"ט הפסק בין הדבר המק"ט למקוה כשר, עי' שו"ת חת"ס שם וחזו"א תנינא ג' י"ז ועוד. [ולפי"ז הא דכתב הר"ש פ"ב י"ג דשאובין פסול משום הויע"ט צ"ל דמדאורייתא א"צ אף המשכה ג"ט].

כ) הרא"ש בפ"ד מ"ב כתב דהיכי דהמים היו באים למקוה בלא הכלי המק"ט, אין פסול משום הויתו ע"י טומאה, ומשו"ה בזקפה להדיח כשר. ובחזו"א תנינא סי' ח' ב' האריך להקשות ע"ז עש"ה. ומסקנת דבריו דהיכי דנחו המים על הכלי ומשם באו למקוה פסול

אף שגם בלא זה היו באים למקוה, ורק בטבלה זקופה שלא נחו אלא עברו מצידה ליכא פסול אלא אם מסייע למים לבוא למקוה, והנה לעיל בפירקין מ"ב מעין שהעבירו ע"ג כלים דנו האחרונים מ"ט ליכא פסול משום הוויתן ע"י טומאה והתוי"ט תירץ עפ"י דברי הרא"ש הנ"ל, ולכאורה התם כשנחו על הכלי לחזו"א ליכא לטעם זה, אך בגליונות חזו"א פ"ט ה"ט כתב החזו"א גופיה טעם זה, [והשיג שם על הגר"ח שביאר משום דר' יהודה ס"ל דליכא פסול הוויתן ע"י טומאה], וצ"ע.

עכ"פ לדברי החזו"א מתבאר דתרי גווני דהוויתן ע"י טומאה איכא, חדא שמחמתו באו המים למקוה, ועוד שעברו דרכו, וע"ע בדברי הגר"ח דלהלן. [ויל"ע אם זה שייך לדברי החת"ס הנ"ל בהפסק דבר אחר בין הדבר המק"ט למקוה דכשנסמך על ידי הדבר המק"ט פסול, ואפשר דחשיב שע"י חשיב גם הצינור שאין מק"ט כאילו באו לכאן ע"י דבר המק"ט, וא"כ איכל"מ דאף אם המים עצמם היו באים לכאן בלא הצינור מ"מ חשיב חיבור ע"י דבר המק"ט, וצ"ע].

כא) ע"י היטב בדברי הגר"ח פ"ט ה"ט, דבמניח כלי המק"ט מן המעין למקום אחר, תלוי אי בעינן חיבור למעין ליחשב מעין, שאז נמצא שהדבר המק"ט מועיל לחברו למעין, משא"כ אם נחשב מעין גם בלא חיבור למעין, א"כ לא הועיל הכלי ובכה"ג לא חשיב הויא ע"י טומאה ועפ"י כתב שם דבמקוה שא"צ חיבור למקוה הראשון, לא נפסל משום הויע"ט. וזהו קרוב לסברת הרא"ש הנ"ל, וע"ש שהאריך דתלוי בפלוגתא בגל שנתלש אי חשיב מעין לטהר בזוחלין, וביאר בזה פלוגתת רש"י והרמב"ם בסוגיא דזבחים. ויל"ע לדבריו אם למ"ד דגל שנתלש חשיב מעין ליכא הויא ע"י טומאה כלל במעין, או דבאופן שמחמתו מגיעים המים למקום זה חשיב הויא ע"י טומאה. וצ"ע היטב. וע"ע חזו"א תנינא סי' ג' י"ח.

כע.

כע2~

בס"ד

משנה ו'

א) גל שנתלש ובו מ"ס וכו'. בביאור המשנה נאמרו ב' דרכים, (והובא לעיל משנה ד' עיקרי הדברים) א. דהגל נחשב זוחל ואעפ"כ כשר משום דדינו כמעין, (ואפי' אי מיירי בגל מן היס כפשטא דמתני', דס"ל לתנא כר' יוסי דדינו כמעין, ע"י רא"ש הל' מקואות סי' י"ג) ואף שנפסק מן המעין חשוב כמעין כמש"כ המהרי"ק. [ולחש"ך ס"ק ל' דוקא בגל שחיותו רב, ובס"ק קכ"ג משמע דנקט כמהרי"ק וע"י ב"מ] ובמאירי חגיגה י"ט כתב דמיירי בגל שלא נתלש לגמרי אלא ראש אחד מחובר לים, וכ"כ הבי"מ קוני ג' סעי' י' לדיוק מרש"י שם [ולו"ד משמע מרש"י להיפך, ע"ש] ולפ"י אין הוכחה למהרי"ק.

ולדרך זו הא דבעינן מ"ס אף דחשיב כמעין, יל"פ בד' אופנים, א. לר"ת ורשב"א - לאדם בעינן מ"ס אף במעין. ב. לרא"ה אי"צ מ"ס אלא הכוונה שיהא שיעור שיתכסה כל גופו, וכ"כ ה"ט"ז והגר"א ס"ק ו'. ג. להב"ח - משום דים אינו כמעין ממש לטהר בכ"ש. ד. לש"ך ס"ק כ' - משום דנפסק מן המעין אינו כמעין לטהר בכ"ש, וכ"ה באשכול סי' נ'.

ב. הגל אינו כמעין אלא כמקוה, או משום דמיירי בים וכו"מ דחשיב כמקוה, [כ"כ באשכול שם] או משום דנפסק מן המעין ודלא כמהרי"ק, - וכ"כ הגר"ח ועוד אחרונים בדעת הרמב"ם, ודלא כהכס"מ. ומשו"ה בעינן מ"ס כמקוה.

ולפ"י באמת אין מטהר בזוחלין (וכפשטות לשון הרמב"ם פ"ט הי"ח) וצ"ל דגל חשיב אשבורן. ופי' האחרונים משום דכל המים מחוברים יפה ואף שאינם בתוך בור חשיב אשבורן. ע"י שמלה ס"ק כ"ב וחזו"א קמא סי' ו' י"א, וכ"מ לשון האשכול סי' נ'. אמנם שם הוסיף דבא מן אשבורן וסופו לאשבורן שנופל לתוך גומא, וע"י. ויש שפי' עפ"י לשון התוספתא פ"ד ה"ה והרמב"ם פ"ט הי"ח דשני ראשי הגל מחוברים לארץ, ומשו"ה חשיב אשבורן.

ב) בגמ' חגיגה י"ט א' מייתי ברייתא שבגל נמי אין מטבילין אלא בראשין אבל לא בכיפין משום דאין מטבילין באויר, וע"ש ברש"י דלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה, ומבואר דפסולו מה"ת, אמנם הכס"מ פ"ט הי"ח כתב בדעת הרמב"ם דהוא משום גזירה אטו

זוחלן, ע"ש. והרמב"ם שם כתב דאין מטבילין בזוחלן וכ"ש באויר, וצ"ב מה השייכות דאויר לזוחלן, ומטיין בשם הגרי"ד סולובייצק זצ"ל דטעמא דזוחלן הוא דאין לו מקום וה"נ באויר אין לו מקום. ולדעת המפרשים דגל חשיב כמעין ומטהר בזוחלן, מ"מ אין מטהר באויר, ומשמע כהראב"ד בשעה"מ בסי' א' ב' דמעין הזוחל באויר ל"ח כמעין, אולם שם כתב כן רק לענין מים חיים אבל מ"מ מטהר בזוחלן. עוד עי' במרדכי פ' במה טומנין, דאין לטבול בשלג כל זמן שלא הפשיר משום דדמי לכיפין, והב"י תמה עליו דל"ד לכיפין שעומדין באויר, ועי' קה"י טהרות סי' נ"ט שביאר לדעת המרדכי משום דשלג אינו חיבור ונמצא דהשלג העליון הוי באויר, ויל"ד.

ג) הר"ש הביא מהגמ' חגיגה דשו"ט אי בעיא כוונה לטבילה או לא, ולמ"ד דבעי כוונה מיירי הכא ביושב באשם ומצפה, ומקשינן מאי קמ"ל, והב"י סעי' ה' הקשה דהא טובא קמ"ל דמטהר בזוחלן כר' יוסי, ועי' ב"ח שם, אך לכאורה גם אי מתני' כר"מ הוי חידוש דחשיב אשבורן. וצ"ע.

ד) מטבילין בחריצין ובנעיצין ובפרסת החמור המעורבת בבקעה, בלשון המשנה משמע שרק הפרסה מיירי במחוברת לבקעה, אבל חריצין הם עצמם מקוה וצ"ל דיש בהם מ"ס. אמנם עי' לשון הר"ש להלן פ"ו מ"ב דמשמע שגרס במתני' המעורבין לבקעה וקאי גם על חריצין ונעוצין.

ומ"מ צ"ב מאי קמ"ל בהנך בורות, דאפי' אי מיירי בעירוב מקואות זה מבואר להלן פ"ו מ"א, ועי' במשנ"א. וראיתי לבאר (בס' מורשת משה) דקמ"ל דאף שלא נעשה הבור בידי אדם חשיב מקוה, דלא נימא דבמקוה בעינן דוקא ע"י אדם. ועי' ראב"ד על התו"כ הובא בסוף בעה"נ, דילפינן מקרא דבור שנעשה בידי שמים כשר למקוה, ולא אמרינן דמקוה בעינן דוקא כבור שנעשה ביד"א.

פלוגתא דב"ש וב"ה בחרדלית

ה) ב"ש אומרים מטבילין בחרדלית וב"ה אומרים אין מטבילין. ופי' הר"ש והרא"ש דטעמא דר"ש משום דקטפרס הוי חיבור וגם דזוחלן מטהרין במקוה, ובטעמא דב"ה כתב הרא"ש דפליגי בתרווייהו דפסול משום דאינו חיבור וגם פסול משום זוחלן, וברמב"ם פי' משום זוחלן, ולרא"ש צ"ב מנלן דב"ה פליגי בתרווייהו, ואפשר משום דמשניות ניהו דקטפרס אינו חיבור וגם דזוחלן פסול וע"כ כב"ה, ובתוס' חגיגה י"ט צידדו דבמקוה קטפרס הוי חיבור ולפי"ז טעמא דב"ה רק משום זוחלן.

ועי' רש"י בחגיגה י"ט דביאר טעמא דחרדלית משום קטפרס אינו חיבור וליכא מ"ס וגם משום זוחלן, וברש"י חולין ל"א ב' כתב רק טעמא דקטפרס, והתוס' שם תמהו עליו דתיפול"ל משום זוחלן, וע"ש דבאופן שהקטפרס עצמו יש בו שיעור מ"ס הוי חיבור ופסול רק משום זוחלן. אמנם ברש"י חגיגה מבואר להדיא דאף בכה"ג איכא פסול קטפרס, ויש להאריך בזה להלן. ומדברי הראשונים הנ"ל מתבאר דטעמא דמקוה פסול בזוחלן אינו משום דזוחלן אינו חיבור כמש"כ בביהגר"א ס"ק ו' וצ"א, אלא הוא פסול בפ"ע מלבד טעמא דקטפרס. [אמנם בדעת רש"י בחולין שלא כתב טעמא דזוחלן עי' קה"י טהרות סי' נט שר"ל דס"ל דחד טעמא הוא וקטפרס היינו פסול זוחלן, אך צ"ע דהא מבואר שם בתוס' בדעת רש"י דבאופן שהמדרון עצמו יש בו מ"ס כשר דהוי חיבור לגבי עצמו, ובזוחלן ודאי פסול].

ו) ובתוס' חגיגה שם דייקו דבמשנתנו משמע דמיירי בכל חרדלית ואף של ים דהוי כמעין, וע"כ משום קטפרס דהא זוחלן כשר במעין, [אבל הסוגיא שם דקאמר גזירה משום חרדלית של גשמים משמע דטעמא משום זוחלן, ונתקשו מ"ט לא קאמר אף בכל חרדלית ומשום קטפרס, ובפשט התוס' שם עי' מהרש"א] ומתבאר מדבריהם דאף במעין יש פסול קטפרס דאינו חיבור, ואפי"ה זוחלן כשר, וכ"מ שם בדברי הר"א בתוס', דגל של ים כשר בזוחלן ופסול בקטפרס. וחזינן תרתי, חדא דזוחלן אינו קטפרס ודלא כריב"ש סי' רצ"ב והגר"א הנ"ל, וגם דבמעין נמי בעינן חיבור, והיינו לענין טבילת אדם דס"ל דבעינן מ"ס או לשיעור שיטבול בו כל גופו. וכ"ז דלא כהגר"א דבמעין א"צ חיבור. וכן הוכיח החזו"א קמא סי' ג' י"ב, אמנם כתב שם דלר"ש במתני' דמפרש בחרדלית של גשמים משמע דבחרדלית של ים כשר גם קטפרס דא"צ חיבור, ולפי"ז גם זוחלן י"ל דאינו חיבור. וצידד שם דגם התוס' חזרו מזה במסקנא.

ז) עוד עיין בר"ש שצידד לפרש דב"ש מודו דאין מקוה מטהר בזוחלן [דקשה לומר דפליגי על המשניות דפסול בזוחלן] אלא מיירי שהחרדלית מחוברת לפרסת בהמה, ועי' משנ"א דע"כ דמיירי דאין בפרסה עצמה מ"ס דא"כ אין צריך לחיבור החרדלית וא"כ עדיין צ"ב דעדיין מקצת המקוה זוחלן. וצ"ל דס"ל כמהרי"ק הנ"ל דסגי ברוב אשבורן, וכנ"ל דדמי לשאובין דסגי ברוב מעיקר דין תורה, ועי' כע"ז בחזו"א קמא סי' ו' י"ב ושם נסתפק אם כוונת הר"ש דשרי לטבול רק בפרסה ולא בחרדלית עצמה דהוי זוחלן, וס"ל

דזוחלין הוא פסול רק בטבילה, או דאף בחרדלית עצמה מותר לטבול משום דמחובר לאשבורן, והיינו דכל הפסול בשם המקוה וכיון דרוב המקוה אשבורן כשר. ובדעת המהרי"ק הובא לעיל מהחזו"א דע"כ א"א לטבול בזוחלין עצמם. (וקצ"ע דהחזו"א תמה על המהרי"ק איך מצטרף לשיעור ולא הקשה על הר"ש). ומ"מ בזה פליג הר"ש על המהרי"ק, דלר"ש כ"ז רק אם קטפרס הוי חיבור ולדין דאינו חיבור פסול, והמהרי"ק כתב כן להלכה וכדהקשה החזו"א הנ"ל. [ובדעת המהרי"ק צ"ל כנ"ל בתוס' בחגיגה דזוחלין לא חשיב כקטפרס].

ח) שם ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם, ומכאן הוכיח הרא"ש לעיל דאף דהכלים טמאים אין פסול דהויתו ע"י טומאה במניעת זחילה. אמנם אם נפרש מתני' משום קטפרס כמש"כ התוס' בחגיגה דמייירי בים, דמטהר בזוחלין. והכלים מונעים שלא יהא קטפרס אולי יש לחלק בזה וצ"ע, וכבר הובא לעיל ליישב באו"א דמ"מ דמתני' כר' יהודה דאין פסול הויא ע"י טבילה, וכ"כ האו"ז סי' של"א והרע"ב פי' דהא דתנן ומודים היינו ב"ש מודים לב"ה וקאי על הסיפא דמודים שהכלים לא הוטבלו אבל לא מהני למנוע הזחילה ע"י טומאה, וע"ע במשנ"א. אמנם מדברי הר"ש מבואר דקאי ארישא, דהוכיח מכאן דפלוגתא דב"ש וב"ה היא בדין זוחלין, ומזה דחה פירוש הנ"ל דפליגי רק בקטפרס, ועיקר דבריו שם צ"ע דנימא דפליגי בקטפרס וע"ז אמרינן דמודים דאם מונע הקטפרס ע"י כלים כשר, וכ"א בדבר אברהם סי' י"ח י"א ע"ש.

ט) וכלים שגדר בהם לא הוטבלו, ע"י בר"ש דחצי השני שבמדרון לא הוטבלו במים, ומשמע שלא נתכסו כליל במים, וצ"ב מאי קמ"ל. אמנם הגר"א בפי' המשנה כתב דחצי השני של הכלי הוי טבילה בזוחלין, וע"י בתפארת"י שהכריח דהמים עולים ע"ג הכלי דאל"כ פשיטא דאין כאן טבילה, וא"כ מוכח דאף שיש זחילה למעלה אין פוסל את המים התחתונים ולכך כשר לטבול בתוך הכלים, והקשה מזה על המחמירים לעיל במשנה ה'. אמנם לפי זה דחצי השני לא חשיב טבילה משום דזוחלין, א"כ לב"ש יהא כשר, ולפי"ז הא דתנן ומודים וכו' קאי ארישא, וכ"כ הרש"ש במשניות, וזה להיפך ממש"כ הרע"ב הנ"ל, וגם בתוספתא מבואר דהא דתנן ומודים וכו' קאי אסיפא, ואפשר דבכה"ג חשיב כשני מקוואות ופסול אף לב"ש דהוי כטבילה לחצאין, וע"ע בס' שערי ציון ח"ג סי' כ"ו.

כע1.

כע2~.

בס"ד

פרק ו' משנה א'

א) מתני' כל המעורב למקוה כמקוה וכו' ומתבאר במשנה דיש שני שיעורים, חורי המערה וכן בעוקה כשאין מעמדת עצמה סגי בכל שהוא, [בחזו"א קמא סי' ז' א' נסתפק בעוקה שאין מעמדת עצמה אי בעינן חיבור כ"ש, ומסיק עפ"י הרמב"ם שצריך חיבור כ"ש, ובחי' ר"ח הלוי הל' טו"א למד כן מהמשנה גופא דהיינו כמו שהן] ובעוקת המערה המעמדת עצמה בעינן עירוב כשפוח"נ. ויסוד החילוק ביניהם הוא דחורי המערה חשיבי כחלק מהמקוה, משא"כ עוקת המערה הוא מקום נפרד אלא שמתחברים ע"י עירוב כשפוח"נ, וע"י להלן. [והיה אפשר דכלל דמתני' דכל המעורב למקוה כמקוה קאי רק אחורי מערה שהם כמקוה משא"כ בעוקת המערה דאינה חלק מהמקוה. אמנם בפי' הרא"ש מבואר דקאי אתווייה וכ"מ בשו"ע סעי' נ"ז-נ"ט ודוק].

ב) שם. חורי המערה וכו' מטביל בהן כמה שהן, ע"י בחי' מרן ר"ז הלוי הל' מקוואות פ"ו דפי' משום דאין הפסק מחיצה ביניהם למקוה ומשמע דר"ל שהם כחלק מן המקוה, (וע"י חי' רח"ה טו"א), אמנם בחזו"א קמא סי' ז' א' כתב דאינם חשובין ובטלים למקוה. וע"י בפי' מהר"ם מרוטנבורג דמדמה חורי המערה לדין חורי רה"י, וקצת משמע כחזו"א ויל"ד.

ובחזו"א שם וכן בדבר אברהם ח"א סו"ס י"ח נסתפקו אי דין חורי מערה הוא דוקא כשיש במקוה מ"ס בלא צירוף החורין, או דהחורין מצטרפי לשיעור, ומסקנתם דמצטרפי החורין לשיעור מ"ס. וע"ע בחזו"א תנינא סי' ט' י"ב שכן פשטות הר"ש. [וכל הספק הוא רק אי טעמא דחורי מערה הוא משום דנטפל למערה, אבל להגרי"ז דהוי חד מקוה, ודאי דמצטרפי לשיעור].

ג) בבעה"נ סי' ג' י"ז-י"ט (הו"ד בב"י) כתב דדין עירוב מקואות כשפוח"נ מהני רק כשיש שיעור רביעית בעוקה, דחשיב מקוה כדמצינו דלכלים סגי מה"ת ברביעית, ומהני עירוב מקואות לחבר ב' מקואות שע"י נשלם שיעור מקוה מ"ס, [ואף אם מ"ס אי"ז רק שיעור בטבילה אלא שיעור במקוה יל"פ דלאדם בעינן מקוה חשוב ובוה מהני עירוב מקואות מאחר דכל מקום חשיב מקוה בפ"ע]. אמנם כתב דבחורי מערה א"צ רביעית דחד מקוה נינהו. והיינו כנ"ל דחורי מערה הם חלק מן המערה, אמנם בש"ך ס"ק קכ"ז משמע שגם בחורי מערה בעינן רביעית. ועי' חזו"א תנינא סי' ט' י' שתמה עליו מהראב"ד. ועי' בבעה"נ שם אות כ' מש"כ עפ"י הגמ' זבחים כ"ב א' דאף בעוקה שיש בה רביעית, אם נתן בה מים שאובין ונטל מי מקוה ונחסר ממנה פסול כדין נתן סאה ונטל סאה, אמנם עי' בגליון רעק"א לראב"ד שד"ז תלוי בפלוגתא, ולרש"י ותוס' שם לא מיירי בגמ' אלא בנפסק העוקה מהמקוה, ועי' חזו"א תנינא ו' י"ב.

ד) עוקת המערה אין מטבילין בה אא"כ נקובין כשפוח"נ. בחי' מרן רי"ז הלוי שם כתב שדין עירוב מקואות הוא משום שיש הפסק מחיצה ושיעור שפוח"נ הוא לחבר ב' המקומות ליחשב כמקום אחד אבל לחיבור המים סגי בכל שהוא כמו בחורי המערה דסגי בכ"ש. ויסוד הדברים כ"כ הגר"ח הל' טו"א פ"ז דב' דינים הם לעירוב ב' מקואות בעינן שפוח"נ ולחיבור המים סגי בכ"ש, ועי' בסמוך. וקצ"ע מלשון הר"ש במתני' ד"ה עוקת המערה וכו' אא"כ נקובה כשפוח"נ "לחבר מימיו" וכו'. ויל"ד אם באופן שיש נקב כשפוח"נ חשיב כליכא מחיצה ביניהם, או דמהני לחברם אף דאיכא מחיצה, ומהראב"ד הנ"ל דבעינן גם במקוה הקטן שיעור רביעית משמע דהנקב לא מבטל המחיצה, ומשו"ה גם נפסל בנתן שם מעט מים שאובין ונטל מהמקוה. ודו"ק. (שו"ר כן בחי' ר' ראובן סי' ח'). ועי' בלשון הראב"ד המובא מהדו"ק.

ה) בעיקר דין חורי המערה, בראשונים לא נתבאר להדיא מהו חורי המערה, ונחלקו האחרונים בזה. במשנ"א כתב דאין הפסק מחיצה בין המקוה לחורין כלל אבל אם יש גיפופין לא חשיב כחורין, וכ"מ בכתבי הגר"ח עהש"ס דחורין הם פרוצים במילואם למקוה. אמנם כתב שם שגם בעוקה דבעינן כשפוח"נ מ"מ כנגד הנקב גופיה אף שאין בו כשפוח"נ חשיב כחור הפרוץ במלואו שדינו כהמקוה, אלא דלמקוה חסר בשיעור. וא"כ במעין דסגי בכ"ש מהני אף בעוקה, עש"ה. ובתפארת"י כתב דחורין היינו כשהם בתוך חלל המערה. וצ"ב. ובגול"ע ביאר בב' אופנים, או שיש נקב בחור המערה שאין מחזיק מים בפ"ע אלא כשהמקוה מלא, [וכן משמע בר"ש כת"י בביתאור דין עוקה שאין מעומדת עצמה] או דמיירי שאין נכנסים מים לחור אלא דרך המקוה ולא מבחוץ. ויתכן דתלוי בגדר חורין, דאי משום דהוי חלק מהמקוה, בעינן שלא יהא הפסק מחיצה ביניהם, ואי משום דטפל ואינו חשוב בפ"ע, יל"פ כהגול"ע דאין לו בית קיבול בפ"ע.

ו) שם עוקת המערה וכו' אר"י אימתי בזמן שהיא מעמדת עצמה אבל אם אין מעמדת עצמה מטבילין בה כמה שהיא. עי' ר"ש ורמב"ם. לר"ש מיירי בעוקה שמצד המערה ובעינן עירוב שפוח"נ. ובאינה מעמדת עצמה דמהני חיבור בכ"ש, היינו שקודם שמתמלא המקוה מ"ס נכנסים המים לעוקה, שבזה חשיבא כחלק מהמקוה. ועי' בר"ש כת"י. ועי' בפ"י הרא"ש דבכה"ג חשיבא כחורין, [ולראב"ד בבעה"נ הנ"ל בכה"ג גם אי"צ שיהא רביעית בעוקה]. והרמב"ם מפרש דהעוקה מתחת למערה, ואינה מעמדת עצמה היינו שהעומד על העוקה אין המחיצה שבינה למקוה עומדת ונחשב כחלק מן המקוה. והיינו דאין נחשב כמחיצה ולכך א"צ שפוח"נ (ועי' להלן אות ט'). ומ"מ גם לרמב"ם בעינן חיבור מים כל שהוא, ובחזו"א קמא סי' ז' נסתפק בזה ומסיק עפ"י הרמב"ם פ"ח ה"ד דבעינן עירוב מים כ"ש, ועי' שביאר דאף דאין הפסק מחיצה מ"מ בעינן חיבור למים אלא דלזה סגי בכ"ש, וכ"כ בחי' ר"ח הלוי הל' טו"א דשיעור שפוח"נ הוא לעירוב מקואות ובאין מעמדת עצמה ליכא הפסק מחיצה, אלא דמ"מ בעינן חיבור המים גם כשנעשו חד מקוה. [וצ"ב בספיקו דהחזו"א מאי ס"ד דא"צ חיבור. ועי' היטב בלשון הגר"ח דג"כ לא הוי פשיטא ליה ד"ז, אך שם משמע דודאי דבעינן חיבור למים, רק דס"ד דהגר"ח דבמחיצה שאינה עומדת דכמאן דליתא היא, חשיב חיבור].

ז) ולדעת הר"ש שהטעם באין מעמדת עצמה משום שאין המקוה מחזיק מ"ס בלא שיכנסו מים לעוקה, נתקשה החזו"א שם מ"ש מב' מקואות שיש נקב ביניהם דבעינן שפוח"נ אף כשהנקב למטה ממ"ס. [ולכאורה מוכרח דעוקה שאני והרי היא טפילה למקוה, ובכה"ג דמיא לחורין, משא"כ בב' מקואות].

ח) ובעיקר דבריהם עיי' בר"ש סופ"ה שהביא מהתוספתא בגממיות ופרסת בהמה דמדמי ר"י לעוקת המערה, והחזו"א קמא סי' ז' ב' נתקשה לדעת הרמב"ם דעוקה עומדת מתחת המקוה, אמנם י"ל דגם בעומדת מן הצד שייך ביטול המחיצה כשאין עומדת בפ"ע. ועיי' מאירי. [ועיי' חבור לטהרה כלל ג' ח' דת"ק דר"י מודה בעוקה ופליג בגממיות שעומדת מהצד].

ט) יל"ע לדברי הראב"ד דבחורין א"צ רביעית מים, אם גם בעוקה שאין מעמדת עצמה דמיא לחורין לענין זה, ולכאורה תלוי ברמב"ם ור"ש, דלר"ש נעשית כחורין, אבל לרמב"ם י"ל דרק נחשב כאילו אין כאן מחיצה וא"כ איכא שפוח"נ. אבל מ"מ אינה ממש כחורין. ועיי'.

כע1.

כע2~.

בס"ד

משנה ב'

א) דלי שהוא מלא כלים והטבילן הרי אלו טהורין ואם לא טבל וכו' עד שיהיו מעורבין כשפוח"נ. עיי' בגמ' חגיגה דף כ"ב א' והובא בר"ש כאן, דמעיקר הדין לא מהני טבילה בתוך כלי אלא ע"י שפוח"נ והיינו סיפא דמתני'. ורק באופן שגם הכלי החיצון טמא ומהני טבילה לגבי החיצון גופיה, מגו דמהני לחיצון מהני לפנימי.

ב) והא דלא מהני טבילה בכלי בלא עירוב כשפוח"נ מצינו ג' טעמים, א. דהכלי חולק מקום לעצמו וליכא טבילה בשיעור מ"ס - כ"מ ברש"י חגיגה כ"א ב'. וכ"כ בשו"ת הרי"ד סי' ט"ו. ב. דהמים שנכנסים לכלי נעשו שאובין ולכך צריך שפוח"נ להכשירם ע"י השקה, [או שע"י זה לא נעשים שאובין ועיי' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ח] - כן פי' בתורי"ד שם. ג. אף בלא פסול שאובין משום דהוי טבילה בכלי ובעינן טבילה בקרקע. - כן נראה בר"ש ורא"ש פ"ה מ"ב שהוכיחו ממתני' דמהני עירוב שפוח"נ לדין טבילה בכלי. וצל"ע מ"ט לא פירשו רש"י והתורי"ד כפי' ג'.

ולפי' התורי"ד דמשום פסול שאובין הוא, מבואר דלהשקה נמי בעינן שפוח"נ ולא סגי בחיבור כ"ש, וזה דלא כהר"ש להלן משנה ח' דסגי בחיבור כחוט השערה, והר"ש שם כתב הטעם משום שאובין דרבנן, וע"ע ח"י ר"ח הלוי טו"א שביאר באו"א דלהשקה סגי בחיבור המים וסגי בכ"ש. ועכ"פ בתורי"ד מתבאר דחולק ע"ז. ועיי' ריטב"א מכות ד' דמבואר כהתוס' רי"ד.

ג) בהא דמהני שפוח"נ אף שטובל בכלי, צ"ב דאף אם נתחברו להיות כאחד סו"ס הרי טובל בכלי, ובתו"ה שעה"מ ש"ג כתב דנחשב שטובל במים שבמקוה שמחוץ לכלי. והגר"ח ה"ל מקוואות פ"ו הל"ד כתב דהמים שבכלי חשיבי כמונחים בים "ואינם מונחים בכלי כללי". ויל"ע אם גם הרשב"א כיוון לזה, או דס"ל דהטבילה מתייחסת למים שמחוץ לכלי, ועיי' בסמוך. [אך יל"ע לפי"ז מהסוגיא במכות ד' א' בחבית שנפלה לים הגדול ע"ש].

ד) עוד עיין בתו"ה שם שצריך שיהא מ"ס במקוה מלבד המים שבכלי, ומשמע שהמים עצמם חשיבי מים שבכלי אלא דהטבילה כשרה משום שטובל במים שבמקוה, ולכך בעינן שיעור במקוה עצמו. אמנם לדברי הגר"ח דחשיב כאילו אין המים בכלי כלל, א"כ גם הם יצטרפו לשיעור מ"ס. ולדינא אף שהב"י הביא דברי הרשב"א מ"מ בשו"ע לא הזכיר ד"ז, ועיי' חזו"א תנינא סי' ג' סק"ב שהקשה על הרשב"א דלא נעשו שאובין כיון שמחוברין למקוה, וא"כ יצטרפו לשיעור. אמנם לכאורה להנ"ל אי"ש דמ"מ חשיב מים שבכלי. ועיי'.

ה) וברישא דמתני' מפרשין בחגיגה כ"ב א' דמיירי בכלי חיצון טמא ובוהא אף שאין בו שפוח"נ מהני להטביל בו גם את הפנימי משום מגו דמהני לחיצון, וצ"ב. וגם צ"ב אמאי באמת מהני לחיצון. ועיי' רש"י שם דכטומאתו כן טהרתו והט"ז ס"ק י"ז פי' דכשם שנכנסת לו

טומאה מפתח צר כן מיטהר דרך פתח צר. אמנם צ"ב דטומאתו היינו בכלי חרס ובוזה אין לו טהרה במקוה, ועי' משנ"א שנתקשה בזה. [וצ"ל דהוי כעין ילפותא דכשם שלענין טומאה יכולה הטומאה ליכנס דרך נקב צר כמו"כ לגבי המים הנכנסים ע"כ חשיב חיבור ועכ"ע]. ובתוס' רי"ד בחגיגה ביאר דכשהחיצון טמא לא חשיב שאובין כיון שאנו צריכים שיכנסו המים לתוכו. וכוונתו דהמים נכנסו עבור הכלי ולא שהכלי בא לקבל המים ולא נחשב 'שנתקבלו' בתוכו אלא באו לטהרו, אמנם זה אי"ש לשיטות דהחשרון משום שאובין אבל אי משום שאין מצטרפין לכל המקוה לשיעור, לכאורה לא נתיישב בזה. ועי' מש"כ בסמוך בשם הב"ח.

ובמרדכי סוף ע"ז הביא בשם ר' אביגדור כהן דהכלי עצמו כשאין בפיו שפוח"נ מהני טבילה לחלק הפנימי משום מגו דמהני לצד החיצון, והוסיף שם דאין לומר שא"צ ביאת מים לתוכו משום דהוי ביה"ס, דא"כ ל"ש מגו גם לפנימי. ומשמע דמפרש המגו כפשוטו דאי כהתוס' רי"ד ל"ש מגו מהחוץ לפנים, דבחוץ איכא ביאת מים כפשוטו, ורק מהחלק הפנימי שייך מגו מדחשיב שאין המים שבתוכו שאובין, מהני גם לכלי הפנימי.

עוד עיין בב"ח ס"ק י"ד דכשמטביל כלי בתוך כלי נחשב הכל כלי אחד, והיינו דאין נחשב שמטביל הפנימי בחיצון אלא שניהם מטביל במקוה, והיינו דכשהחיצון טמא לא חשיב שהוא מחזיק את הפנימי עם מימיו אלא החיצון נכנס בשביל עצמו וממילא חשיב ששניהם במקוה, וזה קרוב לתורי"ד שכתב סברא זו כלפי המים, ולב"ח הוי סברא כלפי הכלי החיצון שאינו חוצץ, ולפ"ז אי"ש שגם נחשב שטובל במקוה של מ"ס דהכלי בכה"ג אין חולק מקום לעצמו.

ו) האחרונים דנים באופן שהחיצון טמא רק מדרבנן אי שייך מגו, ובלחם ס"ק נ"ד כתב דל"ש מגו. ולכאורה לתורי"ד דאין זה סתם מגו אלא דלא חשיב שנמצאים המים בכלי, א"כ גם כשהחיצון טמא רק מדרבנן שייך מגו, ורק למרדכי הנ"ל שייך לומר כן דבעינן מגו ממש.

ז) בתוספתא פ"ה ה"א קומקום שהוא מלא כלים והשיקן [לגבי הגר"א - והטבילן] במקוה אע"פ שפיו צר כ"ש, כלים שבתוכו טהורין, הטהו על צדו עד שיהא בפיו כשפוח"נ. והובא בר"ש להלן מ"ה, וע"ש. ובר"ש טהרות פ"ח מ"ח שהאריך בזה, ולפירושו מיירי בכלי חיצון טהור ונתחדש בתוספתא דא"צ לעירוב מקואות שפוח"נ אלא מן הצד אבל מלמעלה סגי בחיבור כ"ש, וע"ש שמדמה זאת לכותל שבין ב' מקואות ונפרצו זה לזה דסגי בעירוב כ"ש. ע"ש. וכ"מ ברשב"א שעה"מ פ"ג.

אמנם הרמב"ם פ"ג הכ"ו מפרש חילוק זה באופן שהחיצון טמא דאמרין מגו, וקמ"ל דכ"ז כשהחיצון פיו למעלה אבל בצדו בעינן שפוח"נ. וכ"כ בשו"ע סעי' ט'. והאחרונים תמהו דכיון דאיכא מגו מאי נפ"מ אם הטהו על צדו. ועי' ש"ך שם ס"ק כ"ח, וצ"ע כוונתו [ובאמת למש"כ הרמב"ם דבכותל שבין ב' מקואות שנפרץ למעלה בעינן רוחב כשפוח"נ עי' פ"ח ה"ה, לכאורה א"א לפרש כהר"ש בטהרות. וצ"ע].

ובתוס' רי"ד בחגיגה מפרש כהרמב"ם ומבאר דכשהטהו על צדו לא נכנס כל הכלי החיצון בתוך המים, וליכא מגו כיון דהחיצון לא נטהר. אך לפי"ז צ"ב מאי קמ"ל.

משנה ה' - שייכת למשנה ב' בדין עירוב מקואות לגבי טבילה בכלי

ח) בפלוגתא דת"ק ור"י בשידה שבים שניקב אי סגי בשפוח"נ או בעינן שתפחת רובה או ד"ט. עי' ר"ש דלרבנן כלים דמו לעוקה דסגי בשפוח"נ ולר"י לא דמי לעוקה.

והנה יש לדון אי ע"י נקב בטל שם כלי מיניה ולכך כשר לטבול בו, או דאע"ג דהוי כלי כשר מדין עירוב מקואות.

ולדעת ת"ק דסגי בשפוח"נ, בתו"ה ש"ג מפורש דאע"ג דלא בטל שם כלי מ"מ כשר מדין עירוב מקואות, וכן נראה מהר"ש דלרבנן דמי לעוקה, והתם ודאי הוי מדין עירוב מקואות, [וגם במשנה ב' מוכרח כן דהתם ליכא נקב אלא מערבן דרך פיו, וש"מ דמהני עירוב מקואות גם בכלי מיהו מדברי ר"י דלא פליג לעיל משמע דלא דמי].

אמנם בב"י מבואר דנקט דשיעור שפוח"נ הוא לביטול הכלי, דהקשה (בעמ' ר"מ) וכן בכס"מ פ"ו ה"ד לשיטת הרמב"ם שם דכלי שניקב נקב המטהרו כשר לטבול בו מ"ש שידה שבים דבעינן שפוח"נ ולא סגי במוציא רימון, ע"ש. ולהנ"ל דמהני משום עירוב מקואות לק"מ, דבה"ד מיירי הרמב"ם בטובל בכלי שאין מעורב עם המקוה אלא הוא בפ"ע וליכא עירוב מקואות משא"כ הכא, ועי' שו"ת רעק"א סי' מ' וכן ב"מ קוני' ג' סעי' ז' ועוד שהקשו כן על הב"י, ועי' צ"ל בדעת הב"י דנקט דהנקב מבטלו מתורת כלי ולא משום עירוב מקואות.

אמנם לדעת ר' יהודה דבעינן שתפחת רובה או ד"ט, ע"כ דמשום ביטול הכלי הוא ולא משום עירוב מקואות, דהא בעירוב מקואות ובעוקה לא פליג וכמבואר בר"ש להלן בדברי התוספתא, [ע"ש דב"ש פליגי גם בעוקה כדפליגי בפ"ד מ"ה, אבל ר"י ס"ל כב"ה ולפ"ז ב"ש פליגי בכל עירוב מקואות, ועי' בול"ע] וע"כ דלר"י לא מהני מדין עירוב מקואות אלא משום ביטול הכלי. וכ"כ הגר"ח פ"ו ה"ד דלרבנן הוא מדין עירוב מקואות ולר"י הוא משום ביטול הכלי, וע"ש מש"כ בדעת הראב"ד לפי"ז.

והא דלא מהני עירוב מקואות בכלי, צ"ל דאף כשמערבם מ"מ עדיין חשיב טבילה בכלי, ולא ס"ל סברת הרשב"א או הגר"ח הנ"ל דנחשב שטובל במקוה שמחוץ לכלי. אך יל"ע מהא דמשנה ב' דמבואר דמהני עירוב מקואות [וכדהוכיחו הר"ש והרא"ש לעיל פ"ה מ"ב] ומ"ט לא פליג ר"י התם. וכ"ה במשנ"א. ויל"ע.

ט) מתני' אם היה שק או קופה מטבילין בהם כמה שהן ובר"ש הביא דברי הגמ' חגיגה כ"ב לענין סל וגרנותי. והוכיח משק וקופה דא"צ שיהא בפיו כשפוח"נ דלא כמשמעות לשון הגמ' שם, [ע"ש דמבואר דגזרו בכל הכלים דלקודש לא מהני טבילה אף בכלי שיש בו כשפוח"נ גזירה שמא לא יהא שפוח"נ, ובסל לא גזרו משום דלעולם יש שפוח"נ, אבל הר"ש מפרש עפ"י מתני' דאין זו כוונת הגמ'] אמנם הר"ח שם מפרש הגמ' כפשוטה, וצ"ע מ"ש משק וקופה, אמנם ע"י בר"ש בסו"ד כתב ולחולין דלא גזרינן שרי וכו' ומשמע דלקודש בעינן שפוח"נ, ואפשר דגזרינן אטו שאר כלים, וצ"ע. [ובחזו"א סי' קמא ז' ס"ק ה' נדחק בכוונת הר"ש].

י) בעיקר הטעם דשרי להטביל בתוך שק וקופה וכן בסל, ביאר הר"ש דהמים מעורבים במקוה כיון שאין מחזיק המים כלל. וכ"כ בתורי"ד בחגיגה שם. אמנם הראב"ה הובא במרדכי שבועות סי' תשמ"ו מפרש שהנקבים מצטרפין לשפוח"נ וכ"ה בשו"ע סעי' נ"ב. ולפ"י משמע דבסל קטן שאין בו צירוף שפוח"נ לא מהני, וע"י ב"מ קוני' ג' סעי' נ"ב שתמה ע"ז. וע"ע חזו"א תנינא סעי' ט'. וברשב"א בתו"ה הוכיח ממתני' דכלי שעשוי לקבל פירות ואין עשוי לקבל מים, לא פוסל משום שאובין. ומשמע דסל חשיב קבלה אלא שאין עשוי לקבלה, ולכן לא פוסל משום שאובין, וצ"ל שיכול להחזיק מים לפי שעה, וצ"ע. וצ"ל עוד שגם לענין טבילה בכלי ס"ל דבעינן עשוי לקבלה, וצ"ע בזה.

יא) ע"י בסוגיא בחגיגה שם דאף דשרי להטביל בסל, מ"מ אם חילק המקוה בסל מצד לצד וליכא מ"ס במקו"א פסול, וע"י ר"ש דאף דאין מחזיק המים מ"מ נעשה כב' מקואות, וע"י תורי"ד שם, ובפשוטו כוונתם דאף דאין זה כלי לחלוק מקום לעצמו בתורת כלי מ"מ הוי מחיצה לחלק לב' מקומות, ובחזו"א קמא סי' ז' ד' ביאר דבכלי אינו קבוע משא"כ כשמחלק המקוה באופן קבוע הוי מחיצה, וצ"ע דלשון הר"ש והתורי"ד ל"מ הכי. וע"ע בחכ"צ סי' מ' דבכלי של סל לא חשיב טבילה בכלי כיון שמוקף במקוה מכל צד. והיינו דבכה"ג גרע שאין יכול לחלוק מקום לעצמו.

כע.

כע2~

בס"ד

משנה ה' - המשך

יב) השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אלא א"כ היו נקובין כשפוח"נ. לעיל הובא דעת הב"י דטעמא דשפוח"נ הוא משום ביטול שם כלי ולא משום דין עירוב מקואות. ויש להעיר דלפ"י בעינן נקב למטה סמוך לשוליו (כמש"כ הר"ש סופ"ד ואף הרשב"א דפליג מחמיר לדינא) ובביהגר"א במתני' מבואר דמיירי אף בנקב למעלה, ולפ"י משמע דלא ס"ל כהב"י. אך בשו"ע ס"ק ל' משמע דנקט כהב"י.

וכעיקר שיטת הב"י מבואר בשו"ת הר"י סי' ט"ו, וע"ש שביאר דבעינן נקב המבטלו מתורת כלי, משום דא"כ הרי הן שאובין, וס"ל שם דהשקה ל"מ לשאובין בכלי, ומסו"ד נראה דנחית להנ"ל שצריך שיהא הנקב למטה [ועכ"פ לדבריו נמצא דשיעור הנקב לבטל תורת כלי לענין שאובין בעינן נמי שפוח"נ, ובהשגות הראב"ד משמע דזה השיעור רק לענין טבילה בכלי, אבל לענין שאובין סגי בפחות, ע"ש פ"ו ה"ד].

יג) בשו"ת הר"י שם מבואר דשידה שבים מיירי שמשוקעת כולה בתוך המים, ואף דאיכא בפיה שפוח"נ לא סגי בלא נקב כדי שיבטל מתורת כלי, אך הרשב"א בתו"ה ש"ג כתב דאין פיה נכנס לתוך המים דא"כ א"צ נקב, וכ"כ הראב"ה סי' תתקפ"ח ע"ש.

יד) ר' יהודה אומר בכלי גדול ד"ט וכו'. ע"י לעיל אות ח' דבעירוב מקואות מודה דשיעורו בכשפוח"נ, וע"כ דס"ל הכא דלא סגי בעירוב אלא דבעינן לבטל הכלי ולכן שיעור בד"ט וכן הובא מהגר"ח. אמנם העירו ממש"כ הר"ש להלן דר"י ס"ל כב"ש בחדא, והרי ב"ש קיימי בשוקת שבסלע שהוא דין עירוב מקואות, ומשמע דמודי להו בכלי דלשיעור העירוב בעינן ד"ט או רוב כלי, וע"י לשון החזו"א תנינא ס"י ב' ג' דמשמע דלגבי טבילה בכלי בעינן עירוב טפי כדי ליחשב שאין הטבילה בכלי. ולא משום ביטול הכלי. וכ"מ בחזו"א קמא ס"י ז' ג' דמייירי בנקב למעלה אבל אם הנקב למטה סגי בכמוציא רמון, ע"ש.

טו) ולעיל הקשינו מ"ט לא פליג ר' יהודה במשנה ב'. וע"י חזו"א קמא ס"י ה' י"ד שהעיר כן. וכתב די"ל דשאני התם דכל הכלי במים משא"כ בשדה ששפתותיה למעלה, [וכנ"ל אות י"ג בשם הרשב"א והראב"י ודלא כהרי"ד]. וביאור דבריו יל"פ דטעמא דר"י דל"מ עירוב מקואות הוא משום דאע"ג דהכלי מחובר למקוה מ"מ עדיין המים הם בכלי, אבל כשהכלי במים נחשב שהכלי כמאן דליתיה והמים הם במקוה ולא בכלי כיון שגם הכלי עצמו בתוך המים, [מיהו הר"ש פ"ה מ"ב הוכיח מהא דמטבילין כלי בתוך כלי דה"ה בכלי המחובר למקוה בשפוח"נ, ולהנ"ל לא דמי, וכ"כ בביהגרי"א ס"ק ל"ד] וכ"ז בכלי שכולו במים אבל בשדה שאין כולה במים אף שמוקפת מים מכל צד ל"מ ליחשב דהמים אינם בשדה אלא רק במקוה, ולהכי בעינן ביטול הכלי. ולפי"ז א"ש גם דברי הב"י, דס"ל דאף לרבנן לא דמי מתני' למשנה ב'. וטעמא דמתני' הוא משום דהנקב מבטל הכלי, ובלא"ה ל"מ עירוב מקואות.

טז) אם היה שק או קופה מטבילין בהם, בטעמא דמתני' מצינו ג' פירושים [וקצתם הובא לעיל אות י' וכאן נתחדשו דברים] א. לר"ש ה"ט דהמים מעורבים ולא מהני הכלי לחלוק מקום לעצמו, ומ"מ לא חשיב כנקב שפוח"נ דמהני גם בהפסק מחיצה, משא"כ הכא כמבואר בחגיגה דמקוה שחלוק בסל וגרנותני פסול.

ב. לראב"י (ס"י תתקפ"ח והובא במרדכי הל' מקואות ס"י תשמ"ו) צירוף הנקבים חשיב כשפוח"נ, ולפי"ז מהני גם במקום הפסק מחיצה, והא דלא מהני במקוה שחלקו מיירי באופן שבשני המקומות אין מ"ס ושפוח"נ לא מהני אלא לערב החסר עם השלם. מיהו בשו"ע סעי' נ"ב פסק כהראב"י רק בצירוף נקבים לשפוח"נ, אבל בשפוח"נ ממש מהני גם לערב ב' מקואות חסרים וע"י שמלה ס"ק צ"ו שנתקשה בזה, [וע"י חדרי דיעה סעי' נ"ב] ובב"מ קוני' ג' סעי' נ"ב כתב שהב"י גרס בראב"י דלא מהני הנקבים, ע"ש שהשיג ע"ז. ואיכא נפ"מ ביניהם באופן שרוב הכלי אין בו נקבים רק במקצתו, דלדעת הר"ש כתב החזו"א תנינא ס"י ט' ג' דחשיב הפסק ע"י הכלי כיון דלא הוי שפוח"נ והכלי מקבל מים, [וע"י חדרי דיעה סנ"ב] משא"כ לראב"י חשיב כשפוח"נ. ובשו"ת חכ"צ ס"י מ' הוכיח מרש"י חגיגה כ"ב ד"ה דהא ארעא וכו' והמים הנובעין כאן באין מנהר גדול, ולא חשבינן כמחובר וכו'. ומוכח דאף שמחוברים לנהר גדול לא חשיב חיבור ודלא כראב"י, מיהו לאידך גיסא ע"י רש"י יבמות ט"ו וחגיגה שם דנקט דין עירוב מקואות בצירוף חסר לשלם ומשמע כראב"י. וע"י שמלה ס"ק צ"ו, וגידו"ט ס"י י"א וצ"ע.

ג. החכ"צ שם ביאר דשק וקופה הוי ממש חיבור כשפוח"נ, כיון שהמים מחלחלים גם דרך החוטים עצמם שהם של צמר, משא"כ בסל וגרנותני.

והנה הר"ש הכריח דבסל מיירי כשמתערבים דרך הנקבים עצמם ולא דרך פיו שיש בו שפוח"נ מדמחלקים בין סל שמלאו כלים למקוה שחלקו בסל, ולפי"ז נדחק בלשון הגמ' שם דסל שאין בפיו שפוח"נ ליכא, אמנם החכ"צ מפרש הגמ' כפשוטה דגם בסל בעינן לטבול דרך פיו שיש בו שפוח"נ, והא גופא מחלקת הגמ' דלטבול בסל מהני משום שיש שפוח"נ אבל בחלקו בסל לא חשיבי הנקבים שבסל כשפוח"נ. עש"ה. [וע"י גידו"ט שו"ת ס"י י"א].

יז) בר"ש - תניא בתוספתא עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה שפוח"נ ובמעין כל שהוא. וצ"ב מ"ט במעין א"צ שפוח"נ. וע"י תו"ה שעה"מ ש"ג דכיון דשיעור מעין בכ"ש גם הנקב סגי בכ"ש. וצ"ב. ובחי' הגר"ח על הש"ס ביאר דכנגד הנקב לעולם הוי עירוב דלא גרע מחורי המערה (וה"ט משום דפרוץ במלואו), רק דבמקוה לא סגי בזה דליכא שיעור מקוה כנגד הנקב, אבל במעין דסגי בכ"ש כנגד הנקב חשיב מעין ושוב כל המים שמתחתיו כשרים משום השקה ואפשר דזו כוונת הרשב"א. ובחזו"א קמא ס"י ז' ג' פ"י דהמים באו ממעין ודינם כחלק מהמעין עצמו ולא מדין השקה וערוב, ולפי"ז אם מילא מים והשיקן למעין ל"מ. ויל"ע דמ"מ הרי המים בכלי וצ"ע. ועוד ע"ש בחזו"א דלטבילת אדם למ"ד דבעינן מ"ס גם במעין לא מהני נקב שפוח"נ, ולכאורה זה סותר לדבריו הנ"ל.

אמנם בעיקר דין התוספתא, אף שהרשב"א פסק להלכה, אבל הרמב"ם ושו"ע לא הביאו ד"ז, ועי' ב"י ס"ט (עמ' רמ"ז) שצידד דס"ל דמשנתנו פליגא על התוספתא, דהא לר' יוסי ים הוא כמעין ואעפ"כ בעינן שפוח"נ. אמנם להב"ח דאף דמטהר בזוחלין מ"מ אין מטהר בכ"ש, א"ש דמשו"ה בעינן שפוח"נ. עוד י"ל לדעת הרשב"א דמתני' כר"מ או כר' יהודה דים הגדול כמקוה. ועי' חזו"א שם. והר"ש גופיה אף שהביא כאן את התוספתא מ"מ בפ"ה מ"ב נקט בפשיטות דשיעור החיבור למעין בכשפוח"נ, והחזו"א תנינא סי' ג' גי' עמד בזה, וצ"ע.

והנה לעיל הבאנו דעת הב"י דנראה דס"ל דטבילה בכלי לא מהני עירוב מקואות אלא נקב המבטלו מתורת כלי, ורק בכלי שכולו במים מהני. ולפי"ז צ"ל דבעריבה שהשיקה למקוה מיירי בנקב המבטלה מתורת כלי ולא בשפוח"נ בפיה (ועי' להלן אות י"ט) וצ"ע דא"כ מ"ש מעין, וצ"ע.

(יח) שם בתוספתא קומקום שהוא מלא כלים וכו' אעפ"י שפיו צר כ"ש כלים שבתוכו טהורין הטהו על צדו עד שיהא בפיו כשפוח"נ. וכבר הבאנו במ"ב דלרמב"ם ותור"י דמיירי בכלי טמא ומשו"ה סגי בכ"ש משום מגו ואפי"ה על צדו בעינן שפוח"נ, [להתור"י משום דלא הטביל את כולו], ולר"ש ורשב"א מיירי בכלי טהור, ואע"ג דליכא מגו מ"מ בפיו למעלה סגי בכ"ש. והב"י ס"ט עירב דברי הר"ש עם הרמב"ם, וצ"ע.

והנה בעריבה לא קתני חילוק הנ"ל, עוד יל"ע דר"י לא פליג בקומקום, ועי' אמרות טהורות דבעריבה מיירי בנקב מן הצד דדמי להטהו על צדו, ובאמת ר"י פליג גם בקומקום.

אמנם להנ"ל (אות ט"ו) דמטביל כל הכלי עדיף דהכלי אין חולק למקום לעצמו, א"ש דר"י מודה בקומקום שהטביל את כולו. וכגירסת הגר"א והטבילין. [אמנם בהטהו על צדו לפי התור"י דלא הטביל את כולו לכאורה להנ"ל בעינן לבטל את הכלי ולר"י בעינן ד"ט].

(יט) בדין השקה לשאובין בכלי - הראשונים הוכיחו דמהני השקה לשאובין, מהא דמטבילין כלי בתוך כלי. עי' תוס' ר"י ד בחגיגה כ"ב ורמב"ן ב"ב ס"ה וריטב"א מכות ד' א'.

ובשו"ת הר"י ד נחלק ע"ז, ומה שהוכיחו ממטבילין בתוך כלי פי' דמיירי שהטבילו דרך שוליו, וכוונתו שהטהו על צדו והטבילו דלא נעשו שאובין כלל, וכע"ז הביא הרמב"ן ד"א דהכא לא נעשו שאובין כלל כיון שמחוברין למקוה. אמנם הרמב"ן דחה דבריהם, והוסיף שכ"מ בתוספתא דמקואות, ואפשר דכוונתו לדינא דעריבה דמהני השקה ומשמע שיש בעריבה מים, ועי' תוס' ר"י ד בחגיגה שחזר בו ממשי"כ בתשובה.

והרמב"ן שם הביא בשם ר"ת להוכיח כן גם משדה שבים, אמנם בשו"ת הר"י דחה דכיון שניקב כשפוח"נ בטל מתורת כלי ולא נעשה שאובין. וברמב"ן חזינן דס"ל דלאו משום ביטול כלי הוא אלא משום עירוב מקואות. ולדעת הר"י ד צ"ל שגם עריבה בטלה מתורת כלי, [ועי' גול"ע פ"ה מ"א פי' א' שכ"כ] ועי' בשו"ת הר"י דמבואר דדוקא שאובין בכלי סבר דל"מ השקה, אבל כשהם בקרקע מהני השקה, ולכאורה מפורש כן במשנה ג' בדינא דג' מקואות, וצ"ב החילוק. ואפשר משום דבכלי נעשה שאובין כל הזמן. [אמנם בדעת הראב"ד עי' בהגהות שר"ל דלא מהני השקה כלל לשאובין עי' בבעה"נ סי' ב' דמפרש מתני' דפ"ה דמעין שהעבירו ע"ג השוקת דפסול מה"ת. וצ"ל לפי"ז דמתני' שאני דמערבים מלמעלה ועדיף משפוח"נ, ואכמ"ל].

כע' 1.

כע' 2~.

בס"ד

משנה ג'

(א) ג' מקואות וכו' המקואות טהורין והטבילין טהורין. ומבואר דמהני עירוב מקואות גם בשניהם חסרים, וכ"כ הר"ש להלן מ"ז, אמנם לפי דברי הראב"ה (הובא במ"ה) דל"מ שפוח"נ אלא בחיבור חסר לשלם, ואולי זו גם שיטת רש"י ביבמות ט"ו יקשה ממתני'.

עוד יל"ע דקתני דהטובלין טהורין. ומבואר דמהני עירוב מקואות להכשיר שאובין, וברמב"ן ב"ב ס"ה ב' בשם י"מ כתב דל"מ השקה לשאובין, וכ"כ בשו"ת הרי"ד סי' ט"ו בסוף התשובה בשם ר"י ויש שפי' כן בדעת הראב"ד וצ"ע ממתני', וע"כ צ"ל דהכא עדיף מעירוב מקואות כיון דמעורבים מלמעלה, וכ"כ הרי"ד שם והוסיף דמעורבין בכל רוחב, המקוה ונעשה כמקוה אחת ממש. משא"כ בנקב כשפוח"ל לא נעשו כמקוה אחת. וה"ל צ"ל לדעת הראב"ה הנ"ל ועי' גול"ע. ועי' רמב"ן ב"ב ס"ה ב' בד"ק שאובין שנפלו למקוה שלם דלא פסלוהו, כתב שם בשם ר"ת דגם בב' מקואות חסרים שמעורבים בשפוח"ל אם נפלו שאובין לאחד מהם לא פסלוהו דחשיב כמקוה אחת שיש בה מ"ס, וזה לאפוקי מהנ"ל.

ב) עי' ר"ש ורא"ש דאפי' אם נתחברו השאובין לאחד מהכשרים קודם שנתחברו הכשרים לא פסלוהו משום דמ"מ נתחבר לכשר קודם שבאו שאובין לתוכו. והיינו דחיבור גרידא לא פוסל וכמבואר להלן מ"י וכ"ה ברמב"ם פ"ו הי"א ובשו"ע סי"ז. וכ"מ בפ"ב מ"ה במקוה שיש בו ג' גומות שביחד יש ג"ל שאובין. דר"ש מכשיר משום דהוי כמקוה בצד מקוה, ואף רבנן דפליגי התם מודו במקוה בצד מקוה. וי"ל דטעמיהו דגומות שאני דחשיבי שהם בתוך המקוה עצמו. [אמנם עי' חזו"א תנינא סי' ד' ז' שהבין מהר"ש שאף בנתערבו כל שלא נכנסו לתוך המקוה אין פוסלים, ונתקשה מ"ש מגומות דכשר לרבנן. ותי' דהכא דסופו לירד וליפסק החיבור לא חשיב תערובת וצ"ע. שוב נראה שכוונת החזו"א להמשך דברי הר"ש דמכשיר משום המשכה].

אמנם אם היו השאובין באמצע כתב הש"ך ס"ק נ"ב דפסלוהו, והדגומ"ר כתב שכ"מ ברמב"ם פ"ו הי"א ומקורו ממשנה י'. והטעם מבואר בפיה"מ שם דחשיב כאילו השאובין בתוך המקוה, ויל"ע אם זה רק בחיבור מלמעלה או גם בנקב כשפוח"ל. ועי' חזו"א תנינא סי' ד' ה' שתמה על הדגומ"ר ע"ש, ומשמע כוונתו דדוקא במעורבין מלמעלה נפסלו. ולכאורה י"ל שגם הדגומ"ר נתכוון לזה, ועי'.

ג) בסיפא דמתני' היו השאובין באמצע וכו' המקואות כמו שהיו, והר"ש דייק דהכשרים לא נפסלו, אמנם ברמב"ם בפיה"מ משמע שהכשרים ג"כ נפסלו. ועי' שו"ת חת"ס סי' ר"ט שדייק כן, והיה נראה דהרמב"ם לא גרס המקואות כמו שהיו אך בהלכות פ"ו הי"ד מבואר דגרס כן, אמנם שם משמע גם דהכשרים לא נפסלו אולם עי' בחת"ס שם שמדבריו בהלכות אין הכרע אם נפסלו הכשרים, ועי' חזו"א שם ס"ק ז'. ולדברי הרמב"ם הנ"ל דבשאובין באמצע אף חיבור פוסל, יל"פ דאזיל לשיטתו, אולם איכל"מ דהכא גרע דפוסל משום דנתערבו בתוך המקוה וכדלהלן. [והש"ך שם ציין לסעי' נ"ה והיינו דינא דמתני', אך הדגומ"ר תמה עליו דבמתני' נמי לא נפסלו הכשרים, ואין לפרש דכוונת הש"ך לרמב"ם במתני', דהש"ך גופיה לא פסק כן בסעי' נ"ה, וכמש"כ הדגומ"ר].

ד) בר"ש שם ועוד דאפי' שאוב באמצע אינו נפסל בכך וכו'. בפ"ה הרא"ש איתא בזה"ל: ותדע שהרי וכו'. ומשמע שבא להוכיח דבריו דלעיל דחיבור שאובין לכשרים אין פוסל, אך צ"ב דהא בסיפא לא רק נתחברו אלא גם נתערבו עמהם בלא שנתחברו הכשרים והשלימו למ"ס, וזהו שהוצרכו הר"ש והרא"ש לפרש דהתם משום המשכה הוא דאין פוסל, וע"כ דכוונתם לתת טעם נוסף דלא נפסלו הכשרים, משום דהוי המשכה כיון שלא נפלו מן הכלי [ומש"כ הר"ש ולא נפלו חדא מילתא קאמר דמה"ט הוי כהמשכה, כצ"ל] ועי' הוא דהוכיחו מסיפא דמתני'. ועי' בדגומ"ר הנ"ל שר"ל דהוכחת הש"ך ממתני' דחיבור באמצע פוסל הוא ממה שהוצרך הר"ש לפרש משום המשכה, אך דחה דהוצרך לזה משום דאיכא תערובת אבל משום חיבור לחוד י"ל דאף באמצע אין פוסל בלא המשכה. והיינו כנ"ל. ומ"מ לשון הרא"ש צ"ע. [נאפי' לש"ך דחיבור באמצע גרע לא א"ש דברי הרא"ש דהא ברישא א"צ לזה ומהו שכתב הרא"ש להוכיח לרישא ודוק היטב], ואולי י"ל דלא חשיב המשכה אלא רק בעירוב אבל קודם שנתערבו לתוך הכשרים ליכא המשכה וע"כ משום דחיבור אינו פוסל. ועי'.

ה) שם בר"ש דדרך המשכה באו ולא נפלו מן הכלי לכשרים, ובחזו"א תנינא סי' ד' ז' הקשה מ"ש מגומות דפסול לרבנן כדאיתא בפ"ב, ושם נתבאר דחשיב שפיר דנפלו מן הכלי כיון שבנפילתן לגומא נפלו מן הכלי ואח"כ נתערבו עם הכשרים. ולא חשיב שעברו למקוה אחר אלא נתרחב המקוה, וא"כ ה"נ נימא הכי. ותי' החזו"א דשאני הכא שנתערבו רק לפי שעה, והיינו דלא חשיב מקוה אחד ממש, עש"ה. אמנם בדעת הרמב"ם דפוסל גם את הכשרים וכנ"ל אף דס"ל דבעינן נפילה מן הכלי, צ"ל דמדמי לה לגומות, [אמנם בט"ז ס"ק ס"ט נראה דמש"כ הר"ש דחשיב המשכה היינו דמיירי בהמשיכים ג"ט ולפ"ז ל"ק מגומות, אך דבריו צ"ע דמדברי הר"ש בפ"ב מ"ז דשבירת הכלי בתוך המקוה חשיב כהמשכה מבואר דא"צ ג"ט, וכדהוכיח החזו"א תנינא סי' ח' י"ג].

ו) שם בר"ש ומה שנתערב ממנו עם כל אחד נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה, צ"ב אמאי הוצרכו לזה הא קי"ל דשאובין מתכשרים בהמשכה ורביה, ולדעת הר"ש פ"ד מ"ד מהני אף ברביה אחר המשכה, אמנם עי' בר"ש שם (קודם פ"י בכת"י) מבואר דתנא דמתני' דהתם מצריך שיתבטלו ברוב קודם המשכה ולפ"ז א"ש, וכ"כ המשנ"א וכן בשמלה ס"ק צ"ו.

אמנם הטי"ז ס"ק כתב דתרי מילי קאמר הר"ש, חדא דשרי משום המשכה ועוד דבטלי ברוב קודם שנפלו למקוה, ומבואר חידוש גדול דבביטול ברוב קודם שנפלו למקוה א"צ המשכה, אך לשון הר"ש דמדמה לה למשנה שם משמע דמדין המשכה הוא וכ"מ ברא"ש. ובעיקר דברי הר"ש דאיכא רוב כשרים תמהו האחרונים מאי פסקא דאיכא רוב, ובפרישה וכן בתוי"ט פי' דבשאובין באמצע איכא רוב כשרים משום דהשאובין מתחלק לבי הכשרים, אך הטי"ז שם ובחת"ס סי' ר"ט הקשו מהתוספתא שהביא הר"ש דמייירי דאחד שאובין ואחד כשרים, ואעפ"כ לא נפסלו הכשרים, ועי' באליה רבה דמבואר דהכא הנדון לפסול בשעה שחוזרים המים למקומם ונקטינן דרוב המים חוזרים למקומם, ע"ש. ובמשנ"א כתב דכוונת הר"ש משום דהוי ספק מהו הרוב וספק מים שאובין לקולא, וכן מבואר בריב"ש סי' רצ"ה ע"ש.

ז) בהא דמהני עירוב המקואות ע"י שהטובלין מעלים את המים מהמקוה ומתערבים עם השני, הקשו רבותינו הרי המים שמעל המקוה הם זוחלין. ומצינו ג' תירוצים, א. הריב"ש בסי' רצ"ב תי' דמייירי שהמקואות יש להם כתלים גבוהים יותר מבי המקואות ורק הכותל שבין המקואות נמוך וכשעולים המים מאחד לחבירו אין יוצאים לחוץ אלא עוברים מאחד לשני. ולכאורה כוונתו דהוי כזחילה בתוך המקוה, וכ"מ בש"ך ס"ק ל'. אך ע"ש בריב"ש דהמים שבים אליו ואמאי הוצרך לזה, ועי' חזו"א תי' ס' ד' ב'. ב. בשו"ת מהרי"ק סי' קנ"ו תי' דמייירי במקוה שבא ממי מעין ואע"פ שנפסק וגם אין יוצא לחוץ נחשב כמעין, ומטהר אף בזוחלין, אמנם כתב שד"ז תלוי בדיעות הראשונים בפ"ה מ"א במעין שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו דתנן דחשיב כמקוה, ורק למפרשים דהתם מייירי בברכה מליאה איכל"מ דבבריכה ריקנית חשיב כמעין. והש"ך ס"ק ל' דחה די"ל דמתני' מייירי במעין ממש, ועי' דגומ"ר שם דתמה דאי"כ מטהר בכ"ש וגם השאובין כשרים, ועי' ביהגר"א ס"ק צ"ג. ג. ולדיעות דהתם מייירי בבריכה ריקנית וחזינן דחשיב כמקוה כתב המהרי"ק שם דצ"ל דס"ל כדעת הרא"ש שזחילה שלמעלה אין פוסלת את המים שלמטה שהם באשבורן וגם ס"ל דהזוחלין שלמעלה מצטרפין למים שלמטה לשיעור מקוה. וע"ע בש"ך ס"ק ק"ב וס"ק ל' וע"ע חזו"א תנינא סי' ד' ב' בדברי הריב"ש.

ח) עי' שו"ת הרא"ש כלל ל"א ב' שהוכיח ממתני' דמהני השקה אף לאחר שהופסקה ההשקה, דהרי הכא חזרו המים למקומן ואעפ"כ הוכשרו השאובין. וכ"פ השו"ע סעי' נ"ה וע"ש סעי' נ"ב. מיהו כ"ז לענין שאובין, אבל להכשר המקוה החסר כתבו הפוסקים דודאי כשפסקה ההשקה א"א לטבול בו דליכא שיעור. והכא דהמקואות כשרים היינו דכשרים להקוות עליהם. עי' ש"ך ס"ק קי"א. אמנם בעיקר דברי הרא"ש, עי' ש"ך ס"ק קי"ב שרבינו ירוחם נסתפק בזה, והביא בשם הדרכי משה דלכתחילה צריך להחמיר. וצ"ע ממתני' וכן הקשה בנו"ב תנינא סי' קמ"א, אמנם עי' שו"ת ריב"ש סי' רצ"ה דפי' דמתני' דכשרים היינו שאם יחזרו ויטבלו בהם ג' אנשים ה"ה טהורין, אך צ"ע אי"כ השאובין לא הוכשרו עכשיו אלא שאח"כ יוכשרו לשעתם. ועי' אמרי משה סי' א' ס"ק ס"ג. ועכ"פ לדבריו אין ראוי לרא"ש. וי"ל עוד דהכא עדיף מהשקה דכיון שנתערבו למעלה הוי כמקוה אחד שנתערבו בו השאובין, ובזה מודה ר"י. ובגידו"ט כתב דדוקא בכולה שאובין פוסל רבינו ירוחם ולא בג"ל. וע"ע בשמלה ס"ק צ"ה ובמשנת טהרות.

ט) עוד תמהו האחרונים במתני' אמאי אין האדם פוסל המקוה משום הויתו ע"י טומאה והויתו ע"י אדם. ובמשנ"א הוכיח מזה דבמקוה אין פסול הועי"ט וכדעת הרמב"ם, [ולמהרי"ק דמוקי למתני' במעין שנפסק לא נתיישב בזה] ובחזו"א תנינא סי' ח' ג' כי דדוקא כשמביא המים למקוה חשיב הויה ע"י טומאה אבל לא כשמכשירים, אמנם לר"ש סוף פ"ה בסומך מקל א"א לומר כן, וע"ע אמרי משה סי' א' ס"ק ל"ו.

כע"ז.

כע"ז.

.

בס"ד

משנה ד'

א) הספוג והדלי וכו' נפלו למקוה לא פסלוהו. בטעמא דמתני' מצינו ג' פירושים. א. הרמב"ם בפי'מ והרא"ש פי' שאין המים יוצאין מהדלי כגון שפיו צר (ואף כשיש שפוח"י, עי' משנ"א) וכצ"ל לענין ספוג, ואין פוסלין את המקוה אלא כשמעורבין עם המקוה ממש דהיינו שבלולים בו ולא סגי בעירוב של חיבור כעירוב מקואות, [וזו כוונת הרא"ש שנתערבו כלומר רק כעירוב מקואות] וזהו דינא דמשנה י' דמקוה בצד מקוה אין פוסל וכנ"ל בר"ש משנה ג'. אמנם עי' חזו"א תנינא סי' ד' ד' דנתקשה מהא דמשנה י"א דכנגד הנקב אם יש ג' לוגין פוסל אף בלא שנתערבו ממש, וכן מצינו בשאובין באמצע פסול ות"י דב' מקואות נעשו אחד משא"כ כלי אינו מתבטל לגבי מקוה כיון שעתיד לפנותו. [וצ"ב דלענין טבילה בכלי נתבאר איפכא דלא חשיבי המים בתוך כלי כשיש שפוח"י. וצ"ע] ובעיקר קושיתו אפשר ליישב דכיון שפיו צר אין כנגד הנקב ג"ל, שו"ר שכן צידד בקמא סי' ד' י"א.

ב. הר"ש פי' משום דהמים שבספוג אינם בעין וכן בדלי מקצת המים דבוקין בו ואינם בעין. ויל"ע אמאי לא פי' כהרמב"ם, והא מן הצד אין פוסל, ואפשר מטעם הנ"ל דהכא איכא ג' לוגין כנגד הנקב, ולפי"ז איכא פלוגתא לדינא בין הרמב"ם לר"ש, ובערוה"ש סי"ק קכ"א לא כתב כן, אמנם להנ"ל דטעמא דהרמב"ם משום דבפיו צר ליכא ג"ל י"ל דלר"ש מיירי באין פיו צר ואיכא ג"ל, עוד יל"פ דלר"ש מיירי שהמים מתערבין בתוך המים [ועי' בחזו"א קמא סי' ד' י"א שעמד בכ"ז].

ג. הראב"ד בבעה"נ סי' ג' י"ד פי' דלא נפלו בו המים עצמן אע"פ שנתחברו למעלה. ובפשוטו זה כהרמב"ם אך לא הזכיר שם שפיו צר, וא"כ מסתמא מתערבים המים, ויש שפי' דאף שאח"כ מתערבים מ"מ בשעת נפילה לא נתערבו ולא חשיב נפילת המים (עי' בהגהות שם אות ל"ז).

והרמב"ם בהלכות פ"ו ה"ז כתב שלא אמרו אלא ג"ל שנפלו לא כלי שנפלו בו מים שאובין, משמע שהחסרון בנפילה שהמים נפלו בכלי ולא במקוה, ומה שנפל אח"כ הכלי עם המים צ"ל דלא חשיב נפילת המים למקוה, [ועי' שינו"ס לא כלי שנפל בו מים שאובין, והיינו הך].

ב) ובהא דחשיבי המים שבספוג כשאובין יש לדון דהרי הספוג אין מחזיק מים [וכדמצינו בנקב כ"ש דאין פוסל] וגם אין עשוי לקבלה וכמו שק או קופה, וכן מצינו בראשונים דסגוס לא פוסל משום שאובין, עיי' תו"ה ש"ה דאין לו בית קיבול, ואין פוסל משום שאובין אלא משום היותו בידי אדם, ועי' חזו"א קמא סי' ו' א' שעמד בזה וכתב דשאני ספוג שמחזיק את המים, וגם נחשב שעשוי לקבלה. אבל אין לפסול משום שנתמלא הספוג ע"י אדם דאח"כ חשיב המשכה כשהניחו בארץ, ולא משמע שהאדם הפילו למקוה, מיהו החזו"א שם כתב כן גם לגבי סגוס וזה נסתר מהרשב"א הנ"ל. אכן בתנינא סי' ג' ט' כתב בדעת הראשונים דיל"פ בנתמלא ע"י אדם ולא חשיב המשכה כל זמן שהם בכלי. ועוד ע"ש דפי' שהיו שאובין בכלי קודם שנכנסו לספוג, ע"ש.

משנה ו'

א) גסטרטא שבמקוה והטביל בה את הכלים, עי' פי' הר"ש והרא"ש, וברא"ש מבואר להדיא דיש חיבור במים וכ"ה בביהגר"א ע"ש דיש חיבור שפוח"י, ולפי"ז צ"ב מ"ש דנקט גיסטרטא טפי משאר כלים ואפשר דמשום סיפא נקט הכי ועי' תפארי"י שלדעת הרא"ש סגי בחיבור כ"ש.

אמנם בפי' הר"ש משמע דכיון דשבר כלי הוא א"צ חיבור כלל במים והיינו משום דאין הכלי קובע מקום לעצמו אלא כשהוא כלי שלם אבל שבר כלי חשיב כחתיכת חרס בתוך המים שאינה מפסקת, ומהני גם דחשיב טבילה בקרקע וגם דחשיב טבילה בכל מי המקוה. ועי' מש"כ הגר"ח ה' מקואות פ"ו ולכאורה דבריו כהרא"ש ודלא כהר"ש, ועי' חזו"א קמא סי' ו' ז' שהאריך בזה ומדמה זאת לעוקה שאין מעמדת עצמה ד"ל דחשיב חיבור למים אף כשיש הפסק כיון דלא חשיב מחיצה, מיהו שם מסיק עפ"י הרמב"ם דבעינן חיבור למים. [וכ"כ הגר"ח ה' טו"א בפשיטות מלשון המשנה בעוקה] וכן הוכיח מהגר"א דזוחלין ל"מ משום דאינו חיבור וחזינן דבעינן חיבור ממש, ואפשר דהכא עדיף וצ"ע.

ב) שם. אבל טמאין על גם כלי חרס. ופי' הר"ש דאם היתה הגסטרטא טמאה נטמאו המים שבתוכה וטימאו את הכלים. והיינו דאף דהיא שבר כלי מ"מ לענין טומאה יש לה שם כלי [ועכ"פ אם נטמאה קודם לא פקעה הטומאה] ובמים צפין ע"ג דמחברי ממש אין המים מקבלים טומאה כיון שמחוברים לקרקע. וכ"ז לר"ש לשיטתו דרישא מיירי שאין חיבור למים, אבל לרא"ש שגם ברישא המים מחוברים, א"כ אין המים שבגסטרטא מקבלים טומאה, וע"כ מפרש שהמים שבכלים כשיוצאין מהגסטרטא מק"ט בעודן באוירה כדין אויר כ"ח, משא"כ כשהמים צפין דכשיוצאין מהמים כבר אינם באויר הכלי. והרמב"ם מפרש דנטמאו בנגיעה בשפת הגיסטרטא.

ג) ולדעת הר"ש צ"ע דכיון דלענין טבילה חשיבי מחוברים למקוה וכנ"ל, הרי מחוברים לא מק"ט, ומ"ש דלענין זה לא חשיבי מחוברים. ובחזו"א שם הקשה עוד דהא ילפינן מקרא דמקוה מים יהיה טהור, דמקוה המטהר אין מק"ט, ואולי י"ל שנטמאו מקודם ולשון הר"ש

ל"מ הכי, וגם דעדיין ילה"ק למש"כ הצל"ח פסחים סוגיא דר"ח סגן הכהנים אות ק"ג ובמלבי"ם פ"ר שמיני דמים טמאים אינם מטהרים. וכ"כ החת"ס, וא"כ ה"נ איך המים מטהרים וכ"ה בגול"ע [ובמשנת טהרות ת"י דבאמת המים שבגסטרא אין מטהרים אלא דנחשב טבילה במים שבמקוה, ולענ"ד ד"ז צ"ע].

עוד יל"ע לשיטת הר"ש דכיון דהמים מטמאין אותם, איך מועילה הטבילה לטהרו מטומאתו, הרי זה כטובל ושרץ בידו, ואפשר דכיון שזה רק טומאה דרבנן דמים אין מטמאין כלים מה"ת, מהני טבילתו לענין דאורייתא, ועי' רש"י מכות דף ד' לענין טבילה במים שאובין שבתוך המקוה, דטבילתו מטהרתו אלא דנטמא משום בא במים שאובין. (ועי' פ"ב מ"ב).

עוד יל"ע אמאי קתני דהגיסטרא טמאה, תיפול"ל דהכלי טמא מטמא את המים וחוזר ונטמא מהם, (וזה קשה גם לרא"ש) כ"ה הרש"ש ועי' באחרונים.

ד) במלאכת שלמה כתב בשם הרמב"ם (ולא מצאתי) שיש סדק בתחתית הגיסטרא, ולפי"ז צ"ב אמאי מטמאה את המשקים הרי הנקב בתחתיתו מטהרו. וכ"ה בגליון שם בשם חזו"נ.

ה) מעין היוצא מן התנור וירד וטבל בתוכו הוא טהור וכו', ולעיל פ"ה מ"א מעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול, וצ"ל דתנור לא חשיב כלי כיון שאין לו שולים, עי' רע"ב כלים ריש פ"ה. ועי' חשיב טבילה בקרקע. והא דמקב"ט הוא מגזה"כ.

שם וידיו טמאות. ובר"ש - לפי שנגעו בשפתי התנור. והרמב"ם כתב שנטמאו מאויר התנור, וכ"מ ברא"ש בסו"ד. ובמים צפין על גביו יל"פ דאף שנטמאו מ"מ נטהרים משום דטובלין במים, כ"מ בפיה"מ לרמב"ם. ועי' תו"ט שהקשה על הר"ש מ"ט לא פי' דנטמאו מאויר התנור, ובגול"ע כתב דכיון שהאויר מלא מים ואינם מקבלים טומאה לא חשיב אויר תנור. ולרא"ש והרמב"ם צ"ל דאין המים מבטלין את האויר.

והא דהמים שבתנור לא מקבלים טומאה צ"ל משום שהם מחוברים לקרקע, דהא ליכא שולים לתנור וכנ"ל. [משא"כ בגיסטרא לפי הר"ש].

ו) ויל"ע אמאי לא נפסל משום הויתו ע"י טומאה, ולדעת הרא"ש דמהני השקה להכשיר פסול זה א"ש. ועי' חזו"א תנינא סי' ג' י"ח.

כע.

כע2~.

בס"ד

משנה ז'

א) עירוב מקואות כשופרת הנוד, ובר"ש - מקוה חסר בצד מקוה שלם אי נמי בזה כ' ובה כ'. וכ"פ בשו"ע סעי' נב שגם בשניהם חסרים מצטרפין לשיעור ע"י שפוח"ק, אבל דעת ראב"ה הובא לעיל במשנה ג', דרק בחסר לשלם מהני שפוח"ק, וכן פשוט דעת רש"י יבמות ט"ו א' וחגיגה כ"ב א'. [אמנם עי' ערול"י ביבמות שם דלרש"י מהני גם לצרף ב' חסרים].

ובפי' הרא"ש כתב שאוב בצד כשר, והר"ש לא כתב כן משום דס"ל דלהשקה דשאובין א"צ שפוח"ק כמבאר בדבריו במשנה ח'. וכ"ה דעת הרשב"א בתו"ה. ובשו"ע סעי' נ"ג וברמ"א הובא ב' הדיעות להלכה.

ב) ספק כשפוח"ק וכו' פסולה מפני שהיא מן התורה. ובפשוטו היינו דשיעור שפוח"ק מן התורה, וכ"כ הרש"ש, [וגם צ"ל דשיעור מ"ס הוא מה"ת ועי' שו"ת ריב"ש סי' רצ"ב וכ"ה בבעה"נ דהוכיחו ממתני' דשיעור מ"ס מה"ת] אמנם הרמב"ם בפיה"מ מפרש דעיקר טבילה הוא מה"ת והיינו דשיעור שפוח"ק הוא מד"ס ואעפ"כ ספיקו להחמיר משום דעיקרו מה"ת, אכן אין כוונתו דהוא מדרבנן אלא כדכתב בסמוך לענין ספק כזית מן המת דשיעור מהלכה למשה מסיני וחשיב דברי סופרים. וס"ל דספק הל"מ לקולא אלא אי"כ עיקרו מה"ת. וכן הוכיח הצל"ח פסחים פ"א ועי' רמב"ן בשה"מ עמ' ע"ח שנראה שהבין כן ברמב"ם וחולק ע"ז.

ג) כל שיעמוד כשפוח"נ ממעטה רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור, והיינו משום שהוא כשר לטבילה כדק"ל מטבילין בעין הדג. וצ"ב דעת ת"ק. ועי' תוי"ט שר"ל דת"ק ס"ל דאין מטבילין בו אך הוכיח מהרמב"ם דפסק כת"ק בפ"ט ה"ו ובהי"א שם פסק דמטבילין בו. ועי' מג"א או"ח סי' ק"ס ס"ק י"ז דהא דמטבילין בו היינו כשריסקן והכא דאין ממעט מיירי בלא ריסקן, ועיקר דבריו דאין מטבילין אלא כשריסקן מבואר בבעה"נ סי' ג' הכ"ג דקודם שירסקן אינו משקה. [ועי' שם ה"טו דפסק כרשב"ג במתני' ודלא כהרמב"ם]. ועי' עוד ח"י הגר"י זבחים כ"ב א'.

לענין פלוגת הראשונים בשיעור חיבור המים לעירוב מקואות, יש ללמוד קודם את משנה ט'.

משנה ט'

ד) כותל שבין ב' מקואות שנשדק לשתי מצטרף לערב אין מצטרף ר"י אומר חילוף הדברים. נחלקו הראשונים מהו שתי ומהו ערב, ולענין מחיצות דעירובין מחיצת שתי היינו כגובה ובערב הוא לרוחב, והרמב"ם בפיה"מ מפרש כן גם במתני'. וכ"ה בר"ש כת"י. אבל הר"ש בנדפס וכן הרא"ש מפרשים להיפך דשתי היינו לרוחב, ועי' חזו"א תנינא סי' ט' ה' דפי' בכוונתם שהסדק מקלקל את מחיצת השתי והיינו שהסדק הוא לרוחב הכותל. ועי' ש"ך ס"ק קי"ח דכיון דפלוגתא היא לא מהני אלא כשנסדק גם לרוחב וגם לגובה. ובביאור הפלוגתא, י"מ דכשהסדק לרוחב הכותל שמעל הסדק עומד ליפול וחשיב כנפרץ מלמעלה דא"צ שפוח"נ לגובהו, אך לפי"ז צ"ב דיהני סדק אף ברוחב שפוח"נ ואמאי בעינן לכל הרוחב, [ובחזו"א שם כתב דסגי ברוב הכותל, אבל שפוח"נ משמע דלכו"ע ל"מ], ועי"כ דא"י לגמרי כנפרץ למעלה.

ובט"ז ס"ק ס"ד מבואר להיפך דכשנסדק לגובה הכותל אין יכול לעמוד ובהו מבאר הטעם דמ"ד דמהני סדק לגובה, ולמ"ד דמהני ברוחב פי' דעי"ז נחשב פירצה בכותל לכל מקום במקוה משא"כ בנסדק בגובה. ועצ"ב הסברות בזה.

ה) ובפירוש דמתני' דמצטרף, פירש הרמב"ם דמצטרפין ב' המקואות ונשלם השיעור בין שתיהן. [והיינו כהר"ש דעירוב מקואות מהני גם בב' חסרים] ועי' ב"י שהביא בשם רבינו ירוחם דמצטרף היינו שמצרפין אורך הסדק לשיעור שפוח"נ. אבל בדליכא שפוח"נ ע"י צירוף אף בשתי אין מצטרף, אבל לרמב"ם מצטרף אף כשאין שפוח"נ בצירוף כל הסדק, ולשיטתו איכל"מ דכשיש צירוף לשפוח"נ אף בערב מצטרפין דחשיב כשפוח"נ, ובחזו"א תנינא סי' ט' ה' הוה ד"ז לפלוגתא דצירוף נקבים, דלראב"ה מהני לחבר חסר לשלם וה"נ סדק אורך מצטרף, [ולו"ד י"ל דהתם נמי בעינן צירוף לרוחב ולגובה, ועי'] אבל חסר וחסר אין מצטרפין, ורק בשתי מהני מדינא דמתני' דסדק ע"פ כולה או רובה עדיף. ומ"מ לדעת רבינו ירוחם דמדין צירוף לשפוח"נ צ"ב מ"ש שתי מערב. וגם לדבריו יל"ע דאף אם אין הסדק ע"פ כולה או רובה יועיל כיון דאיכא צירוף שפוח"נ, ואפשר דאיה"נ, וצ"ל.

ו) נפרצו זה לתוך זה על רום כקליפת השום ועל רוחב כשפוח"נ. ובדין דמשנה ז' בנקב המערב מקואות בעינן שפוח"נ לרוחב ולגובה, והכא סגי ברוחב שפוח"נ. והגר"י בהל' מקואות כתב דאם השיעור שפוח"נ הוא במים לא א"ש הכא מ"ט סגי ברוחב שפוח"נ אבל אם השיעור הוא בנקב י"ל דהתם שיש מחיצה מהצדדים ברוחב ובגובה בעינן שפוח"נ בתרווייהו אבל הכא שבגובה הוא פרוץ במלואו ורק מהצדדים יש מחיצה בעינן פירצה רק לגבי הצדדים ולזה סגי בשפוח"נ. ועי' שם הוכיח מזה דאף לשטת ר"י בתוס' בגיטין דבעינן שיהא מים בכל הנקב מודה דהשיעור הוא בנקב אלא שבלא מים חשיב נקב חוץ למקוה ולא מהני [והנה לדבריו צ"ב דא"כ אם יהא סדק שפוח"נ לרוחב וסדק שפוח"נ בגובה סגי בזה, ולשון המשנה דבעינן ב' אצבעות חוזרות למקומן, משמע דבעינן דוקא נקב שפוח"נ על שפוח"נ בעיגול. וצ"ל]. אמנם בעיקר דבריו יל"ד מדברי התוס' שם והר"ש בטהרות דמשמע דבעינן שיעור במים. ועי"כ צ"ל דכשיש מחיצה בעינן חיבור המים טפי כדי לחבר המקומות, וכן נראה בר"ש בסוף פ"ח דטהרות, וצ"ל היטב.

ז) בגמ' גיטין ט"ז מדייקת מהמשנה בטהרות פ"ח מ"ט דטופח אינו חיבור הא טופח ע"מ להטפח חיבור. והקשו התוס' שם ובר"ש בטהרות בשם ר"ת מהא דעירוב מקואות בשפוח"נ, ע"ש. ויש להעיר דהא בנפרץ מלמעלה מבואר דסגי ברום כקלה"ש ועי"כ דשאני נקב באמצע הכותל. [ואי דק"ל גם מהכא דרום כקלה"ש הוי טפי מטולה"ט לא הו"ל לאתוויי הא דנקב שפוח"נ] ויל"ע. ועי' היטב בתוס' גיטין שם וביבמות ט"ו א' ותורא"ש שם. ובתוס' בחגיגה כ"א ב' ובר"ש טהרות סוף פ"ח.

ח) ומצינו כמה שיטות בישוב קושיא הנ"ל, א. לר"ת משום חיבור המים סגי בכל שהו אלא דהפירצה בכותל בעינן שפוח"נ. והיינו דאפי' אם המים מחוברים ונעשו כאחד מ"מ א"א לצרף מקוה משני מקומות ולזה בעינן נקב לצרף המקומות להיותם אחד. וכ"כ הגר"י חלי מקואות.

ב. התוס' בגיטין בשם ר"י כתבו דלהשקה סגי בטולה"ט אבל לערב מקואות בעינן חיבור שפוח"נ, והיינו כמש"כ הגר"ח הל' טו"א דלהשקה א"צ שיהיו מחוברים כמקוה אחד אלא סגי בנגיעה, שיהיו מחוברים זל"ז ועי"ז נעשה מקוה בפ"ע מדין כל המחובר למקוה כמקוה [כלומר שהוא עצמו מקוה] ולזה סגי בטולה"ט. [אמנם הר"ש בטהרות כתב דר"ת לא ניחא ליה בתי' זה, דהא בגיטין מבואר דמהני טולה"ט אליבא דר"י גם לחיבור למקוה להשלים לשיעור מקוה כגון בטבל ועלה מן המקוה וכשרגליו נוגעות במים מצטרפין המים שבמקוה למים שעל האדם משום דטולה"ט חיבור. והתוס' בגיטין תי' דהתם משום גוד אחית, והיינו דס"ל דגוי"א הוי סיבה גם לעצם החיבור, אבל ר"ש ס"ל דגוי"א מהני ליחשב טבילה במים אבל החיבור הוא רק משום טולה"ט, ויש להאריך בזה].

ג. הר"ש בסו"ד תי' דבמקום שהמים מחוברים בלא פירצה סגי לר"י בטולה"ט, אבל כשיש פירצה והמים מתחברים דרך פירצה בעינן שפוח"נ, ולא רק לנקב עצמו אלא גם המים בעינן שיהיו בכל הפירצה. ויל"ד בכוונת הר"ש, דיל"פ כהגר"י בדעת ר"י שאם לא יהא מים בכל הפירצה, אזי חסר בשיעור הפירצה, דהמקוה מגיע רק עד סוף גובה המים, ולכך לא חשיב פירצה אא"כ יהא מעל מים דנחשב שבמקוה עצמו יש פירצה ומחברת המקומות. עוד יל"פ דבמקום אחד סגי בחיבור כל דהו לחבר המים, משא"כ כשיש מחיצה הרי היא מחלקת את המים, וכדי לערבם צריך שיעור גדול בשפוח"נ לערבם. [ומדברי הגר"י נראה ג"כ דנחית לזה מדלא הוכיח מחורי המערה דמהני חיבור כ"ש כדבריו דאף לר"י לא בעינן חיבור המים בפ"ע שפוח"נ. ע"ש היטב].

בדברי הר"ש בטהרות

א. הקשה ר"ת וכו' ומכח משנתנו לא היה צריך ר"ת לדחוק, דמתני' בהשקה והתם במקוה. [והיינו כמש"כ הגר"ח וכנ"ל] אבל משום ר"י דאמר דלענין מקוה נמי הוי חיבור צריך לתרץ כן, כוונתו בתרתי, חדא דאף לחיבור מקואות סגי בטולה"ט ולא רק לענין השקה, ועוד דאין לתרץ דמתני' דקתני שיעורא דשפוח"נ קיימא לרבנן. דהא ר"י נמי מודה דבעינן שפוח"נ. ומש"כ כדמוכח בפ"ו דמקואות בכמה דוכתי, היינו כמוש הביא להלן ממשנה ט' דר"י לא פליג בסיפא. ועוד ממשנה א' דר"י לא פליג בעוקה המעמדת עצמה. [וכן הוכיח הר"ש בפ"ו דמקואות משנה ה'].]

ב. וא"ת לפיר"ת בנקב עגול היכי סגי בטולה"ט, צ"ב מנליה דר"ת מפרש כן במתני' נימא דאיה"נ במתני' בעינן שימלא חצרו כדי שיהא רוחב שפוח"נ, ורק בנקב מרובע סגי בשולה"ט וכן במים צפין ע"ג הכותל. אלא דביסוד הדין מפרש ר"ת שאי"צ גובה שפוח"נ. וצ"ע.

ג. שם, ורוחב המים בעינן כשפוח"נ כדתנן גבי כותל שבין ב' מקואות ונסדק וכו' [צל"ע אם מוכיח גם מנסדק או דמייתי להוכיח דקאי גם לר' יהודה. ור' תוס' בחגיגה דל"מ הכי] וגבי נפרץ זה לתוך זה קתני על רום כקלה"ש על רוחב שפופרת וי"ל דהתם נמי לא איירי במים אלא בשיעור הפירצה. וצ"ב השו"ט מ"ט ס"ד להוכיח דמיירי התם בשיעור המים.

ובתוס' ביבמות נראה דס"ל דנפרץ בראשו הוי כמים צפין על גביו דחשיב דליכא מחיצה כיון דפרוץ במלואו, וה"נ בנפרץ כיון שפרץ מלמעלה ליכא הפסק מחיצה ורק בעינן חיבור המים. ובתי' חידש דבנפרץ בעינן שיעור פירצה משום דאיכא מחיצה מצדדי הפירצה [וכמש"כ הגר"י הל' מקואות ע"ש] ולא דמי למים צפין על גביו, וכן מבואר בהמשך הר"ש דבמים צפין סגי בטופלה"ט ובנפרץ בעינן רום כקלה"ש [או בפירצה או במים] ועכ"פ לרבנן.

אמנם צ"ב למסקנתו מ"ט בנפרץ בראשו גרע ממים צפין על גביו ואמאי לא יתחברו המקואות מלמעלה, ואמנם למש"כ הגר"י בדעת ר"י דלמעלה מן המים לא מהני נקב לחברם דחשיב כחוץ למקוה, א"ש דכשאין המים צפין ע"ג אין האויר שלמעלה מצרף, אבל לדעת ר"ת דבנקב אף שאין מלא מים חשיב חיבור ע"י האויר שלמעלה, ה"נ נימא בפירצה בראשו. וע' חזו"א קמא סי' ג' ז' שנתקשה בזה. ואפשר דכשיש מעט מים מהני דכל הנקב נחשב בתוך המקוה, [ועוד י"ל דבנקב האויר שלמעלה מחשיב את תחתית הנקב דמשוי ליה שיעור חשוב] ולפ"ז אם יהא נקב כ"ש מלא מים, וע"ג ומעליו נקב שפוח"נ בלא מים מודה ר"ת דלא מהני.

ובחזו"א תנינא סי' ט' ז' תי' דבעינן שיהא הנקב תוך אויר כותלי המקוה שמסביב, והכא האויר שמעל המחיצה מעל הכתים, ולפ"ז גם במים צפין על גביו לא יועיל, ובלא"ה הריב"ש סי' רצ"ב מוקי למשנה ג' דמיירי דמסביב הכתלים גבוהים, דאל"ה הוי זוחלין. וצ"ע.

ד. שם. ועוד תניא וכו' קומקומוס שהוא מלא כלים והשיקו למקוה, אע"פ שפיו צר כ"ש כלים שבתוכו טהורין כו' אלמא בפיו למעלה לא חיישינן דרוחב כשפופרת, וכוונתם על שיעור המים, ואע"ג דמ"מ בנפרץ בעינן שפוח"נ בפירצה, הכא דהמים צפין ע"ג הכלי א"צ פירצה דע"ג הכלי ליכא מחיצה, ומבואר כנ"ל דמים צפין על גביו גם בכותל א"צ רוחב שפוח"נ במים אלא סגי בכ"ש.

ה. וחיבור המים לר"י כדאית ליה ולרבנן כדאית להו. החזו"א נתקשה מנלן דרבנן פליגי בשיעור המים, ואי משום דפליגי על דינא דר"י דרגליו נוגעות במים, התם משום דלית להו גוד אחית, אמנם הריב"ש סי' רצ"ב מבואר דנסתפק בזה אי ארבנן פליגי על גו"א או דפליגי על שיעור טולה"ט, ובר"ש מבואר כצד ב'. אבל אין לומר דהוכחת הר"ש ממשנה ט' דבעינן רום קלה"ש, דהא השתא סבר שגם ר"י מודה בזה, ומשום שיעור הפירצה.

ו. שם ועוד יל"פ דכל מקום שהמים מתערבים דרך נקב או פירצה של מעלה, שיעור המים כשיעור הפירצה, וכו' וכי פליגי במים צפין מלמעלה מן הכותל בלא פירצה. ור"ל דגם השתא שבר כנ"ל דבנפרץ א"א לחבר המקואות דרך האויר שלמעלה, ולכך בעינן שיעור בפירצה, אלא דס"ל השתא דגם בעינן שיהא הנקב מלא מים, וכבר נתבאר לעיל דיל"פ בזה כהגרי"ז דאם אין מים חשיב הפירצה מעל המקוה, ועוד יל"פ דכשיש מחיצה בעינן חיבור טפי במים, דאע"ג דאיכא פירצה מ"מ אינה מבטלת לגמרי את המחיצה. והנה למאי דסבר הר"ש בקושינו וכן היא שיטת ר"י בתוס' גיטין ט"ז. דגם בצפין על גביו בעינן שיעור שפוח"נ ברוחב המים, ע"כ דשיעור זה אינו מחמת הפירצה. אלא הוא רק שיעור במים לחוד, דהא הכא לא חשיב הפסק מחיצה, וזה דלא כהגרי"ז שהכריח דאי סגי ברוחב שפוח"נ ברום קלה"ש ע"כ דהוא שיעור בפירצה ולא במים. ע"ש.

כע1.

כע2~.

בס"ד

פרק ז' משנה ו' (המשך לעניני עירוב מקואות)

א) מתני' מקוה שיש בו מ"ס מכוונות ירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא ר' יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים שחור. בביאור מחלוקתם יל"פ בד' אופנים.

א. בגמ' גיטין ט"ז א' מבואר דר"י ס"ל דטופח להטפיח חיבור, ומשמעות הגמ' דרבנן פליגי עליה בהא גופא וס"ל דטולה"ט אינו חיבור, וכ"כ הר"ש במתני'.

ב. בגמ' חגיגה י"ט א' מבואר דר"י ס"ל דאמרין גוד אחית, ומשמעות הגמ' דרבנן לית להו גוד אחית, ועי' ר"ש שלמד כן בדברי רבנן שבתוספתא [והיינו משום דהתם הוי טפי מטולה"ט ואעפ"כ פליגי] ולמד מזה לרבנן דמתני', וכנראה שנתכוון דזה סותר לסוגיא בגיטין. ע"ש. ועי' ריב"ש סי' רצ"ב שנסתפק בטעמא דרבנן אי משום דלית להו גו"א או דלית להו טולה"ט חיבור. ועי' ח"י ר"ח הלוי פ"ו מטו"א שהקשה על הגמ' בגיטין מנלן דטולה"ט לרבנן אינו חיבור, הרי טעמייהו משום דלית להו גו"א, ע"ש. ועי' חזו"א קמא סי' ג' י'.

ג. במשנה טהרות פ"ח איתא דקטפרס אינו חיבור והובא בגיטין ט"ז א', והראשונים נתקשו לפי"ז מ"ט דר"י, ועי' ר"ש סופ"ח דטהרות דהא דקטפרס אינו חיבור קאי כרבנן דר"י. [ועי' תוס' חגיגה י"ט ב', ובמהרש"א גיטין ט"ז פ"י כן בתוס' שם במש"כ והיה דנצוק מצי אתיא כרבנן דר"ל דלא כר"י], ולפי"ז נמצא ביאור שלישי במחלוקתם, אמנם י"ל דהא דלר"י קטפרס חיבור הוא משום גוד אחית, (וכ"מ במהרש"א גיטין שם וע' להלן) ולפי"ז פליגי בגוד אחית וכביאור ב'. ולכאורה מוכרח כן בדעת הר"ש שהרי במתני' פ"י דפליגי בגו"א.

ד. והנה יש לדון עוד דהכא המים שעל גבי הראשון הרי הם זוחלין ואיך יצטרפו לשיעור מקוה. ועי' מהרי"ק סי' קנ"ו שהוכיח מזה דזוחלין מצטרפין לשיעור. (ועי' חזו"א קמא סי' ג' י') ולפי"ז י"ל דהיינו טעמא דרבנן משום דזוחלין אין מצטרפין [אמנם הריב"ש סי' רצ"ב כ' דכיון דשבים למקוה לאו זוחלין הן] וברמב"ם פ"ח ה"ח הביא לדין התוספתא בג' גממיות ופסק כחכמים דאין טובלין אלא באמצעות ומשום דאין הנזחלין מערבין, וע"ש בכס"מ שנתקשה מהגמ' בחגיגה דמשמע דטעמא דרבנן משום דלית להו גו"א ומסיק דיל"פ גם בגמ' מטעמא דאין הנזחלין מערבין, ובדברי חיים במתני' פ"י לפי"ז גם טעמא דרבנן דמתני'. ונמצא טעם רביעי לפלוגתתם. מיהו באחרונים נקטו דמש"כ הרמב"ם דאין הנזחלין מערבין היינו דחשיבי כקטפרס וכהריב"ש סי' רצ"ב, וכמש"כ הגר"א סי' צ"ב דמשו"ה גם לא מצטרפי, ועי' להגרי"ח הל' מקואות פ"ט, ולפי"ז הך טעמא הוא טעמא דקטפרס.

ב) במתני הטביל בו את הסגוס והעלהו מקצתו נוגע במים טהור. הר"ש בנדפס מפרש דהחידוש בדין שאובין דלא חשיב שאובין כיון שלא נעקר מהמקוה, אבל בכת"י דחה פי' זה דאף אם שאובין הן אין פוסלין דומיא דספוג ומשום דאין המים בעין. וע"כ פי' דקמ"ל דמצטרפין המים שבסגוס למקוה, וכ"מ ברמב"ם פ"ח הי"ב. ועי' בעה"נ סי' ב' י"ג שהביא ב' הפירושים.

ולפי' ב' כתב הר"ש דהא דסגוס קאי כר"י הנ"ל, וכ"כ הבי"ח בדעת הטור דפסק כר"י משום דמתני' דסגוס כוותיה, אמנם הראב"ד שם נסתפק אי קאי כר"י או דמודו חכמים בסגוס, וכן מוכח ברמב"ם דפסק כת"ק ואעפ"כ הביא לדינא דסגוס, ועי' בריב"ש שם שעמד בזה ותי' דשאני סגוס דנחשב חלק מהמקוה משא"כ באדם שאין המים בלועים בו. והכס"מ תמה בדבריו, ופי' משום דאדם חשיב קטפרס משא"כ סגוס, וצ"ע, ובחזו"א תנינא ד' א' כתב דזו כוונת הריב"ש.

אמנם להנ"ל דטעמא דרבנן משום דטופח להטפיה אינו חיבור, א"כ בסגוס דאיכא טפי מטולה"ט שפיר הוי חיבור, וכ"כ החזו"א קמא סי' ג' י'.

ג) בר"ש, הביא מהתוספתא והשני טמא כיצד הוא עושה עודהו הראשון במים אחד ממלא בכתף ונותן לתוכו וטהור, והיינו דמוסיף לשם מים שאובין (וכמתני' פ"ו מ"ח), אך צ"ב דלרבנן הרי נחשב שחסר מ"ס מים כשרין, ואמאי לא יפסלו השאובין את המקוה. ועי' בעה"נ סי' ב' י"ב שעמד בזה ותי' דלגבי שאובין דרבנן מודים חכמים דאמרינן גו"א. וד"ז לא הובא בשו"ע והבי"מ תמה ע"ז. ועי' לחו"ש ס"ק ד"ז שהרמב"ם חולק ע"ז, ובעיקר הדין ע"ע בר"ש בפרק ו' מ"ח דלענין שאובין אמרינן קטפרס חיבור, וה"נ לענין זוחלין, ועי' חזו"א תנינא ג' י"ב. ועוד יתבאר שם בס"ד.

בדין קטפרס וגוד אחית

ד) עי' תוס' גיטין ט"ז א' וחגיגה י"ט א' (וכן בדף כ"א ב') ור"ש בטהרות סופ"ח שהקשו דדברי ר' יהודה דמים שבראשו של ראשון מצטרפין למקוה והשני טהור, סתרי לדין המשנה בטהרות דקטפרס אינו חיבור.

ויל"פ דבריהם בבי' אופנים. א. דר' יהודה ס"ל דע"י גוד אחית הוי חיבור למים התחתונים, וע"ז מקשו דא"כ כל קטפרס יהא חיבור ע"י גוד אחית, ומ"ש הכא. וכביאור זה משמע במהרש"א גיטין שם, דכתב דקושייתם רק על התחתונים דשייך להכשירם ע"י גוד אחית אבל לפירש"י בגיטין דקאי על העליונים ל"ק, דר"י לית ליה גוד אסיק כמבואר בחגיגה. עש"ה. ולפי"ז גם לר' יהודה לא הוי חיבור בלא גוד אחית.

ב. דגוד אחית לא מהני לחיבור, אלא דלר"י שכי' ש"מ דקטפרס מצד עצמו הוי חיבור, ומ"מ בעינן גוד אחית דאל"כ לא הוי מקוה דבעינן שיהא במקום אחד, [עי' נפש חיה סי' ס"ה סעי' ג' שביאר כן] ולפי"ז קושית התוס' דמר"י דמהני גו"א מוכח דקטפרס הוי חיבור דאל"כ לא יועיל גוד אחית דסו"ס אינו חיבור.

ופשטות לשון התוס' בגיטין משמע כפי' זה, אמנם יל"פ כפי' א' וזהו שכתבו דבטהרות משמע דקטפרס אינו חיבור כלל, כלומר אפי' ע"י גוד אחית. ועי' היטב בתוס' בחגיגה י"ט ב'.

ה) והנה התוס' שם תי' דבשני מקוואות חסרים לא מהני קטפרס, אבל באחד שלם מהני חיבור קטפרס. ולפי' א' צ"ל דכוונתם דבמקוה שלם שייך גוד אחית [ויש להשוות זאת למחיצות דאמרינן גו"א דוקא במחיצה שלמה] אבל בחסר ל"ש גו"א. אך בדברי ר"י במתני' הרי מבואר דאף בשניהם חסרים שייך גו"א.

ואם נפרש דזהו כוונתם בהמשך דבריהם להקשות ממתני' דהכא שניהם חסרים, א"כ תירוצם דסופו ליפול היינו דלכך אמרינן גו"א [וכן מבואר ברמב"ן בע"ז ע"ב ע"ש]. אך בתוס' א"א לפרש כן דכ"ז שייך להכשיר התחתונה, אבל להכשיר המים העליונים ע"י גוד אסיק ל"ש סברא זו. ועי' תוס' חגיגה י"ט דמבואר להדיא דסופו ליפול מהני גם לגבי העליונים. וע"כ דאמרינן גוד אסיק גם בלאו דסופו ליפול. אלא דסופו ליפול משוי לקטפרס חיבור. [והרמב"ן לא מיירי בדין קטפרס חיבור. ע"ש].

וע"כ משמע כפי' ב' דכל השו"ט בדין קטפרס גופיה, וכוונת התוס' שבאחד חסר ואחד שלם סגי בחיבור דקטפרס, והביאור כמשי"כ האחרונים דאינו חיבור ליחשב כגוף אחד אבל מ"מ חיבור דנגיעה איכא, והיכי דבעינן להשלים שיעור מקוה בעינן שיהא גוף אחד אבל כשכבר יש שיעור מקוה, סגי בחיבור דנגיעה להצטרף להכשר מקוה. עי' אמרי משה סי' א' א' ועוד.

ו) ולהנ"ל מוכרח דגם היכי דהוי חיבור משום קטפרס וכגון בסופו ליפול עדין בעינן גוד אחית. ולכאורה מיניה וביה מוכרח כן. דהא בגוונא דמתני' מבעיא לגמ' חגיגה אם אפשר לטבול בראשו של ראשון, והרי לגבי התחתונים חשיב חיבור מאיזה טעם וא"כ ממילא גם

העליונים יוכשרו. וע"כ דבעינן מקוה במקום אחד ולמעלה ל"ח מקוה בלא גוד אסיק. ועי' היטב בנפש חי' שם דעמד בזה וכתב דלגבי טומאה ודאי דבכה"ג גם העליונים חשיב מחוברים ומקבלים טומאה מהתחתונים, כיון דלענין טומאה א"צ שיהיו במקום אחד.

ז) אמנם עי' ר"ש בטהרות דסופו ליפול משוי ליה מקוה שלם. ולפשוטו לשונו איכל"מ דמשו"ה שייך גם גוד אסיק דהכל חשיב מקוה שלם ובכה"ג אמרינן גוד, אבל לא נתפרש כוונתו. ועי' לעיל דהובא דהר"ש שם כ' דרבנן ור"י פליגי בדין קטפרס והוא גופיה כתב במתני' דפליגי בגוד אחית ומשמע דהכל אחד. ולפי"ז משמע כצד אי' דגוד אחית הוצרך בשביל לחבר. [אמנם איכל"מ דגו"א מהני בתרתי, וא"ש מה שהערנו באות ו'].

ח) בעיקר הנדון, עי' כס"מ פ"ח ה"ח דמשמע דגם היכי דהוי חיבור בעינן לדין גו"א. ובחזו"א תנינא סי' ד' אי' תמה עליו אמאי בעינן לגו"א. ומשמע דפליגי בהנ"ל. ועי' עוד בדברי הגר"ח פ"ו מטו"א בריש דבריו, דגוד אחית משוי לקטפרס חיבור. ועי' בראבי"ה סי' תתקפ"ח.

ועי' בתוס' בגיטין בשם ר"י דנסתפקו דאפשר דהא דטופח להטפיח הוי חיבור לר"י, זהו רק משום גוד אחית, ומבואר עכ"פ לצד זה דגוד אחית מהני גם לחבר.

כע.1

כע.2~

.

בס"ד

המשך דין קטפרס

ט) בקושי הראשונים על דברי ר"י דהשני טהור והא הוי קטפרס, עי' בתוס' בגיטין שם שתי בכמה אופנים, א. דסופו ליפול הוי חיבור ועי' לעיל דיל"פ דהוי סברא בגוד אחית, וכ"מ בראבי"ה ובריב"ש סי' רצ"ב וכ"ה ברמב"ן בעי"ז דף ע"ב. ועוד יל"פ דהוי סברא בקטפרס וכ"מ בתוס' חגיגה דאף לגבי המים שלמעלה מהני הך טעמא, ולפי' אי' צ"ל דמ"ד דאמרינן גם גוד אסיק ס"ל דקטפרס חיבור. אבל לפי בי' י"ל דבאין סופו ליפול לא הוי חיבור. ועי' ברמב"ן שם.

ובתוס' מבואר דבג' גממיות וחרדלית ביניהם, לא הוי סופו ליפול ולכך הוצרכו לומר דהתם טעמא משום דמקוה אחד שלם, אבל בראבי"ה מפורש דהתם נמי חשיב סופו ליפול, (וכ"מ בב"י סעי' נ"ד דהקשה על הראבי"ה דהא פסקינן בגממיות כרבנן וש"מ דסופו ליפול לא מהני). וצ"ל דס"ל שמי החרדלית נכנסים לתוך הבריכה העליונה ומוציאים את המים שבתוכה ונופלין לתחתונה ועי' לשון הרמב"ם פ"ח ה"ח. ובדעת התוס' יש לדון אי' פליגי עי' במציאות או דס"ל דלא חשיב סופו ליפול כיון שאי נופלים אלא עיי' מים הדוחפים אותם.

ב. הר"ש בטהרות תי' דמתני' דקטפרס אינו חיבור דלא כר"י, ועי' בתוס' בגיטין דבקושיא הכריחו דר"י מודה לזה, אמנם עי' בא"ד שם וההיא דנצוק וכי' ופי' המהרש"א דכוונתם ליישב דלר"י קטפרס חיבור. וכ"כ התוס' בחגיגה י"ט ב'.

ג. התוס' פי' בשם ר"י דלעירוב מקואות הוי חיבור ורק להשקה לא הוי חיבור, ויל"פ דלעירוב מקואות סגי בחיבור דנגיעה ושיהיו במקום אחד, אבל להשקה בעינן שיהא אחד ולכך לא הוי חיבור, וזה דלא כהגר"ח דבהשקה א"צ שיהיו אחד. אמנם יל"פ (שמעתי מהרב י. יונה) דבהשקה דבעינן שיהא דינו כדין המקוה בעינן חיבור טפי אף שא"צ שיהא אחד, משא"כ בעירוב מקואות בעינן רק נגיעה בעלמא שלא יהא הפסק. (ועי' חזון יחזקאל על התוספתא פ"ה).

והתוס' נתקשו לפי' זה דהא בטופח להטפיח משמע איפכא דלהשקה סגי בחיבור כל דהוא משא"כ בעירוב מקואות לחכמים. ועי' תוס' חגיגה כ"א ב' שתי' דהלכתא נינהו. ועי' שו"ת ריב"ש סי' רצ"ב שדחה פי' זה.

י) הראשונים הקשו גם על דינא דג' גממיות וחרדלית ביניהם, דפליגי בתוספתא פ"ג והובא בחגיגה י"ט א', לר"י אמרינן גוד אחית ולר"מ גם גוד אסיק, [ורבנן פליגי דאין טובלין אלא באמצעות]. וקשה דהא הוי קטפרס, ומצינו כמה תירוצים. א. התוס' בגיטין

ובחגיגה תי' דהתם שאני דאיכא מקוה אחד שלם. אמנם רש"י בע"ז פי' דקטפרס אינו חיבור אף באחד שלם. ב. עי' ספה"י לר"ת שו"ת סי' ס"ג והובא בראב"ה דלרש"י צ"ל דמתני' דקטפרס אינו חיבור כרבנן דתוספתא, וכ"כ הר"ש בטהרות. ג. והראב"ה שם תי' דחרדלית אין נקרא קטפרס כיון דלא הוי זקוף כ"כ, וכדכתב רש"י בחגיגה י"ט דקטפרס הוא זקוף יותר מדאי. ד. הראב"ה שם תי' דסופו ליפול הוי חיבור, אלא שכתב דכ"ז לגבי התחתונה דאמרינן גוד אחית, אבל לגבי העליונה ל"ש סברא זו ולפי"ז לר"מ דאית ליה גוד אסיק פליג על קטפרס, ונתקשה הראב"ה מ"ט לא פליג ר"מ התם. ולכך דחה תי' זה. והנה בתוס' בחגיגה מבואר דסופו ליפול מהני גם לגבי העליונה, אך בדבריהם מבואר דבג' גממיות לא חשיב סופו ליפול וכנ"ל. [ולכאורה מוכרח כן לשיטתם דאלי"כ כל קטפרס חשיב סופו ליפול, אמנם להנ"ל דלראב"ה מייירי דוקא שנכנסים המים לתוך העליונה ומימיה יורדים למטה, א"כ באופן שאין יוצאין לא הוי חיבור לעליונה]. וצ"ע היטב בסוגיא בע"ז ע"ב די"מ דבת ישתא ל"ח סופו ליפול. ה. הר"ש בטהרות תי' דמתני' דקטפרס אינו חיבור כרבנן דפליגי בגממיות וסברי דאין טובלין אלא באמצעות. ונמצא דפליגי בהנ"ל [ובר"ש במקואות פ"ז מ"ו פי' דפליגי בגוד אחית והוכחנו לעיל דס"ל דגוד אחית משוי לה חיבור].

(יא) הר"ש במקואות פ"ז מ"ו כתב דרבנן דמתני' דברגליו של ראשון נוגעות במים לית להו גוד אחית היינו רבנן דתוספתא, אמנם למשמעות הגמ' בגיטין דרבנן דמתני' סברי דטולה"ט אינו חיבור א"כ בההיא דגממיות דהוי טפי מטולה"ט איכל"מ דמודו לר"י. ולזה נתכוון הר"ש שם. ועי' בריב"ש.

והנה הובא לעיל דברי התוס' דר"י נמי ס"ל דקטפרס אינו חיבור, אלא דבגממיות הוי חיבור משום דאיכא מ"ס, וברגליו של ראשון נוגעות במים הוי חיבור משום דסופו ליפול, לפי"ז לרבנן דפליגי במתני' דלא מהני סופו ליפול, איכל"מ דבגממיות מודו דהוי חיבור משום דאיכא מ"ס, וב' מחלוקות נפרדות הן. וכ"כ הריטב"א בגיטין ט"ז, וע"ש דאף ר"מ דס"ל גוד אסיק מודה במתני' דל"ה חיבור כיון דאין מקוה שלם. ולכאורה דברי הר"ש דרבנן דמתני' כרבנן דתוספתא ולא חילק דשאני הכא דסופו ליפול קיימי לפירושו בטהרות דהא דקטפרס אינו חיבור קאי לרבנן ולא לר"י. [אמנם למש"כ הר"ש בטהרות בשם ר"ת דסופו ליפול הוי כמקוה שלם, משמע דדין אחד הם ולרבנן דתוספתא דאף במקוה שלם לא הוי חיבור ודאי לא מהני סופו ליפול, וכן י"ל להיפך דרבנן דמתני' דפליגי בסופו ליפול היינו משום דאף במקוה שלם לא הוי חיבור. (מיהו עיקר דבריו דע"י דסופו ליפול חשיב מקוה שלם צ"ב כדהקשינו לעיל ועי' ברכ"ש גיטין וצ"ע). ושמעתי דמש"כ הר"ש דחשיב כמקוה שלם זהו רק אחרי דהתחתונה כשירה משום דסופו ליפול שוב העליונה ג"כ כשירה משום דמחוברת למקוה שלם, ולפי"ז ליתא להנ"ל, שהרי גם הר"ש ס"ל דסופו ליפול הוי סברא בפ"ע].

בשיטת הרמב"ם

(יב) עי' רמב"ם פ"ח ה"ח שפסק בגממיות כחכמים דאין מטבילין אלא באמצעות, וכן בהל' י"ב פסק כת"ק דמתני' דברגליו של ראשון נוגעות במים אין השני טהור, ולכאורה היינו משום דלית להו גוד אחית וכמש"כ הר"ש דחכמים במתני' היינו חכמים דברייתא. אך הרמב"ם בה"ח פי' משום דאין הזוחלין מערבין ועי' כס"מ שם שנסתפק בזה, ובפי' א' כתב דהטעם משום דל"א גוד אחית. ובפי' ב' כתב דהרמב"ם מפרש דחכמים לא פליגי בגו"א אלא משום דזוחלין אין מערבין, אמנם בהל' י"ב לגבי דינא דמתני' לא פי' כתב טעם זה אלא משום שחסרו המים. אמנם בכס"מ שם נראה דבתרוויהו הטעם משום דהוי קטפרס דאינו חיבור, וצ"ע. והרמב"ם שם לגבי סגוס פסק דהוי חבור כסתמא דמתני'. וע"ש בכס"מ וצ"ע. ובחזו"א צידד דס"ל דטעמא דת"ק משום דטולה"ט לא הוי חיבור משא"כ בסגוס דהוי טפי מטולה"ט, והו"ד לעיל. ולפי"ז בדין קטפרס סובר הרמב"ם דאמרינן גוד אחית. וא"כ צ"ב מש"כ בגממיות דזוחלין אין מערבין, [ואולי י"ל דהרמב"ם סובר דסופו ליפול הוי חיבור ובגממיות לא חשיב סופו ליפול כמשנ"ת בתוס', ואף דלרמב"ם המים נכנסים לתוך הבור ויוצאין מהם לא חשיב סופו ליפול] וע"ע בחזו"א תנינא סי' ד' א' דנראה דס"ל דקטפרס אינו חיבור ובסגוס לא חשיב קטפרס כיון שהמים נעצרין שם.

(יג) והנה במש"כ הרמב"ם דזוחלין אין מערבין, פי' הריב"ש סי' רצ"ב דהיינו משום דהוי קטפרס, ומ"מ בדינא דמתני' נקט שם בדעת הרמב"ם דטעמיה משום דטופח להטפח אינו חיבור ומשמע דס"ל דאינו קטפרס. והנה הריב"ש שם כתב דבדינא דמתני' אין לפסול משום זוחלין משום דמשם באו ואיליו הם שבין ע"ש שהאריך ומדבריו נראה דזהו גם הטעם דלא פסול משום קטפרס, והיינו דכיון דלא חשיב זחילה לא הוי קטפרס. משא"כ בההיא דג' גממיות דלא יצאו מהמקוה אלא באו ממקו"א חשיב זחילה ולכך הוי כקטפרס. אמנם בדבר אברהם סי' י"ח נקט בדעתו דלדין קטפרס אף שבאו ממקו"א מ"מ אם סופן ליפול לא חשיב קטפרס וכמש"כ התוס', ולכך צ"ל דטעמא משום דטולה"ט אינו חיבור ולפי"ז צ"ל כנ"ל דבגממיות לא חשיב סופו ליפול וכדמוכח בתוס'.

והנה מתבאר מהריב"ש דבגממיות חשיב זוחלין, ולפי"ז יל"פ דברי הרמב"ם כפשוטו דכיון דפסולים משום זוחלין אין מערבין. דבעינן שהמים המערבין יהיו חלק מהמקוה וכן באמת פי' החת"ס בסי' ר"ט, אבל הריב"ש לא פי' כן, וצ"ל דס"ל דאף דהמים פסולים משום

זוחלין והן עצמן לא חשיבי מקוה מ"מ מהני לערב המים שבעליונה עם המים שבתחתונה. ולכך הוצרך לפרש משום קטפרס. ועי' חזו"א קמא סי' ג' י'.

ולדעת החת"ס צ"ב במאי פליג ר' יהודה ומאי מהני גוד אחית. ועי' דבר אברהם שם דע"י גוד אחית מהעליונים לתחתונים לא בעינן לצירוף המים שבחדלית שביניהם.

(יד) ובעיקר דברי הריב"ש דזוחלין אין מערבין משום דהוי קטפרס, עי' ביהגר"א ס"ק ו' וצ"א שלמד בדבריו דכל זוחלין הוי קטפרס ואף בקרקע שוה, ובמעין דכשר זוחלין הוא משום דא"צ לצירוף המים דלא בעינן שיעור. ולפי"ז דחה דברי הראשונים דבמעין בעינן מ"ס לטבילת אדם.

ובדעת הראשונים דס"ל דבעינן מ"ס, יש ליישב בכמה אופנים, א. דזוחלין לא הוי קטפרס, וכן הוכיח החזו"א קמא סי' ג' י"ב מהתוס' חגיגה י"ט א' דמוכח מדבריהם דקטפרס פסול במעין אף דזוחלין כשר. וכ"מ בראבי"ה סי' תתקפ"ח דקטפרס ממש פסול במעין. ולמשי"כ החת"ס בדעת הרמב"ם א"כ גם לרמב"ם י"ל דזוחלין אינו קטפרס. ב. דאף אם זוחלין לא הוי חיבור מ"מ במעין הוי חיבור, וכ"כ הגר"ח פ"ט ממקואות בדעת הרמב"ם ע"ש. ועי' ש"ך ס"ק קכ"ט דלכאורה נתכוון לזה. ג. בשער"י ש"ג פכ"ז כתב דאף דבמעין בעינן מ"ס מ"מ לא בעינן חיבור גמור דבמקוה השיעור מ"ס הוא במקוה ובעינן שיהיו כאחד, משא"כ במעין סגי בכ"ש לשיעור המעין רק בעינן טבילה במ"ס וזוהי קטפרס הוי חיבור.

1כע.

~2כע.

בס"ד

פרק ו' משנה ח'

א) מתני' מטהרין את המקוה העליון מן התחתון וכו' אפי' כשערה דיו, ונחלקו הראשונים בפי' המשנה.

א. הרמב"ם בפיה"מ וכן הראב"ד בבעה"נ סי' ג' ד' פי' דהמקוה העליון חסר ומחברו לתחתון להשלים שיעור מקוה, וכן נקט הר"ש בתחילה. אולם הקשה הר"ש דא"כ אמאי סגי בחיבור חוט השערה, וקושינו בתרתי דלכה"פ בעינן טופח להטפיח כדס"ל לר"י (וכדאיתא בגיטין ט"ז) וגם דבעינן שפוח"נ או כקלה"ש כשיש כותל ביניהם והיינו דבמקום פירצה גם ר"י מודה [ומשמע דמפרש שהצינור פתוח מלמעלה ולכך הוי כפירצה בראש הכותל אבל בתו"ה הקשה בסתם דניבעי שפוח"נ ומשמע דמפרש בצינור סתום מלמעלה]. והרשב"א בתו"ה ש"י תי' כדעת ר"ת דשיעור שפוח"נ הוא רק בנקב אבל במים סגי בטולה"ט, והוסיף דצ"ל דשיעור טולה"ט וחוט השערה חדא נינהו. אבל הר"ש לא ניחא ליה לפרש כן, וצ"ל"ע אם אפשר ליישב כן דעת הרמב"ם, עי' פ"ח הל' ו' ז' ועי' גול"ע.

ב. הר"ש פי' דמיירי במקוה שלם אלא דפסול משום שאובין, וכיון דשאובין דרבנן מהני חוט השערה. ועי' תו"ט דהקשה דהא הר"ש ס"ל דשאובין דאורייתא, עי' פ"ב מ"ג, ותי' דדוקא בכלי המקי"ט ס"ל דהוא דאורייתא והכא מיירי בכלי שאין מקי"ט. מיהו הראשונים פליגי בדעת הר"ש וי"מ דס"ל במסקנא דבכל גוונא פסול מדאורייתא וכ"כ הטור, ולפי"ז צ"ל דמיירי ברובו כשר ונפלו לתוכו ג"ל שאובין דלכו"ע הוי דרבנן, (ועי' ש"ך ס"ק קי"ז שנקט הכי בדעת הרא"ש).

ג. הרא"ש כתב דמתחילה היה השקה שפוח"נ ולבסוף נשתייר חיבור כחוט השערה, ומוכח דמפרש במקוה חסר דבעינן השקה כל הזמן, דאי בשאובין הא ס"ל דסגי בהשקה רגע אחד. וכדאיתא בשו"ע סעי' נ"ב, וע"כ דמיירי בחסר וכ"כ האחרונים (ובנפש חי' סי' ס"ה לא כ"כ, וצ"ע). ומ"מ מבואר מדבריו חידוש דגם בחסר א"צ שיהא כל הזמן חיבור שפוח"נ אלא סגי בשערה, ועי' פנ"י גיטין ט"ז דכתב כן מדנפשיה ליישב קושית הראשונים בהא דטולה"ט חיבור וא"צ שפוח"נ ותי' שם דמיירי שכבר היה חיבור שפוח"נ ובעינן שישאר חיבור טולה"ט. ועי' חזו"א קמא סי' ג' ט'.

[ויש שפי' דהא דבעינן שימשוך ההשקה הוא משום הויתו בדבר המקי"ט ובעינן השקה כל הזמן כמש"כ הפרישה, ולזה סגי בשערה - הגר"א גרבוז, ולפי"ז איכל"מ דהרא"ש מיירי בשאובין. אך צ"ב מ"ט להויתו ע"י טומאה סגי בכשערה. ואי כהגר"ח עי' להלן. ה"נ בשאובין, וצ"ל"ע].

ב) ועיקר דינו של הר"ש דבשאוובין דרבנן סגי בחיבור כשערה, כ"ז לפירושו אבל לפי הרמב"ם וכן לפי הרא"ש אין ראייה לזה, וכן מבואר להדיא ברא"ש משנה ז' שגם לשאוובין בעינן שפוח"נ, וכ"כ הרמ"א סעי' נ"ג דיש חולקים על דין הר"ש וע"ש בביהגר"א שציין לרא"ש. ובשמלה ס"ק צ"ח הוסיף שכ"מ ברמב"ם וכנ"ל. אמנם ע"י ש"ך ס"ק קי"ז דביאר כוונת הרמ"א דיש חולקים משום דס"ל דשאוובין דאורייתא אבל בג"ל דלכו"ע דרבנן מודו לדין הר"ש ופי' כן בדעת הרא"ש, ע"ש. וע"י כס"מ פ"ח ה"ז דמשמע דמפרש דעת הרמב"ם כדעת הר"ש, וע"י להלן אות ט' וצ"ע.

ג) בחי' ר"ח הלוי ה' טומאת אוכלין פ"ז הביא דברי הר"ש ותמה עליו, דתירוצו א"ש לשאוובין אבל להשקת מים טמאין דהוי דאורייתא יקשה מ"ט סגי בטולה"ט, והגר"ח לא ציין מקורו דמהני טולה"ט ואפשר דכוונתו לגמ' בגיטין דטולה"ט חיבור ופי' התוס' שם והר"ש בטהרות דנידון הגמ' לענין השקה, מיהו למסקנת הגמ' מבואר בתוס' שם דלענין השקה לא נפשט הספק ואפשר דאינו חיבור, ועכ"פ קשה לס"ד דמפרש הר"ש דדוקא להשקה מהני טולה"ט ולא לעירוב מקואות, ושפיר קשיא להגר"ח מ"ש. והגר"ח שם פי' דהשקה שאני דא"צ שיהיו כאחד אלא סגי רק בחיבור דנגיעה, וכ"כ בשמלה ס"ק צ"ז וכע"ז בנפש חי' סי' ס"ה ג' [וצידד שלזה נתכוון התו"ט ע"ש] והעירו שיתכן שגם הר"ש מודה לזה, אלא שבא ליישב מ"ט סגי בשערה ולא בעינן טולה"ט וע"ז תי' דשאוובין דרבנן. וע"י בתו"ה ש"י ובריב"ש סי' רצ"ב ודו"ק.

ד) שם, והרחוק מן הקרוב ופי' הר"ש דקמ"ל דאין חוששין שמא בא אדם והפסיק השקתו, ולכאורה כ"ז א"ש למאי דנקט השתא דמיירי בחסר דבעינן השקה כל הזמן, אבל למסקנתו דמיירי בשאוובין הרי סגי בחיבור לזמן. ושמא ס"ל כרבינו ירוחם, וע"י משנ"א שעמד בזה וצייד דלמסקנתו צ"ל דלא חיישין שמתחילה לא היה השקה.

ה) מביא סילון של חרס או של אבר וכו'. והנה של אבר היינו עופרת כמש"כ הרמב"ם בפיה"מ וקשה דהוי כלי מתכות דאף שאין בו בית קיבול מקבל טומאה, וא"כ הוית המקוה ע"י דבר המק"ט. וע"י רא"ש ה' מקואות סי' י"ב דסילון שמביא מים ממקוה אחר כשר כיון שמחובר למקוה ומדמה זאת למקוה שכולו שאוב שנטהר בהשקה. והוכיח זאת ממתני', והרשב"א בתו"ה ש"ח ובשו"ת ח"ג סי' רכ"ח תי' דהסילון מחובר לקרקע ואינו מק"ט או דעשוי לשמש את הקרקע. [וגם הרא"ש שם כתב ג"כ דין זה (וע"י ב"י דצ"ל דסבר דהכא הוי סילון תלוש ואינו עשוי רק לקרקע). והב"י סעי' מ"ט נקט דמדלא תי' הרשב"א כהרא"ש משמע דס"ל דל"מ השקה לפסול הויתו ע"י טומאה. וע"י בשו"ע סעי' מ"ט שהביא הפלוגתא.

אמנם ע"י חזו"א תנינא סי' ג' י"ח שתמה על הב"י דדברי הרא"ש מוכרחין מכ"מ. וע"כ פירש דהרשב"א ס"ל כהר"ש דבמתני' אין השקה בשפוח"נ אלא בכשערה ומהני משום שאובין דרבנן אבל להוויא ע"י טומאה דהוי דאורייתא לא מהני. ולכן לא תי' כהרא"ש. אבל באיכא שפוח"נ מודה לרא"ש, וכצ"ל גם בדעת הר"ש דמפרש כהרשב"א, והרא"ש לשיטתו דמפרש מתני' דהיה מתחילה חיבור שפוח"נ רק דלבסוף נשאר רק כשערה. וא"כ מהני גם לפסול דאורייתא עש"ה. [אמנם בתו"ה ש"ו פי' עוד די"ל דטולה"ט היינו כשערה ולפי"ז היה לו לתרץ כהרא"ש, וצ"ל דמשום אידך תירוצא דפי' כהר"ש לא תי' כן] וע"ע באמרי משה סי' א' כ"ד בדעת הרשב"א.

ו) ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו. פי' המשנה לא נתברר כה"צ, וע"י בראשונים במתני' וכן בפי' מהר"ם. ומדברי הר"ש נראה שמצד המקוה העליון הסילון גבוה יותר וכשיורדים המים מהעליון לתחתון לפעמים אין מתחברים כיון שקודם שיגיעו למטה לא נשארים מים למעלה ולכך בעינן שיעצור את המים למטה שלא ירדו, ויתמלא הצינור עד שיעלו למעלה כחוט השערה, ומש"כ הר"ש דיש כחוט השערה אפשר דצ"ל דיש פחות מחוט השערה וצ"ע ועד"ז נראה ברא"ש אלא שמפרש דבעינן שיהא חיבור כשפוח"נ ולכך צריך לעכב את המים. (וע"י חזו"א ליקוטים סי' ז' ג' שתמה על הרא"ש) ובמהר"ם מבואר להיפך דבצד המקוה התחתון הסילון גבוה טפי וצ"ל שבעליון מתחבר הסילון בתחתית המקוה ע"י נקב. וע"י תוס' אנשי שם. ולדבריהם הא דתנן מושכו היינו שיגביה ידו אח"כ דכ"ז שידו מונחת שם אין המים שבסילון מתחברים עם המקוה שלמטה.

והרמב"ם מפרש דמניח את הסילון בתחתון בקו ישר עד שיתמלא ואז מניח ידו בצד אחד ומגביה ראש השני למעלה לחבר הסילון לעליון. וזהו דתנן מושכו כלומר לסילון, וצ"ב איך מתחבר לעליון ואם ע"י נקב א"כ ממילא יפלו המים לסילון ואמאי הוצרך להני"ל. וצ"ע.

ז) עיי' בעה"נ סי' ג' ד' שהוכיח ממתני' דהויתו עיי' אדם כשר, ודלא כהפוסלים. דהא הכא המים באין למקוה מתוך ידיו למקוה. ויש לדון בדבריו חדא די"ל דלא חשיב הויתו עיי' אדם, דאינו מביא את המים אלא שמניח ידו ועיי' מתמלא הסילון, ואי משום שמגביה ידו ועיי' נתחברו מי הסילון למקוה התחתון הרי הוא רק מסיר המונע. ועיי' משנה אחרונה פ"ו מ"ו ובמש"כ בהגהות לבעה"נ. ועוד עיי' בחזו"א תנינא סי' ג' ז' שהקשה אמאי לא יועיל השקה לזה, והיינו דהויתו עיי' אדם חשיב כשאובין, ומהני השקה להכשירם.

ח) עוד יש לדון במתני' דאיך מהני השקה מהעליון לתחתון הא הוי קטפרס, והר"ש הרגיש בזה ועיי' להלן. אמנם מצינו בתוספתא שהביא הר"ש בפ"ז מ"ו דג' גממיות שהאמצעית יש בה מ"ס לר"י התחתונה כשירה ולר"מ אף העליונה משום גוד אסיק. ונתבאר בפ"ז דאף דהוי קטפרס כשר או משום דאחד שלם כמש"כ ר"ת, או משום דסופו ליפול כמש"כ הראב"י, ולהר"ש הנך תנאי ס"ל דקטפרס הוי חיבור. ולפ"ז יש לדון במתני', ולפי' א' דר"ת א"ש. ולראב"י דהתם סופו ליפול לכאורה הכא אין סופו של התחתון ליפול לעליונה [אמנם לפי' מהר"ם דהסילון בתחתונה גבוה אולי יש ליישב. וצ"ע] ועיי' בבעה"נ סי' ג' שגרס במתני' דהתחתונה חסירה ומטהרין את התחתונה מהעליונה, ולפ"ז א"ש. ולר"ש נימא דמתני' כמ"ד דהוי חיבור.

ומ"מ לדעת ר"י בתוספתא דלא אמרינן גוד אסיק להכשיר העליונה בין אם נפרש דהחסרון משום קטפרס בין אם נפרש דאף דהוי חיבור מ"מ בעינן גם לגוד ליחשב מקום אחד, מ"מ קשה ממתני' [אם לא נימא כהראב"ד דהכא התחתונה חסירה] וצ"ל דמתני' כר"מ. ועיי' חזו"א קמא סי' ג' א' שעמד בזה.

ועיי' לעיל פ"ג מ"ב דתנן כה"ג בבור שנפלו בו ג"ל שאובין דאפשר להשיקו למקוה שעומדת למטה, והר"ש שם פ"י דס"ל כר"מ דאמרינן גוד אסיק, ועיי' במשנה דראב"י פוסל ופי' הר"ש דלית ליה גוד אסיק. אולם הקשה התו"ט שם לדעת הרמב"ם שפסק בפ"ח ה"ח כרבנן דתוספתא דאפי' גוד אחית לא אמרינן, ואיך פסק בפ"ה ה"ו כתי"ק דאמרינן גוד אסיק. וכן בפ"ה ה"ז פסק כמתני' דידן.

ט) והנה הר"ש במתני' פ"י לשיטתו הנ"ל דמיירי בשאובין דרבנן, וכתב דאפשר דמשו"ה מטהר בסילון אפי' אם יהא קטפרס [ומשמעות דבריו דאינו מוכרח די"ל דהכא אינו קטפרס ועיי' חזו"א תנינא סי' ג' י"ב] והיינו דבשאובין דרבנן הקילו דקטפרס הוי חיבור וגם אמרינן גוד אחית. וכעיי' מצינו להראב"ד בבעה"נ סי' ב' י"ב שהביא מהתוספתא פ"ה ה"ט הובא בר"ש בפ"ז מ"ו דברגליו של ראשון נוגעות במים אף לת"ק דהשני טמא ולית ליה גוד אחית מ"מ אם נתן שאובין לתוכו טהור ואין פוסל את המקוה, והקשה דהא הוי מקוה חסר, והכריח מזה דלענין ג"ל שאובין דרבנן חשיב כמקוה שלם.

ובחזו"א קמא סי' ג' א' צידד דאף אי שאובין דאורייתא י"ל דמהני חיבור דקטפרס אף דאין חיבור ליחשב כחטיבה אחת להשלים למ"ס. וכוונתו ע"ד הגר"ח דליחשב כאחד לא הוי חיבור אבל לחיבור דנגיעה מהני, (ובזה א"ש מתני', אבל התוספתא לא א"ש דהתם בעינן עירוב מקואות). [אמנם למבואר בגיטין דטולה"ט חיבור, להנ"ל נמצא דהוי חיבור גמור ובהו הוא דלא כהגר"ח. דלדבריו אפי' אי הוי חיבור אינו רק כנגיעה וא"כ הא דקטפרס אינו חיבור היינו דאינו אפי' נגיעה. ועיי'].

ולדברי הר"ש אפשר ליישב דברי הרמב"ם בפ"ה ה"ו שפסק לדינא דמתני' פ"ג מ"ב דמכשירין את העליונים השאובים, ומשום דבשאובין דרבנן הקילו, וכעיי' כתב התו"ט שם בפ"ג וביאר יותר דלרמב"ם נמי אמרינן גוד אחית וגוד אסיק, והא דפסק כרבנן בגממיות הוא משום דקטפרס אינו חיבור, והכא לא שייך טעמא דקטפרס, ולא ביאר דבריו, ובנפש חי' סי' ס"ה האריך בזה, וביאר דבריו עפ"י הר"ש דבשאובין קטפרס הוי חיבור.

אמנם עדיין קשה דברי הרמב"ם שפסק למשנתנו עיי' פ"ח ה"ז, ולמבואר בפיה"מ מיירי בחסר וכן דייק בשמלה ס"ק צ"ח מדבריו בהלכות שהביא זאת בעניני מקוה חסר ע"ש, ולפ"ז צ"ע דסותר להלכה ח'. ואמנם בנפש חי' פ"י בדעת הרמב"ם דבמתני' נמי מיירי בשאובין כהר"ש, וכן באמת משמע בכס"מ שם [וכ"מ מהגר"א דכתב שכל הפוסקים הסכימו עם הר"ש מלבד הרא"ש, וצ"ע] אך צ"ע ממש"כ בפיה"מ, ועיי' צ"ל דהכא מיירי באופן שאינו קטפרס, וכפשטות דברי התו"ט [ועיי' בנפש חי' דמצדד דהמים עומדים ולא זוחלין] ועיי' בשער"י ש"ג פכ"ז.

י) בפיה"מ לרמב"ם כתב דהסילונות אין פוסלין משום שאובין כיון שאין מקבלין, וגם שלא נעשו לקבלה. אמנם בתוספתא חובא בר"ש איתא דאם הסילון כפוף פוסל, אלא דכ"ז במקואות זה ע"ג זה אבל זה בצד זה אין פוסל, והר"ש נתקשה מאי שנא. ועיי' ביהגר"א בשו"ע ס"ק פ"ח. וצ"ע.

ובהשגות הראב"ד פ"ח ה"ז הקשה על התוספתא, דהא הסילון הכפוף אין מק"ט, ותי' דשמא אע"ג שאין מק"ט מ"מ חשיב כלי לענין שאובין. ועיי' כס"מ שם דמשמע דאף שאן עשוי לקבלה דמשו"ה אין מק"ט מ"מ פוסל משום שאובין, ותמה עיי' ממשנה פ"ד מ"ג דאף לענין שאובין בעינן עשוי לקבלה.

ועי' חזו"א תנינא סי' גי' י"ב-י"ג שהאריך בזה, ותו"ד דאף שאין פוסל משום שאובין מ"מ א"א להחשיב המים שבסילון כמקוה ולכך אין מחברין המקואות, וכדבריו מבואר בחי' ר"ח הלוי הל' מקואות פ"ו ה"ד בדעת הראב"ד, ושם כתב דהרמב"ם חולק ע"ז דלא חשיב כלי כלל ושפיר מועיל לחבר המקואות, אך בגליונות חזו"א שם כתב שהרמב"ם מודה לזה, אלא דהרמב"ם מייירי בסילון שאין כפוף. ולכאורה בפי' מ"מ ל"מ הכי.

ובחזו"א שם מבואר עוד דכ"ז כשהמים שבסילון זוחלין אבל כשהם אשבורן דהיינו שמונח מצד לצד מהני לחבר המקואות, ועפ"ז מיישב התוספתא הנ"ל. ודבריו צ"ב.

כע1.

כע2~.

בס"ד

פ"ו משנה י'

א) מתני' האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל מן הצד אין פוסל מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה, כלומר דאין השאובין פוסלין את המקוה אלא כשנתערבו בו ולא בהשקה, (ועי' לעיל מ"ג בר"ש שם), ובפ"ב מ"ה נחלקו רבנן ור"ש בגי' גומות שבמקוה דלר"ש אין פוסל מה"ט דהוי כמקוה הסמוך למקוה, ורבנן נמי מודו בעיקר דינא דמתני' כדמוכח ברמב"ם פ"ד ה"ד דפסק כרבנן אף דבפ"ו הי"א הביא לדין משנתנו. [וכ"מ הלשון דר"ש אמר דהוי כמקוה הסמוך למקוה משמע דד"ז מוסכם לכו"ע]. והא דפליגי בגומות צ"ל דהגומות חשיבי כבתוך המקוה ואין חולקים מקום לעצמם, ועי' גול"ע פ"ו מ"ג דכיון שמי המקוה צפין ע"ג הגומות חשיב כבתוך המקוה, ועי' חזו"א תנינא סי' ד' ד', וצ"ע.

ב) והא דבאמצע פוסל נחלקו הראשונים, הרמב"ם מפרש דהשאובין שהאביק פוסלין את כל המקוה, דחשיב כבתוך המקוה, ועי' ש"ך ס"ק נ"ב דמקוה שאובין באמצע מקואות כשרים פוסל, ובדגומ"ר שם פ"י דבריו דאף שיש מחיצות בין השאובין לכשרים ומחזירים ע"י נקב פוסלים משום דהוי כבאמצע, וכתב דהכי מוכח ממתני' לפי הרמב"ם וכ"מ בהלכותיו פ"ו הי"א, אולם החזו"א שם ס"ק ה' חולק ע"ז, דאפי' לפי הרמב"ם היינו דוקא כשהשאובין בתחתית המקוה ומי המקוה על גביהן, אבל במקוה שאובין בתוך מחיצות ומוקף במקוה כשר אין פוסל דהוי כמקוה בצד מקוה.

ג) הר"ש והרא"ש מפרשים מתני' דבאמצע פוסל משום שכל המים גרורין ע"ג האביק, והיינו שהאביק הוא המעמיד את כל המים שבמקוה וחשיבי כל המים כשאובין [ואפשר דחשיב גם כטבילה בכלל] והא דמן הצד לא חשיבי כגרורין ע"ג כלים, צ"ל דדוקא כשהנקב בשולי המקוה נחשב הכלי מעמיד את המים, משא"כ מן הצד הוי רק מונע שלא יצא, [וכע"ז מבואר בפ"ה מ"ו בגודר כלים, וכן מצינו בנקב בצד הכלי אף סמוך לשוליו אין מבטל שם כלי בכל שהוא אלא בשפוח"י, עי' ר"ש פ"ד מ"ה].

אולם יש שפי' [תורת המים ועוד] דהא דחשיב כל המים גרורים ע"ג הכלי, אי"ז טעם בפ"ע ליחשב כל המים שאובין, אלא רק משום שהמים שבאביק שאובין מהני טעמא דגרורין ע"ג דיפסלו מי האביק את כל המים דנחשבים מעורבים במקוה כיון שכל המים עומדים ע"י האביק. ועי' בלשון הרא"ש דמשמע כפי' זה. ודו"ק.

ד) והנפ"מ בין פ"י הרמב"ם לפי הר"ש, דלרמב"ם פוסל דוקא כשיש ג"ל בתוך האביק, וגם אין מ"ס במקוה דא"כ אין השאובין פוסלין את המקוה, משא"כ לר"ש פוסל דהכל נעשה שאוב, עי' חזו"א ליקוטים סי' ז' ד'. אמנם להנ"ל בדעת הרא"ש דהוי טעם שהשאובין יפסלו את כל המים, לכאורה בעינן ג"ל באביק וגם שאין במקוה מ"ס.

ועי' חזו"א תנינא סי' ד' ד', ומדבריו נראה דלרמב"ם פוסל באביק אף כשהאביק מכוסה מלמעלה ויש רק נקב קטן שמתערבין המים דרכו, אף שאין כנגד הנקב ג"ל (עי' להלן משנה י"א). דטעמא דמתני' משום שכל המים גרורין ע"ג, לפ"ז במקוה ע"ג מקוה והתחתונה שאובין, כשאין גרורין ע"ג התחתונה אף שיש נקב ביניהם לא חשיב כאילו הם בתוך המקוה אא"כ יש כנגד הנקב ג"ל עי' להלן משנה

י"א. וע"ע שם שדוקא אם באו המים לאביק קודם שיש מים במקוה אבל אם באו אחר שיש מים במקוה אינם שאובין כיון דמחוברין למקוה, [ויל"ע מלשון הר"ש פ"ה מ"ב דמעין שהעבירו ע"ג השוקת חשיב שאובין, רק דמקשה דיוכשרו מדין השקה וע"ע ברמב"ן ב"ב ס"ה לענין טבילה בכלי אי חשיב שאובין].

ויש לדון אי בעינן שיהא חיבור מהאביק למקוה כשיעור שפוח"נ, דלרמב"ם לכאורה בעינן אבל לר"ש אפשר דאפי' בנקב קטן פסול משום דגרורין ע"ג. וע' חזו"א שם בתנינא סי' ד'.

ה) שם וחכמים אומרים אי מקבלת האמבטי' רביעית עד שלא יגיעו לאביק כשר, האחרונים נחלקו אי רבנן פליגי רק מן הצד ולחומרא, או אף באמצע ולקולא, דבמשנ"א כתב דבאמצע מודו דפוסל אף אם יש רביעית וכ"מ בחזו"א קמא סי' ג' ד', אולם בתפאר"י וגול"ע כתבו דפליגי גם באמצע דאם יש רביעית מתחת האביק אין פוסל, וצ"ע הטעם [ובפרט לרמב"ם דפוסל משום דהוי ג"ל שאובין בתוך המקוה א"כ גם אם יש רביעית מ"מ כל שאין מ"ס הרי הם פוסלין את המקוה]. ולפי הנ"ל בדעת הרא"ש דהמים שבאביק חשיבי שאובין וכל המקוה נפסל משום דגרורין ע"ג, יל"פ דמשו"ה ס"ל לרבנן דאם יש שיעור רביעית דחשיב מקוה אין בכח השאובין לפסול את כל המקוה כיון שאינם מעורבין ממש. [ע' ס' תורת המים].

והא דפליגי מן הצד היינו משום דאם אין המקוה מקבל מים, חשיבי גרורים על גביו אפי' מן הצד כיון דהאביק מחזיק את המים, ודו"ק.

ור"א ב"ר צדוק פליג במתני' דבכל גווני אם מקבל האביק כ"ש פוסל, לר"ש היינו דאפי' מן הצד חשיב כגרורין על גביו, אבל לרמב"ם צ"ל לכאורה דס"ל דאף מקוה בצד מקוה פוסל, אך לפי"ז גם לראב"ז אין פוסל א"כ יש ג"ל באביק, וצ"ע לשון המשנה. ואפשר דמודה הרמב"ם דלר"א חשיב כל המקוה כשאובין משום דגרורין על גביו, וצ"ע.

ו) בעיקר דין אביק דמבואר דחשיב כלי, יעויין בתו"ט דהקשה דהרי הוא עשוי לשמש עם הקרקע וכמבואר ברמב"ם ומקורו בתוספתא הובא בר"ש דאין מק"ט, ונקט התו"ט דכיון שאינו מק"ט אינו חשוב כלי ואמאי פוסל משום שאובין, אמנם ע"י תוס' חדשים שם וכן במשנ"א, וכ"כ הנו"ב תנינא סי' ק"ט וחזו"א תנינא סי' ו' י"ג דאף שאין מק"ט מ"מ חשיב כלי לענין שאובין, וכע"ז כ' השו"ת חת"ס סי' קצ"ח. אמנם נחלקו בטעמים, דהתו"ח כתב דלענין קבלת טומאה תלוי אם הוא מחובר, אבל לגבי שאובין בעינן כלי והכא חשיב כלי, אולם החת"ס צידד דגם לענין שאובין לא בעינן דוקא כלי אלא כל שהוא תלוש חשיב שאובין, אלא דעשוי לשמש עם הקרקע לא חשיב תלוש אבל מ"מ אינו מחובר, ולענין קב"ט בעינן דוקא תלוש, משא"כ לענין שאובין כל שאינו מחובר פסול.

והנה בנוסח התו"ט ברמב"ם משמע דהא דמשמש את הקרקע הוא סיבה לפסול, ותמוה דאדרבה הוי סיבה להכשיר וכנ"ל. [וזה נכלל בקושית התו"ט] ומה"ט יש שכתבו דט"ס הוא ע"י תוס' אנשי שם. אולם בשו"ת חת"ס שם ובס' ר"ה פירש דבעשאו לשמש עם הקרקע גרע דלא מהני קביעותו בקרקע אלא כשע"ז מבטל תשמישו הראשון, אבל כשעשאו לשמש עם הקרקע אף כשחיברו נשאר בתשמישו הראשון. ולכך שם כלי עליו, ע"ש.

ובגידו"ט סי' ה' נקט כהתו"ט דלא משוי שאובין, אלא דהכא כיון דמק"ט מדרבנן כמבואר בתוספתא לדעת חכמים וה"ט משום דמשמש גם את התלוש בתשמיש ארעי לכך פוסל משום שאובין, וע"ע בחי' רא"ל מלין סי' ע"ג ושו"ת משנת ר"א סי' כ"ג.

ז) עוד דנו האחרונים דהאביק מנוקב ואמאי חשיב כלי, ויש שפי' דמיירי באופן שכשחיברו בקרקע היה פקוק, אבל אם הוא פתוח אינו חשוב כלי, ואף אם סתמו אח"כ הוי כקבעו ולבסוף חקקו, אמנם החזו"א שם חולק דאפי' אם פתח הנקב כיון שדרך תשמישו ע"י ברז הסותמו ה"ז כחקקו ולבסוף קבעו, אמנם בשעה שהנקב פתוח לא חשיב כלי לענין שאובין וטבילה בכלי, ומ"מ חשיב כחקקו ולבסוף קבעו, ע"ש. ובנקב שדעתו לסתמו, הביא שם מהנו"ב דלא מבטל תורת כלי כיון דדעתו לסתמו דכדין ברזא, והבית אפרים סי' נ"ג חולק ע"ז. והחזו"א נקט כהבי"א דשאני הכא דזהו תשמישו.

משנה י"א

א) המטהרת שבמרחץ וכו' אם יש כנגד הנקב ג' לוגין פסול, ע"י בפ"י הרא"ש דהיינו כל המים שבמקוה כנגד הנקב עד הכותל מצד שני. וה"ט דכיון שכנגד הנקב פרוץ במלואו, ה"ה חלק מהמקוה. וכ"מ בחזו"א תנינא סי' ד' ד'. ובפ"י הרמב"ם הנדפס איתא המים השאובין שבחלל הנקב משמע דדוקא המים שבתוך הנקב עצמו נחשבים כבתוך המקוה. אמנם במהדורת קורח הגירסא שכנגד הנקב ולפי"ז איכל"מ כהרא"ש, וע"י ברע"ב דמשמע דהשיעור בנקב עצמו. וכפ"י הרמב"ם הנדפס, ולפי"ז איכל"מ דחשיב כחורי המערה, וכע"ז מתבאר לרבנן דר"ש בפ"ב מ"ה בהחיא דגומות.

ונסתפקו האחרונים אי בעינן שיה ארוחב הנקב שפוח"נ, ואי נימא דדינו כחורין א"צ שפוח"נ ובגידו"ט נחל ס"ק כ"ב נסתפק בזה, ובחזו"א תנינא ס"י ד' ד' משמע דאף בנקב קטן חשיב בתוך המקוה. (ולכאורה מוכרח כן לדבריו הנ"ל דמצרפין כל המים שכנגד הנקב).

ב) ובחזו"א שם דן באביק מ"ט אין פוסל בצדו משום המים שכנגד הנקב, ואף מתחת המקוה חשיב חלק מהמקוה, ע"ש. ומצדד דמיירי שאין כנגד הנקב ג"ל, ולדברי הרמב"ם דבאביק לא נעשו כל המים שאובין, אלא המים שבאביק פוסלים מדין ג"ל מים שאובין, נראה מהחזו"א דאף שבאביק יש ג"ל מ"מ כנגד הנקב אין ג"ל והיינו דפי האביק צר.

ג) בעיקר הדין דכנגד הנקב פוסל, ונתבאר דהמים שכנגד הנקב חשיבי בתוך המקוה, ולפי"ז שיעור ג"ל הוא כדין ג"ל הפוסלין את המקוה, ע"י במשנ"א דפי' באו"א דזהו שיעור בחיבור השאובין למקוה, דכשיוצאין ג"ל מהמקוה הוי שיעור חשוב לפסול, וכמו שיעור שפוח"נ לעירוב מקואות, ויתכן נפ"מ דלפי' הרא"ש אפשר לצרף ב' נקבים לשיעור ג"ל משא"כ למשנ"א, וע"י לבוש סעי' י"ח דמשמע דבעינן ג"ל בנקב אחד, וצ"ע.

עוד עיין באליה רבה להגר"א דפי' משנתנו באופן אחר, והובא בביהגר"א לשו"ע (מהדו' פרידמן) סעי' י"ח.

ד) בדברי ר"א דפליג במתני' משום דלא נפלו, ע"י ר"ש דאזיל לטעמיה בדין גיסטרא (בתוספתא שהביא בפ"ב מ"ד) וע"י חזו"א תנינא ס"י ד' ה' שתמה דלכאורה התם פליג על דינא דגרורין על גביו, (דומיא דאביק) אבל הכא אין הנדון משום דגרורין ע"ג. אלא אם ג"ל פוסלין כשלא נפלו בתוך המקוה, וצ"ע. וע"ע בר"ש פ"ד שם.

כע1.

כע2~.

בס"ד

פרק ז' משנה א'

א) מתני' אלו מעלין ולא פוסלין השלג וכו' והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה. הנה בסיפא מבואר דאף כל המקוה משלג כשר. אמנם ברישא דתנן מעלין משמע שרק מצטרפין להשלים אבל אם כל המקוה משלג פסול, וכן פי' בבעה"נ ס"י ב' ד', וכן פי' רש"י בסוכה י"ט ב' דמעלין היינו מצטרפין אבל בפ"ע לא. אולם ע"י במרדכי שבת ס"י של"ב בשם ה"ר שמריה נראה דנקט אף ברישא דמתני' דאף כל המקוה כשר, ע"ש שנקט הכי לדינא ולמד זאת מהרישא. וכן משמע בהגהות מרדכי שם ס"י שני"ט שהוכיח מרש"י הנ"ל דלא מהני אלא להצטרף ודלא כהרב שמריה. ומבואר דנחלקו בפ"י רישא דמתני', וע"י רא"ש הל' מקואות ס"י י"ח. ואפשר דהא דנקט ברישא מעלין הוא משום טיט הזרוק וכ"כ בשו"ת ביי"ש ס"י ס"א. וע"י ב"י.

ולפירוש רש"י הנ"ל בפשוטו צ"ל דפלוגתא הוא, והב"י שם וכן בכס"מ פ"ז ה"ג נקט מתחילה דהלכה כת"ק, וע"ש שהרמב"ם פ"ז ה"ג פסק דאף כל המקוה משלג כשר, ומזה הוכיח דפליג על רש"י, [והיינו כנ"ל דס"ל דגם הרישא מעלין לאו דוקא], ושוב כתב דאפשר דהרמב"ם פסק כאנשי מידבא. ולכאורה לפי"ז י"ל כן גם לרש"י, ובכס"מ לא משמע הכי, וע"י שמלה סעי' ל' אות ד' שעמד בזה והביא מרש"י שבת קמ"ד ב' דמבואר דמקוה משלג כבר כשר, וע"כ כנ"ל דפלוגתא דתנאי היא. ורש"י בשבת אזיל כאנשי מידבא. וע"י שו"ת חת"ס ס"י ר' באו"א והו"ד להלן. [ובשו"ת בית שלמה שם צידד דרש"י בסוכה קאי אשיט הנרוק, וע"י נו"ב ת' בחתימת הספר בסופו מבהמ"ח שהאריך בזה].

וברמב"ם שם משמע שרק שלג כשר בפ"ע אבל ברד וכדו' כשר רק להשלים, אבל ברא"ש הל' מקואות ס"י י"ח מבואר דשא"ד נמי כשר, וכ"כ הטור אלא שהשמיט שיט הנרוק וכדמבואר בגמ' סוכה דאין טובלין בו.

ב) והא דכשר במקוה שלם משלג כעדות אנשי מידבא, מבואר בשו"ע סעי' ל' דהיינו אף קודם שהפשירו, אולם הרמ"א הביא די"מ דהיינו דוקא לאחר שהפשיר, וכן כתב בבעה"נ ס"י ב' ד', וע"י במרדכי שבת ס"י של"ב דלהר"ר שמריה מייירי אף קודם שהפשירו ולר"א

מביהם כשר דוקא כשהופשר. והנה יש לפרש דהא דבעינן שהופשר הוא משום דאלי"כ פסול משום שאובין ולכך בעינן שהופשר דפנים חדשות באו לכאן, ע"ש בראב"ד, ולפי"ז באינו שאוב כשר. אך בראב"ד שם מוכח דאף באינו שאוב א"א לטבול בו. [וצל"ע בדברי הבי"י סוד"ה וז"ל הראב"ד ע"י להלן] וכן מבואר במרדכי שם בשם רבינו שמחה דא"א לטבול בו משום דא"א שכל השלג יגע בבשרה, ופשטות כוונתו משום דס"ל דשלג אינו חיבור. ע"י ר"ש טהרות פ"ג מ"ב ואמרי משה סי' א' ה"ז. אמנם בחזו"א ת' סי' ו' ג' כתב דאין כל גופו טובל בשלג דיש מקומות דאזיר מפסיק, [ולטעם א' דאינו חיבור לכאורה לא חשיב מקוה ואם יפלו בו שאובין יפסלוהו, משא"כ לחזו"א] וע"ש עוד במרדכי דחשיב ככיפין. וע"י ב"י שם וע"י חזו"א שם.

עוד ע"י בהגהות מרדכי סי' תנ"ט דקודם שהופשר לא חשיב מים והוכיח כן מדחשבינן לשלג שרסקו כנולד. וע"י בבעה"נ שם בשינוי מהדורות אות ב' דמבואר דשלג חשיב כשאר משקין ומשו"ה אין פוסל משום שאובין. ולפי"ז משמע נמי דמה"ט אין כשר לטבול בו, וע"י גליון רעק"א להשגות הרז"ה על הראב"ד.

ג) והנה לפי הראב"ד דאנשי מידבא מיירי בשלג שהופשר, משמע דלדעת ר' ישמעאל מתחילה אף כשהופשר פסול ואף אין מצטרף, ולפי"ז אף ת"ק דס"ל דמעלין, לדעת הראב"ד דדוקא להצטרף אבל בכולו שלג פסול, מיירי אף כשהופשר וכן מבואר בבעה"נ באחד המהדורות ע"י שינוי מהדורות אות א'. וכן הוכיח בשמלה שם. אמנם יש שפי' דדברי הראב"ד קיימי על סוף דבריו, וה"ק ואפי' לכשיתפטר וכו' הלכך אין פוסלין משום שאובין, כ"כ בשו"ת משנת ר"א סי' כ"ט ואגרו"מ יו"ד ח"א סי' ק"כ ענף ב' ועוד. ובהא דהוכחנו מהראב"ד דלת"ק דפסול אף כשהופשר יש לדון דטעמיה משום דהוי שאוב אבל באינו שאוב כשר. אך בשמלה כתב דאף אם אינו שאוב פסול, ומשום דכשנפל למקוה לא היה מקוה. וכ"כ בגליון רעק"א לשו"ע. ואמנם בב"י מבואר דטעמיה משום שאוב, [ומדבריו נראה דאף קודם שהופשר אם אינו שאוב כשר לטבול בו וזה תמוה וכנ"ל אות ב' וע"י עוד אות ה'. וכבר תמה עליו בשמלה שם וכ"ה בשו"ת בית שלמה סי' ס"א ואולם הבי"י מיירי בהופשר, וצ"ע].

אמנם ע"י שו"ת חת"ס סי' ר' דלשיטת הראב"ד ת"ק לא פליג על אנשי מידבא, אלא מיירי בלא הופשר אבל בהופשר אף כולו כשר, [וכן ביאר בשיטת רש"י בשבת קמד ע"י לעיל דהבאנו דסותר דבריו בסוכה דאין כשר אלא להשלים דבשבת כתב דאף כולו כשר, ותי"ה חת"ס דרש"י בשבת מיירי כשהופשר. ובהא אף ת"ק מודה]. מיהו לדעת ר' ישמעאל בתחילת דבריו לכאורה ע"כ דסבר שאפי' כשהפסיר פסול דאלי"כ במה חזר בו. וצ"ל דס"ל לחת"ס לדעת הראב"ד דר"י נמי תרתי קאמר ולא חזר בו, ולפי"ז ר"י נשאר בסברתו דאין מעלין קודם שהופשר. וצל"ע. וע"י חזו"א תנינא סי' א' ו'.

ד) ובעיקר הדין דפסק השו"ע דאפי' כולו שלג כשר ואף קודם שהופשר, וביאר הבי"י דכן מבואר ברמב"ם ורא"ש, ע"י ש"ך ס"ק ע"א שתמה ע"ז עפ"י הראב"ד, וכתב שגם הרמב"ם מיירי דוקא בהוכשר וזהו שכתב דנימוח ודלא כהב"י דהיינו רק דריסקו, וכן דברי הרא"ש י"ל דקיימי רק להשלים, ע"י שו"ת חת"ס סי' ר'.

פסול שאובין בשלג

ה) שם במשנה ואין פוסלין, והיינו דאם היו שאובין אין פוסלין, וצ"ב מ"ט אין פוסלין ומצינו בזה בכמה אופנים בבעה"נ שם שתי' דכיון שאין עושין מהם מקוה בתחילה אלא רק מצטרפים להשלים אין פוסלין משום שאובין, והטעם מבואר שם בנדפס דכיון דשאובין דרבנן לא גזרו אלא שמא יהא רובו שאוב והכא דרובו שלג פסול לא שייכא גזירה, והיינו דברובו שלג אף אם אינו שאוב פסול, [ובב"י הביא בשם הראב"ד דבכולו שלג פסול משום שאוב וצ"ע וכבר תמה בזה בשו"ת בר"ש סי' ס"א, ואולי יל"פ דמיירי בהופשר וס"ל דת"ק פליג גם בזה. ומפרש מטעם שאובין. וע"י בשמלה ס"ק ס"ב הני"ל].

עוד כתב הראב"ד דאף לאנשי מידבא דכולו שלג נמי כשר היינו לאחר שהופשר. ומשום דפנים חדשות באו לכאן. [ומזה משמע דגם לדבריהם לא הוכשר שלג בפ"ע גם אם אינו שאוב, דאי משום שאוב הדק"ל מ"ט לא נגזור אטו שאוב. וכמדומה דפליגי בזה האחרונים] והרז"ה שם כתב דאנשי מידבא מיירי כשלא נשאבו בכלי. וע"י חת"ס שלדבריו אף בהופשר פסול בשאובין ולא ס"ל דפנים חדשות באו לכאן.

ובבעה"נ במהדורה אחרת מבואר טעמא מעיקר הדין משום דדוקא במים גזרו בשאובין דבעינן דומיא דמעון אבל בשאר משקין לא גזרו, והנך דמתני' לאו מים גמורים נינהו.

וכ"כ הרעק"א שם בדעת הרז"ה, דמהרז"ה מבואר דשלג חשיב כמים לגמרי ואף לפסול, וצ"ע ממתני'. ותי' הרעק"א דהרז"ה מיירי לאנשי מידבא דכשר אף כולו שלג, ולדידהו מיירי באינם שאובין [וכמש"כ הרז"ה להדיא דלא כהראב"ד] אבל לת"ק דאין כשר בפ"ע אלא להשלים ס"ל כהראב"ד דאינו מים ולכך אין פוסל משום שאובין.

ו) אך לדעת הראשונים הנ"ל דכשר אף לת"ק גם אם כל המקוה משלג ע"כ דחשיב כמים. והדק"ל מ"ט אין פוסלין משום שאובין. וגם בשו"ע מבואר דכשר אפי' כולו משלג ואפי' שהביאוהו בכלים. והאחרונים תי' דע"כ ס"ל דלא חשיב שאיבה כיון שאין הכלי מחזיקו דדוקא במים הנוזלין חשיב שאיבה ע"י הכלי, עי' חזו"א תנינא ו' ד', וכ"כ בשמלה ס"ק ס"ב. ובחתי"ס סי' רי"ג כתב באופן מחודש, דפסול שאובין הוא משום דמקבלים טומאה [והילפותא ממעין היא לקבלת טומאה וממילא נפסל למקוה, ע"ש שהאריך] אבל שלג אינו מק"ט אף כשתלוש ולכך אין פוסל, ועי' שו"ת בית שלמה ח"ב סי' ע"ו שהאריך לדחות דבריו. ועי' בנו"ב תנינא בחתימת הספר מבהמ"ח דכתב דשמא הר"ר שמריה שהתיר לטבול בשלג מיירי באינו שאוב.

ז) בהא דתנן מעלין ולא פוסלין. נחלקו הראשונים אם מעלין היינו אפי' באופן שנשאבו בכלי, דהראב"ד שם הביא דיש מי שפירש. דמעלין היינו כשלא נשאבו ואין פוסלין היינו כשנשאבו. אבל הראב"ד חולק דאפי' כשנשאבו לא רק דאין פוסלין אלא גם מעלין. ונדחק לפי"ז דהא דתנן אין פוסלין משנה יתירה היא, וזו ואצ"ל זו. ולדעת הי"א צ"ל דשלג חשיב כמים גם לענין שאובין והא דאין פוסל צ"ל כהראב"ד במהדורה שלפנינו דלא גזרו רבנן לפסול המקוה. ועצ"ע.

ח) ובעיקר דין המשנה דמעלין דנתבאר לפירש"י בסוכה והראב"ד דהיינו רק להצטרף אבל אין עושין כל המקוה מהם. ופי' הראב"ד דאינו מים גמורים, צ"ב דא"כ אמאי מצטרפין. ועי' אגרו"מ יו"ד ח"א סי' ק"כ ענף ג' שהאריך בזה. וביאר דהוי מים אלא שאינם מקוה כיון שאין נאספים ע"י הבור דאף בלא הבור הם עומדים שם. וכיון דאין ראויים למקוה א"א לעשות עיקר המקוה מהם אלא כשיש רוב מקוה מצטרפים לשיעור מ"ס.